THLA HLEINGA ZAN

B.U 2-NA

James Dokhuma

THLA HLEINGA ZAN

BU 2-NA

James Dokhuma

1999

THLAHLEINGA ZAI

BU 2-NA

James Dokhuma

2nd. Edition.

1999

Published by James Dokhuma, at the J. D. Press,
Kulikawn — 796005. C/1,500.

THUHMAHRUAI

'THLA HLEINGA ZAN' thawnthu ka ziak lo chhiartuten a bu hnihna ziak leh tura min ngenna lehkha leh ţawngkama min ngentu an awm chamchi avangin, a bu hnihna ka'n buatsaih leh ta châwr a. A bu hmasa kha, lungchhiatthlak taka tawp a nih avanga a bu hnihna ziak leh tura min ngen pawh an nih ka ring a. A bu hmasa kha ka tihtawpa a hmawr ka bawk rilruk tawh avangin, chhunzawm leh pawh huphurhawm hle-in ka hria a.

A bu hmasa hmawr bilhbawlawk tawh suih zawm leh tur chuan, a bu hmasa ka ziak dawn lai ai daihin huphurhawm ka ti zawk. Thawnthu lo awm tawh nena a insuih zawmna hriat miah loh tura chuktuah chu themthiam ngai tak a nih bakah, a hmasa ka ziah lai angin lunglenna ka nei tawh si lo. A bu hmasa ka ziah lai kha chuan khawhar taka mahni chauh a Jail-a ka tan lai a ni a. Hun rei tak chhungte hmel hmu phak lo leh mahni ram pawh hmu lova ka awm lai a ni a. Khatih hun laia lunglenna kha chu a chikim riau mai a. Chu bakah thil la awm hauh lo duh lam hawi hawia kawipuia kuaipui theih a la nih avangin a kawng kawng pawh awm zawkin ka hria.

A bu hnihna crawh hi chu, thawnthu awmsa tlangkawm diam tawh chu, a ţawnna phelha tah zawm leh tur a nih avangin a buaithlak bakah a harsa riau a. Tin, chu lovah, Jail-a ka tan lai angin lunglenna leh khawharna thinlung no tak

min tuamtu a awm tawh lo bawk nen. Mahse tum ta ngang chuan eng emaw ti tiin ka'n tahzawm leh ta ţet ţut a nih hi. Eng ang tak maw le. Mahse hlawhtling intihna em em ka nei ve tho a. A lo chhiartu lamin a hmasa a chhunzawm phak lo deuhin leh cho pha lo deuhvin in lo hria a nih pawhin, a ziaktu-in ka ziakna rilru insang phek leh chuan, rilru lamah hma min sawntir a. Tin, kuthnu tam zawk min belhchhah hrim hrim bawk avangin hmasawnna kawng khat chu a ni tho mai. Mahni thiam tawk napui, iai tak chungin ka ţha neih ve ta mai a ni.

Ni 9.3.1999
(Thawhlehni)

James Dokhuma
Kulikawn : Aizawl.

1. "KA LUAH ZO SI LO"

—Lalzova

PA te ina zanriah ei kham chhuat dunga a nau hrâm tawh tak a awih lài chuan, kawtchuaha hlado chham vau vau chu ngaithla-in an ngawi ta ṭhap a. A rawl a ṭang chuan Lalpianmawii chuan "Ka pu Kunga râwl a-ang mang e, vawiina kan lei-pui kal tur an ramvak turin min rawn lehpel a," a ti a. Chutia a rin thu a sawi lai la la chuan lehlamah mitthi dar ri bal balin a rawn khahchilh a. Pian-mawii pa Laiawrha chuan, "Ka hlauhthawn ang ngeiin kan u Chawngi chuan a peih ta lo nge nge a nih dawn chu. An va han vanduai chhungkua tak em ve aw ! Hmanni lawkah lah a tupa sanṭhapui kha, khati kha a lo ni tawh a. Upa-in 'vanduaina hi zawng sal khat khatin a lo kal lo ve' tih zawng zawng neih zovin, a khata khata anni chhung teh hlir, eng nge an tihsual bik tih mai tura chuti taka an chhungkaw laka thihna thikthu a chhiat tâk chu ni dawn ang aw...," a ti vang vang a.

Lehlamah erawh thung chuan Lalpianmawii rin ang ngeiin Zakunga te ramchhuak rawn vannei hawng-in, zukchal tih ngam ki hreu mawi tak an rawn kap chu niin. Thlerpui dungah naupang hovin a lu chu an rawn zawn hawhaw hap hap a. Mahse chumi zan kher kher chuan lehlamah chhiat tawk an awm avangin, khawhar ina kal lo paho leh laina hnai zual tak tak chauhin salu chu an lawm a. Zanriah ei

kham aṭangin nula leh tlangval chu khawhar inah an inkhung fai vek a. A kaptu Zakunga chu Laiawrha makpa, a farnu-a pasal a nih avangin salu lawmin a kal ve a. Lalpianmawii erawh chu an in (a pasal te in)-ah a haw ve ta nghal a.

In a thlen chuan a pasal Suakliana chuan. "Pianmawi, Rozamin lengah a rawn sawm che a. 'Khawhar inah ka naute an kal fai vek dawn si a, mahni chauhin in ka nghak dawn a, a khawharthlak dawn em mai' a ti a. A khawhar thlu a ni ang, ani lem a lo leng fo si a, i peih leh leng ve ta che. Kei chu i pa Kunga salu khelin ka va kal lawk ang a, chumi zawhah mitthi lumenna lama ka lan ve zawk loh chuan," a ti a. Pianmawii chuan, "I tlaivar ve peih dawn em ni?" a ti a. Ani chuan, "Ka hre lo le, ka vawiin khawilo kal ka chau deuh a, tlaivar em em chu ka peih kher lo vang," a ti a, vaihlo a pai am a, a chhuak ta a.

A chhuah hnu chuan Suakliana nu chuan, "Mawii, i ṭhiannu te ina len peih i tum chuan i nau kha chu ka lo mutpui ang e, i tan a buaithlakin, Mama zawng a dam hi chuan a fel tawh roh a, min tibuai lo ang. I duh chen chen leng ve ta che. Zanin zawng lehlam lehlamah thawm awm zan pawh a nih hi," a ti. Tichuan, Lalpianmawii chu Rozami te ina leng tur chuan a chhuak ta a. An in a'n luh chuan Rozami chuan vawkchaw mei vil pah hian khawhar ṭakin:— " '*Ka chun tawkah ka lungawi lo,*

ka dam chhan ka luah zo si lo' " tih a sak lai chuan Pianmawii chuan kawngka hawn pah hian, "Zamṭhian, i khua a va har awm ve," tih pahin kawng a khar a. Rozami chuan, "Har lutuk Mawiṭhian, i lo leng thei a ka va lawm em ! Ka khawhar vang a lawm lengah ka rawn sawm reng che ni. Ka khawhar awm ngaihna hre lovin hmui ka hung thla ngawt a. kaih ṭul em em pawh ni hawt lovin.

"I rawn len theih rau rau chuan Mawiṭhian, leng reng ang che aw. In pa'n len a phal loh ka hlauh rilruk tehreng nen chuan, ka hmui pawh ka'n dah daih ang e. Sawm loh pawha rawn len zeuh zeuh tur hi a ni a, nang zawng rawn len ve pawh i tum eih lo va," tih pah chuan a hmui chu khamtluan sangah a dah a, a hmuidelhlung saihapui pawh khumai sût bulah a dah a, Pianmawii chuan, "Ngawi teh, pasal neih chuan len har deuh a nia, i hre lo a nia hi. Zanin kher kherah min rawn sawm hlauh a, insawm zan awm tak a ni a, ka lo leng thei hram a ni chauh zawk," a ti a.

Rozami chuan, "In pa chu khawhar in lamah em ri a kal?" a ti a. Ani chuan, "Ka pa Kunga sa kah lu a khel phawt ang a, khawhar ina len nghal a tum a ni ang. Zanin chu ka pa te ina ka chaw ei kham in ka zuk thlen chuan, 'I ṭhiannu khua a har thlu a ni ang, i duh leh leng ve ta che' a lo tikhiah a, ni danga len phal meuh ṭhin lo khan. Zanah te phei chuan nau pawm kan ni bawk a. Chu bakah

thawh theih ang ang khawih tur a tam bawk nen. Ka nu lah chuan nau hruai buai ngai lovin 'ka lo mutpui ang e' a tifel êt a," a ti siam siam a. Rozarri chuan, "Pa Zakunga hi i ni pasal a ni tak maw kha? Suakan salu a khelna chhan tur ka'n hre lo dawn a," a ti a. Chumi zan chuan an pahnih chauhin tapchhakah an vanglai hun aṭanga an tun dinhmun thlengin an sawi dun zankhua a.

Rozami chuan, "Ngawi,teh Mawiṭhian, nang chu duhber neiin pasal te ângchhungah fanau nen i awm tawh a. Ṭawngkhawlo ni suh se, hlim takin in damchhung in hmang dawn chu a ni ta bik a," a tih lai chuan, "Duhber tih em em chu a ni bik lo tih i hriat reng kha. Mahse kan chan tawka khawrel a nih miau si chuan lungawi kan tum hram hram chauh a nih hi," tiin a nui ar ar a. "Chu lo a liam eng nge i la beisei chuan? I awhawm bik nasa tih inhre ta che. Kei chu ka hma lam hun hi thim tlatin ka hria a. Ka fanu tê hi ti hian dam te-in lo leikang ve-in han inti nula leh ta pawh ni ila, ka tan chuan nuam hi awm tawh mawlhin ka hre lo. A chang phei chuan dam hi ka ning hluah hluah a. Han leng lehin min duh dertu pawh lo awm ve ta se, fachuam ka lo nei ve tingtang si a, ani tê hi ka phurrit la ni tur chu a ni tho tho.

"I hriat angin kan inkawm hun chhung zawnga min duh dertu zinga ka duh thlân ka luah zawh tâk si Johah chuan, pasal nei leh tawh lova ka thih ni

nghah tawp mai hi ka thlang zawk. Tupawh nei leh ila, tuna ka rilru natna hian a dam phah dawn chuang lo tih ka hre chiang si a. Chu bakah ka fanu tê hi ka phurrit min belhchhahtu a ni dawn bawk si. Vawi khat nulat ve mana heti reng renga vanglai ka vui liam tur hi chu nâ ka ti a ni, Hmangaih na kawng ka thlang a; hmingchhiat leh retheih pawh huamin mittui tla chungin ka nulat mawina hi a tan chauh vawn thianghlim ka tum hram hram a. Mahse keima zir loh vang pawh a ni ang, vanduaına khura min kuah luttu ai zar a ni lek ta si a. A tawpah ṭah leh haṭhialna bak rochun tur min hnutchhiah si lo.

"Ngawi teh e Mawiṭhian, vawiin tlai ni tla kawl eng ka'n thlir phei kha chu maw, kan ṭhian zaho kan nulat laia kan inlawm lai hun leh Ṭhuama lo zin nen Ṭhuamṭhiani pate-a te ina kan inkawm zawh a, Phulzau-va kan len ho lai te kha ka ngaihtuah chhuak a, ka mittui a tla zawih zawih a," ti-a a sawi lai te chuan a hnuk a la ulh ṭeuh mai a. An pahnih chuan an nulat laia an inlawm ho laia Rozami te lova an feh ni-a an hlimzia te, laksang an lak leh an rengchal hram hriat lai te sawiin Rozami lung chu a leng em em a. Chung an sawi lai chuan Rozami chuan Thanṭhuami te kawmchâr leikapui kila Kapṭhuama nen an inkawm lai hun te chu a mitthlain a hmu reng a. Zan a lo rei dawn ta mai a, a nau lensan a ngaihtuah deuh bawk avang chuan Pianmawii chu a hawng dawn ta a.

Rozami chuan an tual thlengin a thlah a. Thla a eng lo nain khua a thiang em em a. Arsi sang tam tak chuan an chung van boruak zau tak maiah chuan, kum sang tam tak aṭang tawha an meichher chhit pangngai chu chuai chuang hauh lovin an la chhi eng reng a. An tualah chuan an ding dun vang vang a. An thawm hriat phaka khawhar ina zai ri chu chiang takin an hre phak a. Chutih lai taka an hla sak chu :—

'Khawvelah hian kimna ni tur,
Hmun a awm lo ka buaina ram;
Aw, engtik nge lungduhte nen kan len hun tur?
Chatuan tlangchhipah a ni buaina ral a kian ang,'

tih an sak a'n hriat chuan a hla thu chuan Rozami rilru chu a vaw na hle a. "A ni tak asin maw Mawiṭhian, chatuan tlangchhipah a ni chauh ang maw, buaina ral hi a kian dawn? Ka duh lo, ka duh thei lo, thi mai zawk ila ka tan chuan a nuam zawk ang, ti dawn ila, fa ka lo nei ve tawh khanglang si a. Khawvel hian a nawmna hi ka tan a phal ve lo a ni ang. Mite chu lungngaihna leh hrehawmna piahah tal an nuamsa ṭhin a. Kei erawh chuan chung zawng zawng piahah pawh ṭahna mittui hul lova sulhnu chhuia inchhirna tawpintai nei lovin, ka damchhung lungngaihna luipui chhengchhe tak hi zawh tawp ṭhak bak ka nei lo," a ti vawng vawng a. Lalpianmawii chuan hnem vak ngaihna a hriat loh avangin, "Zamṭhian, Pathian kutah lo inhlan ngun hle ang che aw,' a ti ringawt a.

Rozami chuan, "Maimitchhing chunga duhthusam leh meng chunga duhthusam eng nge a danglam chuanna ? A tak thleng thei tawh lo tur, hunin kawng a kharkhum mai ni lo, a kalha a kalh hnan tlat tawh hawng leh turin Pathian meuh pawhin keimah avang ringawt chuan hun mual liam tawh chu a hnuk kir leh dawn chuang si lo. Chuti a nih si chuan Pathian kuta inkawltirin ka tan awmzia a nei chuang lo. Lungngaihna zan hian lungngaihna zan dangah min hlan chhawng a. Chhun ni tina khawharna lahin tuk tin khawharna ni lo chhuak zel chauh a hring si a. Ka tan chuan rilru chawmawlh khawpa âtna-in min pumthluk a nih chauh loh chuan min chhawk thei tur dang ka hre lo. Chu lah chu thlan ngam rual a ni bawk si lo. Chu ! Ngawi teh, Ṭhuamṭhian, ka nau thawm ka hria, a tho a ni ang, mangṭha mai," a ti a, a luhsan ta a.

2. "KA TAP KA TAP DAWN E"

—Rozami

NAUTEHO lâwm an feh darh vek avangin mahni chauha a feh tur chuan, a fanu a fehsan tur, a u Hnuna fanu a awmtir puak lai chu kawtkaia lawmin, naute la mikmak lo tak chu puitling biaka bia hian, "Bawihte, lo ţap hauh suh ang che aw, ka lo haw thuai ang," tiin a biangah a chulsak heuh heuh a. Hria ni-awm tak in a fa tê pawh chu a kiai sak reuh a. A fanu tê lah chuan a nu a chhun a, a hmelţha-in a duhawm reuh khawp mai a. Rozami chuan a chhe lamin a pa a chhun ang tih a hlau rilru hle a. A ţhen tâk a pasal chu tlangval lerh tak a nih chu hre rilru rengin, mipa lerh aia an mualpho hma zawk dan a hai si lo.

Mahni chauha a bun karh ţarh lai chuan vau ngawpuia rengchal hram hmahruai a'n hre vau vau chuan a khawhar a kaitho a. An nulat laia a ţhiante nen an inlawm laia an lova an fehin rengchal hram hmasa an hriat chungchanga 'lawm daw thei (dawthei lawm) hriat hun' tih ţawng an sawi ho lai leh, an laksâng lak lai te chu a rilru-ah rawn thar lehin a bunhmunah chuan a ţhu ta hnawk a, Inhup vawng vawng chung hian, "Khawvel chu a kalphung ngaiin a la kal zel si tak a aw ...... Fur leh ţhâl lahin a ngaitê-in an hun bi pangngai rap pelh hmiah lovin an rawn hmang a. Nungcha leh chungleng savate leh par tinte lahin kum tinin an hun hai hauh lovin an

nun an tharthawh leh a. Kei erawh chu a ni telin ka uai salh salh zel si a. Aw, hmanlai kha a taka thar si lovin rilru lamah chauh a thar leh ṭhin kumkhua dawn zawng a nih hi. Ka nu, aw ka duh lai, tu ber nge ka koh tak che u pawh ka thliar thiam lo ve. Mupui angin thla ehu nei ila, mahse thlawhna lam tur ka hre chuang dawn si lo," ti-a indawm kun chungin a mittui a tla zung zung a.

Chutah rallehlam a'n thlir a, ngawpui hring dup romei kai lo thiang kuk lam pana vahai nupa thlawk dun rial rial chn a'n hmu a. "Aw, in va hlim bik tak em! Nangni zawngin ei tur chauh lo chu lungkham dang in nei lo a. Kei erawh chuan khawhar mittui hru chungin lungngaihna luipui ka zawh mek si a. Nun hlui ngai reng reng a, chu nun hlui chu tlansan hla tial tial chung siin ka lehhawi ṭawk ṭawk bawk si a. Ka hma lamah lah chuan zan khawhar hnuaia lunglen tinkim dawn chauh lo chu min hmuaktu dang a awm si lo," ti a dâwn vawng vawng chungin châk lo takin chawfâk tur chuan thlâm lam a pan ta hna hna a.

Rozami pa chu lal upa min, ei an tlakchham pawha a kum a khuaa an nawm an maka lal buh châr sa zenpui phak, thlawhhma ni se ramhual a nih avangin, chumi kum an khaw lamhnai neih kum pawh chuan Rozami te lo chu a hnai ber pawl a ni a. Chutia mahni chauha tui ti lo tak chunga chaw a fâk lai chuan, ralkhata tlangval tleirawl pahnih a lam pana

lo kal vang vang chu a han ral hmuh a. A ngaih an ti ţha lo ang reng hle mai a. A hlauhthawn ang ngeiin an rawn pan ding vang vang a. Chu tleirawl pahnihte chuan. "U Rozam, chawhma chanve aţang khan i fanu a na thut a, a luak a luak a. I pa lo chu ina awm puitling tumah dang an awm si lo va, i pain 'lo haw hmanhmawh rawh' a ti" an ti a. Tichuan, Rozami chu a insiam sawk sawk a, anhnah tlem phurin a zui haw ve ta nghal a.

In a thlen chuan a fanu tê chu a lo na hle mai a, ţhenawm hnai nu hovin an lo kil laih a. Rozami chu a'n insil sawk sawk a, a fanu chu pawm pahin a'n ko va. Mahse koh ţhelh ang maiin, hmana a nulat laia thichhawnga a damlo ang chiahin che lo chang lovin a awm ngaiin a awm hle hle a. Harh lailawk nei miah lovin chumi zan chuan a paw tlaivar zak a. A tuk khua a lo var pawhin zing dai nei miah lovin na tak hian a thaw ringwt a. A mut leh a mu a ni mai a, a pawm leh a puak pawhin a danglam chuang lo. A ţap hek lova a ţal bawk hek lo. A zan hnihna-ah phei chuan ţhenawm khawveng ţhahnem takin an menpui a, mahse tihngaihna dang vak a awm chuang lo. Rozami chuan pawm chunga a khuma ţhutpuiin, duat tak mai hian a biang chu a'n chul liam liam a, "Bawihte, ka neihchhun, i va han khawngaihthlak bil bel tak em! Khawnge, ka puak i châk em ţhin kha, ka'n paw leh teh ang che," a ti a, a paw fel zet chauh, a ţe ţhat a, a chau zui chu a ni ta mai a.

Rozạmi chuan, "Bawihte, Mâte, ka duat lai, ka neihchhun, ka nu, ka nu, i hnenah Mâteii a lo kal e, lo duat ang che aw...... Bawihte, ka duat lai te, hrehawm ka va han ti tak em !" ti ngawih ngawih chungin a fa en phal loh tê chu a pawm a. A'n chul vel a, "Mâte, aw...... i pang te chu a la lum tak ther ther a. En teh, hei, nimina i artui ei tur pawh i la ei hmaṅ loh hi han ei hram teh," tiin a ṭap vawng vawng a. A ṭah hla chham hre phak nu rilru no deuh leh nula zuau zual deuhte chuan an mittui an lo hru ve fap fap hlawm a.

Zing khawvar dawn ar khuang te chu tuk dang ar khuang ang tho ni mah se, chumi tuka ar khuang erawh chu khawhar bik riau hian Rozami chuan a hria a. Leilung a rawn lang ṭan a, tuk dang ang bawka an kawmchâr khiang lera tlaiberh rawn hram ṭhinte chen chuan khawhar zo vekin a hria a ni. Tukṭhuan ei a lo hun a, a ṭhiannu Thanṭhuami chuan nau paw chung hian an jna chaw eiah a rawn sawm a. Mahse Rozami chuan, "Ṭhuamṭhian, min ngaidam rawh ka lawm e. Chaw ei ka huphurh vang ni lovin, tukin chauh na na na chu Mateii taksa ka kalsan phal mawlh lo," a tih tlat avangin a zui ta lo va. A vui a lo hun a, Rozami chuan a fanu ruang chu a pawm tlat a, a ṭap reng bawk a. Thlanmual kawngah fahran pawh tu pawm mah a phal lo. "Ka fa neihchhụn taksa ngei ka pawm theih chhung chu ka pawm dawn," a tih tlat avangin a fanu ruang tê

reuh chu a puan duh bera tuamin, a ṭhiante pahnih leh Kohhran hruaitu ṭhenkhat leh ṭhenrual dangte nen thlanmual an pan a.

Kawngtluanin Rozami chuan, "Bawihte, i hmel ka hmuh hnuhnun ber a ni dawn ta maw ? I taksa ngei ka koh tawp a ni ta hi hrilhaithlak ka va ti tehlul em Bawihte. Rawn mengin rawn tho leh la, kan nufain kan inkhualtelem leh dawn lawm ni ? Aw . ... Bawihte, ka neihchhun," ti lawm lawm chungin thlan lung kuang ṭha tak, ama tawk têa fel êta an rem chhungah chuan, kumkhuaa a hmuh leh tawh lo turin Rozami fa neihchhun Ngursiamliani chu an zalh ta a. In an thlen leh hnu chuan Rozami chuan. "Ka khua a har em a, ka ṭhiante nen daiah lunglen kan va hrithla lawk ang e, min lo ngaithiam mai teh u," tiin a ṭhiante pahnih Lalpianmawii leh Thanṭhuami nen dai lam an pan ta a. An pathum chuan Phulzau tlang an pan a. Hmana Kapṭhuama nen an ṭhut dunna hmunah chiah chuan an ṭhu tlang a.

. Thanṭhuami chuan, "Zamṭhian, 'mitthi ngaih hi zawng upa-in khuarei chauhin a hnem' an tih angin, khuareiin a la hnem ve chhawm ang chia, a sarhu lai ang hi a ni reng dawn hauh lo a nia. Hmaichhanah han ti ta che ila, heti i lo nih tâkah si chuan, i hmel ni se, tun hma ai mahin a mawi zawk a. Thla hnih khat a'n ral ang a, i zia-awm chhawm chho mai ang," a ti a. Rozami chuan, "Ka khawhar hi engtikah mah a reh lo vang. Ka mittui lah engtik

khawtikah mah a hul dawn hek lo. Ka mitthi ngaih chu khuareiin min la hnem pawh a ni thei e, mahse ka damlai ngaih erawh hi chu a reh ngai lo ang. Ka hmel chhiat leh ṭhat lam ni lovin, kei nuthlawi lengleh hmaa lo chhuak tumah hi ka mittui min chhawk tur khawiah tu dang va awm suh. Mitthi ngaih leh damlai ngaih ṭang kawp hi tunah chuan nâ ka ti em a, ka ṭap. ka ṭap dawn a nih hi. Lusunna thuahhnih, ka damchhunga min umphak reng tur khawharna tuar chung hian dam hi thlahlelin min ring em ni?" ti ngawih ngawih chungin a insût hlawp hlawp a.

Pianmawii chuan, "Zamṭhian, heta kan awm rei chuan a mawi lo vang. In lamah ṭhenrual chuangkai an awm awm si a, heta awm hian sawtna a nei lovin khawhar belhchhahtu mai mai a ni zawk, i hawng ang u," a ti a. Rozami chuan, "Sawt lo, engmah a sawt lo Mawiṭhian, a mawihawih zawn erawh chu a tul in tih chuan in thu thu le. Kei zawng ka bei a dawng kim ta. Aw.., heta awm reng mai hi ka va châk zawk tak em!" ti ngawih ngawih chungin in lam an pan ta a. Zanah chuan zanufa khaw nula leh tlangvel zawng zawng leh tlema la valai chin deuh chu Rozami te in, an chhungkaw kim laia an sak inpui chhungthlak hlam sariha seiah chuan an khat purh mai a. An Biak-in hlapu Hrangruma'n khuangpui a chang a, an zai thiam em em mai a. Zan a rei deuh chinah chuan, anni Rozami te chhung, zan hnih tlawng tlaivar a lo meng rim tawh ni bawk si, ṭin zai an rel hnai ta a.

Ruang thlak zan chuan Rozami chu a ṭhiante pahnih nupa pawhin an rawn lenpui a. An ṭhian zaho chuan kawmchâr thlang lam nampuk, Rozami khum, tun hmaa a u Hnuna te an indan hmaa an mutna ṭhin khumah chuan an ṭhu tlar a. Ṭin an tum hnai tih hriatin Thanṭhuami chuan, "Khawnge, kan mawng a nghet tawh lo deuh tlatin ka hria, hla pakhat chauh ka'n thlang ve teh ang, chu chauh tal chu i sa leh teh ang u," a ti a. A hla thlan chu, hmana Rozami pasal neih hnu a, a pasal te ina a awm laia an khuaa Kapṭhuama a lo zin ṭum a, a hawn len dawn zan 'Thla Hleinga Zan' taka Thanṭhuami te leikapuia zan reha a zai, ralkhata Rozamin a lo ral hriat lungleng awmngaihna hre lo pawna a chhuakin a chham, 'Rumin ka nghak ram ropui chu, tih kher a'n thlang chu, Rozami chuan, "Awi! kei zawng Ṭhuamṭhian, i ti hrehawm em mai," tiin a thiannu chu a sik nawk nawk a.

Chu hla an han sa chu an thiam em em mai a. A châng thumna:— *Lei pangpar hlim lai ni a chuai, khuarei hnutiang ngaih a na' e, lunglem ka nei lo khawvelah rethei nau ang ka tap'* tih lai an han sa zet phei chu Rozami chuan a tuar ta hlawl lo va. Kawmchar leikapuiah a zuang chhuak a, a ṭhiante pahnihin an umzui vat a. Leikapui tlangban vuanin a ṭap ta ngawih ngawih a. Pianmawii chuan, "Zamṭhian, chuti taka tuar thiam loh tur a ni hlei nem, a aia ṭha ṭha i la hring leh ang a, eng nge? Heti

taka i tuar thiam lo hi kan hriat thiampui khawp tho chia, mahse hawh, i lut zawk ang u. Inlcngte pawhin ṭin hnaih an tum tawh si a," a ti a. Rozami chuan, "Eng vanga heti taka lungchhe ta nge ka nih pawh ka thliar hrang thiam lo. Mawiṭhian, ngaih tur a tam lutuk, 'nen nen nen, lunglêm ka nei lo, a inthuah tam lutuk,". a ti hlawp hlawp a.

Inleng an ṭin hnu chuan tlangval pawnthuahkhai an in riak turte chu an rawn inpulut zung zung a. Thanṭhuami leh Lalpianmawii te nupa chuan hmun an han tihfelpui thuai thuai a, an ṭin ve ta a. A ṭhiante a thlah kawtkaia an din ho lai chuan Thanṭhuami chuan, "Zamṭhian, i tan hun ṭha a rawn inher chhuahna ai a ni mai thei asin. Hetia i fa i sun hi tunah tuar hle mah la, nakin hun lo kal zelah i thawvenna ai a ni zaw phian thei a nia. I mitthi ngaih khawhar a'n reh mah na'ng a, nula hnahkhat pangngai lenin i han leng ang a, chutih hunah chuan i tan hun hlimawm zawk te pawh a lo thleng mahna," a ti a. Rozami chuan, "A ni mai thei e, mahse lung kimna tak tak hi ka hmuh tawh pawh ka ring lo. Dam hian ka tan awmzia pawh neiin ka hre tawh hek lo," a ti nguai raih a, a ṭhiante chu a mangṭha a, a luhsan ta a, Tlangval tlawmngai inriak chu chhuat khatin mu dul mah se, Rozami chuan an in chu ruak huai hian a hria a.

3, "ANTAM LENGLEH RODANGI"

— Sabuta

SA a inphut khat alh mai a, amah a ngovin a hmaifang leh ruangam pianken a mawi si. A kimtlang ngaihnobeina leh a nuih zawnga a biangsum leh mitmeng no riai mai chen chuan, a nuthlawina chuan a puangzar ta chauh zawk em ni tih turin Rozami han leng leh zet chu tuar a har ngei mai. Khual khua leh Aizawl aṭang meuh pawhin Rozami rîmtu leh kherhtu chu kar lovah an inkahpupchaw zut mai a. An inah ni se, zan tin tlangval leh pathlawi rual hi an thum ham ham reng bawk a. Chuti taka Rozami a rawn tuai thar leh ta mai chu, amah lo hmu ṭhintu khawtual tlangval leh a mimir reng reng pawhin mak an ti a. Amah a inchei thar ta hluai pawh a ni chuang lo. A khawlai kal fahran pawh an en zui vawng vawng ṭheuh mai a ni.

An khua-ah chuan tlema tlangval thuahkhat deuh, biak rin ngai tak, pa kal deng chawrh chawrh, kut themthiam fu si hian Rozami chu a âtchilh bur mai a. Rozami lahin biaksawm a chhawnchhaih dan tawk a thiam si. Chu tlangval Sabuta chu Rozami chuan a lenna-ah tawh chuan hruai tehah a nei a. Amah vengtu ṭha tak a ni tih a hriat avang leh, a lakah tuman an thik dawn lo tih a hriat avangin, kalpui berah a nei a. Chu lovah Rozami han leng leh chuan tun hma angin ṭhian bulfûk a nei tawh lo

bawk a. A ţhiante pahnih lahin pasal an nei tawh si a, a rualpui nula kawm tur tumah an awm si lo. Chuvangin, phur taka zuitu tur Sabuta a nei chu a remchang viau a ni.

Ani Sabuta kut themthiam ang reng tak ni bawk chuan, Rozami ta tur a nih phawt chuan eng tihsak mah hnial leh hreh a nei si lo. A thembu zawng zawng ni se a siamsak a. Khawilo kal se 'Rozami tan, tiin eng emaw hi a hawnsak ziah bawk a. Rozami lahin a lawm tawk a sawi thiamin vaihlo a zialsakin, a Aizawl kal chang lahin darpin leh rawmawl chhiava deuh a'n hawnsak ve zauh a, Sabuta lawm tawk a tling a. A thawmhnaw bal chenin, ani mi phak chiah lo ve ti lo chuan, mi aia uluk leh insuk peih Sabuta chuan Rozami thawmhnaw chu a suk faisak thuai thuai a. Chungte chu Sabuta lawm tawk a tling zel bawk si a. Rozami lahin ţawngkama chiau-au dan leh a lawm tawk sawi dan a thiam bawk si nen. Miten Rozami an dem fiam chang te hian tlema mi phutkhat deuh a thuchâng, a lawm em em mai ţhin a. Ni khat chu Rozami nena an inneih hun tur tualchârah din hualin an seppui a. Puanchei biha lawichal nen Sabuta te in lama an hruai hun tur a hlat tawh lohzia an han seprawtuipui tak tak chuan a phur laileng khawp a. Nui vur vur chung hian: –

"Phaia phunchawng par a chhing zo ngei,
A no ber e antam lengleh Rodangi;
Kan runah lawi rawh se nuthaiah,"

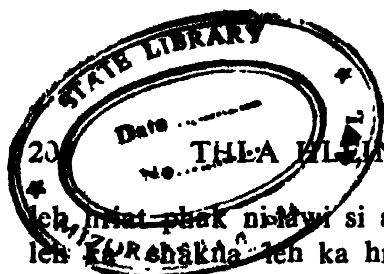
tiin hla ţha fu mai chu a'n chham chhuak ta roh. Chutah le, tlangvalho chuan chheihzai puak ţhak mai hian an han sa zui, Sabuta phur chu a laiah a lam ta duh duh mai a. Chutih lai tak chuan Rozami khawilo kal chuan a rawn hmu hlauh mai a. "Buta, engah nge khatia i lam huh huh?' a tih veleh tlangvalho chu an nui ta dar dar a. Sabuta hrilhhai phat ngaihna hre lo chuan, "Min hmu ang tih ngaihna ka hre lo a lawm," tih pahin Rozami haw tur chu a zui ta ţuang ţuang a. Tlangvalho chuan an eu zui dar dar a. Sabuta hla fiam phuah chu a lar ta phian mai a. Zan naupang pawnto chenin an sa larin 'Anţam lengleh Rodângi' tiin sak tehah an neih ta a.

4. "THUAMA CHU LO ZIN THLA VE SE"

— *Rozami*

KHUA a lo favang a, Kapṭhuama pate unau zinga upa ber dawttu hmeichhe fanu tê berin pasal a nei dawn a. Naupuakpuan ei tura Thanṭhuami leh Lalpianmawii an rawn hrilhna lehkha an hmu a. An kal hma chiah tlaiah Thanṭhuami chuan Rozami khawlai kal hnenah, "Zamṭhian, kan inhmu hlauh chu a va tihzia em! In ina lo kal ka tum rilruk lai taka kan intawn hlauh chu. I e maw, naktuk hian Ṭhuama nî fanu pasal nei tur naupuakpuan ei turin Mawiṭhiani nen min rawn ti a. Anni nupa leh keini nupa nen Ṭhuama te khua-ah kal kan tum a. Zanin hian ka pa te inah chaw ka ei dawn a, i hman leh lo leng lawk ta che," a ti a. Rozami chuan, "Awi â..., lung hlui a va'n leng duh awm ve! ti ila(h), lung in tileng dawn a ni zawk ang chu," ti a nuisak chung hian, "Ni e, rawn len hram chu ka tum ang e," a ti a.

Zanriah ei kham chuan Thanṭhuami leh Rozami chu an kawmchâr leikapuiah ding chungin an titi dun a. "Ngawi teh Ṭhuamṭhian, in leikapui hi a hlui kha chu ni tawh lo mah se, 'hmanlai kha' ti rawh. Heti hian han leng lehin nun thar neih tuma theihtawp chhuah a intih pachan ka tum ngial pawhin a hlui kha a hlui thei chuang si lo. Ani lah chu beisei phak rual loh, kham sang taka pangpar mawi tak leh rimtui, a mawina leh rimtuina hmuh phak

leh intiat phak ni lawi si ang hi a ni tawh a. Hmuh leh ka chakna leh ka hrehna hi a intiat reng a. Ka fanu ka sun kha a lo hre ve tawh emaw, a enga pawh chu ni se, in han hmuh hun chuan chibai min rawn buk la, 'Zamṭhiani chuan 'Thla Hleinga Zan' chang lo pawh hian ka la theihnghilh ngai reng reng lo a ti' i rawn ti dawn nia," a ti a. Thanṭhuami chuan, "Ka rawn hrilh em em ang. Mahse i chanchin hi azawng azaa hrilh chu a ṭha kherin ka ring lo. Ani pawh a rilru a la danglam tak tak chuang bik si lo a. Hmana lehkha min rawn thawnah pawh ngaihbel theih tur chauh hian, *'A lo thleng ta, lungduh lenrual kan thenna, ka hawi vela chhuwrthlapui leh si-ar thangvanah an liam ruai e,'* tih hla te hi ka hla thulkhung a ni ta' a rawn tinghe nghe asin. Ani a kar beisei chi loh a nih tawh berah chuan, nang lah kan khaw nula hnahkhat tam tak ai pawha pasal la hmu ṭha zawk tur i ni a. Tun apangin ani aia thlanawm zawkin an rim zur zut che a. Fimkhur taka i thlan thiam phawt chuan i nawmsak nikhua a tlai lo vang," a ti a.

Rozami chuan, "Nawmsakna hi hmel leh neih a innghat ni lovin, rilru lam a ni zawk tih chu i hre vek tho a lawm. Kumpinu lalber fapa roluahtu pawhin lalṭhutthleng aiin hmangaihna a nih kha a thlan zawk. Amah ngeiin, 'Kumtluanga ka hmangaihi ṭhen ai chuan, Parliament rawnin ka nau lal rawh se,' a ti e an tia ni lawm ni? A......, eng

pawh ni se Țhuamțhian, leng rei hman i intih loh bakah kei pawh ka pa'n len rei a hlau lutuk a. Sawi sawi ngai lovin ka rilru lah i hre sa vek tho a. Amaherawh chu, nichina ka chanchin azawng aza a Țhuama hrilh a țha lova i rin nachhan kha eng nge?" tiin a zawt a. Thanțhuami chuan, "Eng dang ni lo ve, hetia i han leng lehin mi mit i lakzia leh rimtu i hmu chamchi mai te hi a lo hriat chuan, a rilru tina thlawntu a nih ka hlauvin, ani pawmlai nei ni si, a laka i rilru put dan heti la ni bawk si. A rilru tihnat luat ka hlauhthawnpui vang mai mai maw le. Ka pa meuh pawhin, 'Zami lo hmelțhat em emzia hi a nuthlawi hnu hian ka hmu chiang chauh a ni,' a ti che a," a ti a.

Rozami chuan, "Ho mai mai, mi min fakder avang ngawt chuan a mitah ka țha ve kher na'ng. Heti taka ka phu loha min sawi nachhan pawh Sabuta vang mai mai hi a lawm. Țawngkam a thiam thla zuah ang lawi si a, min ngaizawng pheng hian kil tin kil tangah min sawi a, 'hla fiam ka phuah e' te a timawh hek lo. Ani pui hian min tithangmawi mai mai a nih hi. A nih aw Țhuamțhian, Țhuama chu a zin pawh rawn zin thla vein, a ral pawh min rawn ral ve reng reng se la. Ka tan beisei rual loh ni tawh mah se, kan inthian țhatna a la bo chuang hlei nem. Kha zat keimah avanga hrehawm tuar a, ka tana lo inpe tawh a nih avang chauh pawh khan kei chuan kumkhuain nuța ang tal pawhin vawn

reng ka tum asin. Kan inkar a zau hi ka phal lo. Ani pawhin farnu ang a min en a, min finchhuahtu a tan ka mamawh reng dawn tih pawh i rawn sawi dawn nia," a ti a, an inmangṭha ta a.

Inneih ni tlaia an lawichaw ei kham, Thanṭhuami leh Kapṭhuama chu an leikapuiah ṭhu dunin an titi melh melh a. Thanṭhuami chuan, "I nupui neihna pawh a rei ve leh dawn ta mai a, fa in la nei hauh lo mai a, in nu hian a chhiat nge a la pai lo hrim hrim?" a ti a. Kapṭhuama chuan, "A la pai chhin lo hrim hrim, fa nei har chi hi awm a ni a. Kan kawmthlangte monu pawh khu an inneih aṭanga a kum ngana-ah a pai chauh. Heti ang sawi tur hi an tam khawp, a hunah chuan kan la nei ve mai ang, kan nghakhlel ṭhin a nia. Tak a, Zamin fa a lo hloh ve mek a ni maw?" a ti a. Thanṭhuami chuan, "Nia maw le, a rei leh lek lek tawh, kumin hmuhhrâm thlawh lai daih khan a ni. Khawsikpui ni maw kan ti mai a, rei na tuar lovin a thi mai a lawm maw le. Ngawi teh Ṭhuama, Zamṭhiani han nula leh chu hmu ve la chuan ṭha i ti ve ngawt ang. A nulat lai ai khan a letin a ṭha zawk an ti ṭheuh asin. Kan lo kal dawn zan hian kan inkawm nual a. 'Ṭhuama chu a zin pawh rawn zin thla ve-in, a ral pawh min rawn ral ve reng reng se la. Heti hi lo ni tawh mahila kei chuan nuṭa ang tal pawha vawn zui reng ka tum a. Ani pawhin farnu angin min finchhuahtu leh min fuihtu-ah ka mamawh reng dawn asin' a tih kha," a ti a.

Kapṭhuama chu Rozami chungchangah a ṭawng tam lo hle a. A rilru chhungril takah Rozami han nula leh chuti taka a hmelin tlang mit a rual chu hmuh ve a châk hle na a, a lung hlui len a tharthawh lehin, a rilru kilkhat la luah reng bawk si chuan, hmangaihna tuihna thar a puh belh ang tih a hlau rilru hle a. Lehlamah si chuan, chuti taka hmelṭha a nih si chuan, khawilam mu-R-la (R-Rozami)-in emaw a rawn ṭham fuh palh hlauh ang a, tuma thik phak lohin a thlawh bopui daih ang tih a hlau bawk si. Chuti zawnga a ngaihtuah chuan tu tlangval pawh ni se, a la thik ru tho dawn tih ngaihtuah chungin, "Zami chuan ral a phu khawp mai. Amaherawhchu, kan nu hi a thikthu a chhe viau mai a. Zami nena kan tun hma chanchin ni se, 'fahrah leh vangtlang an ṭangrual' tih ang deuhin, amah lainat bertu ang hrima a rilru tina zawnga lo sawi duh tawk an tamin kan pahniha chanchin an lo hrilh vek tawh bawk si a. Chuti taka a hmelṭhat te chu hria se chuan, kan nu chuan a tel lova in khua-a rawn zin chu a phal hauh lo ang le. Mahse remchang a la awm mai ang, rual-hlui inpen parh leh hmel pawh hmuh a châkawm a lawm le," a ti a.

Kapṭhuama vek chuan, "A fa a hloh chu ka khaw-ngaih khawp mai a, mahse a tana ṭhatna tur pawh a la ni phian thei asin. Pasal chhia ṭha a neih leh pawha zar buaitu fachuam inthlahrunpui tur leh a rilru la pengtu awm dawn hek lo. Mihring a tlin tak loh rau rau si chuan Zami pawhin, 'huai tak ei'

ti thiam se a ţhat mai chu," a ti a. Thanţhuami chuan, "A ni khawp mai, a sarhu lai na na na chuan a sun khawp mai a. Tukhaw hriat loha sawi tâkah chuan, a fanu ruang thlak zana an ina kan lengkhawm ţin dawna ka hla thlan chuan a vel nasa ta mai a. In chhungah leng ta hek lo, kawmchâr leikapuiah a zuang chhuak a, Mawiţhiani nen kan umzui vat a. Zamţhiani chuan inhnip hlawp hlawp chung hian, 'Eng vanga chuti taka lungchhia chu nge ka nih pawh ka thlei hrang thiam lo, ngaih tur apui a tam lutuk, 'nen nen nen' a inthuah tam lutuk' a ti a. A rilru chhungril takah i la thi chuang miah lo tih chu Mawiţhiani nen chuan kan hre thiam nghal mai a. A mitthi ngaih thinlung puam chuan a ţah chhan che tih kan hre mai a.

"Ngawi teh Ţhuama, Zamţhiani rilru hi mak ka ti tawp thei lo. Nula hmelţha ani ang hi chu, zartu lam an ţhat ţhin vang pawh a ni ang a, an rilru a kanglangin par an lâwr duh riau hian ka hria a. Ani hi chu a tih tawhah chuan a nghet tlat mai a. Tunah pawh kan khaw nula ţha fu fu tam tak ai pawhin tlangval inleng chuangkai leh, khualkhaw hla tak tak leh Aizawl atang ngei te pawhin an rawn rim a, mahse tumah a la hawi chhin eih lo reng reng. A pa lakin a lo ţirh luih, sual, ţawh avangin tu lakah mah tirh luih a tum ngam, ţawh si lo. Chung a inlengte hlawm pawh chu tu hnar mah ni lovin amah Zamţhiani vekin a lo hnar zat zat a. Kei pawhin pasal

nei tura ka'n rawn chhin ve pawhin eng danga min chhang lo hian, 'Kawppui tur dik tak chuan banthal an rawn nawt mai ngai e, in tia ni lawm ni?' a ti duh chauh a," tiin Rozami çhungchang hlir an sawi dun a. Kapțhuama chu nupui pawmlai nei ngang a nih avangin, Rozami lam hawiin eng thu mah a chhak-chhuak duh lo va. Thanțhuami chu a farnu ngei, Rozami chungchangah eng thu pawh sawi se, khawi-ah mah a chhe zawnga sawi leh duh hauh lo tur tih hre reng chungin engmah a sawi duh miah chuang lo.

An khaw tlangval phutkhat deuh Sabutan Rozami a ngaihzawn thu leh Rozamin a kawm thiam sizia te, tuk zana Sabutan Rozami a zui peihzia te leh Rozami lahin țhian dang kawm lova a hnuh kawi dan chanchin Thanțhuamin Kapțhuama a'n hrilh chuan Kapțhuama nuih a za hle a. Sabuta chu Kapțhuaman a lo hriat ve tawh avangin, "Zami chuan Buta te ang kawm dan chu a thiam meuh ang le, a khawhar hnemah lo inhnuk lo inhnuk se, biak lunglamah a khawhar te pawh a hnem deuh mahna," a ti a, a nui hawk hawk a. A rilru tak erawh chuan, Rozami lo kawm a tan chuan a duh tawkin a ngaimawh loh ber tlangval a nih chu a dawn ru rauh rauh thung a.

Thanțhuami chuan "Sabuta bawk chu han sawi leh țhin ila. Mi chuanhnuai deuh e ti lovin a kut lah chu a themthiam fu roh nghal a. Zamțhiani thembu ilo ni se, mi ta aia țhain a siamsak a, an arbawm chenin maw le a tah le, A chàng leh 'Rozami ka phuah e' a ti a, chu a phuahna hla phei chuan sak

zu hlawh phian a. Naupang zan khawlai pawn hla berah a lawm an neih. Thler tinah 'Phaia phu chawngpar a chhing zo ngei, a no ber e anțam len leh Rodângi, kan runah lawi rawh se nuthaiah' a a," a sawi lai chuan Kapțhuama chuan nui hawk hawk chung hian, "A thiam roh em a nih chu, khaw nge ka'n ziak ve hial teh ang," a ti a, a ziakna tu in chhung ami la-in a ziak ve ta hial a.

DI KAN TAWNG KAN TAH A TUL LEH THIN

APAN sal aṭanga a tlan chhuakin kawng laka a tangka ṭochhar chu Kapṭhuama te pafa chuan an hmang thiam hle a. A hma pawha khaw khat pa khaw-sa thei an nih bakah an sum ṭochhar nen sumdawn an ṭan ve a. An khua-ah dawrkai an mumal loh avangin, Aizawl aṭanga bungraw phurh nan sakawr tuak hnih an lei a. Kapṭhuama chhang Lalhlun-chhungi chuan in hrang chansan tawh mah se, a naute dangin thlawhhma kawng an zawh ve theih tawh avangin, an hai theih tawk thlawhhma erawh chu an la ve tho va. An dawr siamah chuan chiseh leh therhlo dang ilo an zawrh chu, Kapṭhuama nupui chuan in lam nghah pahin a lo buaipui ve thung a ni.

Chutia sumdawn an ṭan hnu chuan Thanṭhuami nu (Kapṭhuama nî) chuan, "Ka vahpa hmel hmuh hmasakin hei chen nupui a nei tawh a, tun thlengin a hmel ka la hmu ve lo va. Tunah chuan upa lam kan lo ni ve dawn ta mai a, khaw kar kawng a thuiin zin ve thei rual lah ka ni si lo. Chuvangin, Kapṭhuama te nupa chu lo zin ve hram teh se," tiin a rawn chah a. A rawn chah angin Kapṭhuama te nupa chu kalpui dang nei lovin an zin ve dawn a. Kapṭhuama chuan an khua a har deuh hlauvin, elhbun (ulhbun) phir a pu a. An nupa chuan zing khual chhuah hun pangngaiah chhuakin an kal ta

vang vang a. Huiva lui an tla thla ţep tihah rallehlam ţiaupho fai lai takah chuan zukchal ki hreu ţha mangkhen hi vaukam rairuang buk hrulah a lo ding sen paw thuk mai a, a mei tawi tê chu a hem mêt mêt a, a beng a phût lap lap bawk a. Kapţhuama chuan a nupui chu zaizirin ngawi renga thingbul lo phen turin a hrilh a. Ani chuan Zokhaw kar kawng zim tê leh hnim lîm lêm kar aţang chuan fimkhur taka vehin, chakawk buk phen aţang chuan England kartut khawl thun 'Eley' LG-in zukchal zângruh ţhuai chhum buaih khawpa a'n phuh zet chu, hniak phawi miah lovin a awp rawp mai a.

Chu veleh Kapţhuama chuan a nupui chu huiin an nupa-a a tlûk hmun an thlen veleh, a tlan leh palh hlauvin Kapţhuama chuan hmun leh hmunah chuktuah meuhin mupui thungin a zakah a'n tuihnih salh a, mahse tlan rual a lo awm tawh lo. An nupa khawih rual a nih loh avangin Kapţhuama chuan sazuk kaiza tha chu a'n chhat tê tê a, a rimchhiat loh nan luikam hnahchang phahin a kawchhung a hai chhuak vek a, thovin a bawm loh nan a khuh ţha leh a, a ruang si rêta mau sawhphunin a kalkawng kawr chu a tar a. A nupui pawnchhe lukhumin sazuk pum zawnah a khang zawnga vaw vetin, an sa chhawlchhin chan châkawm tak chu an kalsan ta a.

A tukah chuan an sa chhawlchhin chan turin Thanţhuami leh Pianmawii te nupa bakah an laina dangte nen insawm khawmin, Rozami nen lam

phur takin an kal ta a. Hmingdailovi erawh chu lamhla kal ngai lo a rawl em avangin a kal ve peih lo va. Rozami han intuai thar leh hmel Kapṭhuaman a'n hmu chu an sawi ang ngeiin a lo nalh kher lah tak a. Chumi tuk chuan Rozami lahin Kapṭhuama sa kah ruang an kîl tlâng dawn tih hria-in, amah el rilru rana inchei vût ni si lo, inchei lo ni bawk si lo, a hmel chawih tawk chauh si hian kawrdum ban bul a ha a, fenpum dum bawk fengin a empai phurh chu koki dinglama ak hian a rawn chhuak paw phêt mai a. Chu a hmel duhawm tak a'n hmuh chuan Kapṭhuama thin chu a phu zeih zeih mai a. Tichuan, Rozami chhawm zelin an kal tlang ta dial dial a.

Luipui tlak hma lawk kawngkam maia ding phunchawng kung lianpui mai bul zawna an kal lai chuan, Kapṭhuama chuan, "Zami, hei hi phunchawng kung a nih hi. *'Phaia phunchawngpar a chhing zo ngei, a no ngei e antam lengleh Rodangi, kan runah lawi rawh se nuthaiah'* tih hla Sabuta phuah chu a'n chham ta pek a. Rozami chu a nui ta hawm hawm a, "Khawilam aṭangin nge chung hla te chu i lo hriat ve daih daih chu aw..., a zahthlak, Sabuta min phuahna hla mai mai hian a deng thui zek lehnghal," a ti chul a, Kapṭhuama chuan, "Aw, i ṭhian bul ber a lawm maw le, i duh hun huna i kaih phar theih berin chuti ang taka a phuah duh che chu a lawmawm thlawt a lawm," a ti a. Ani chuan,

"Ṭhuamṭhiani te hian an hrilh che a ni maw?" a tih lai chuan Thanṭhuami chuan, "Hrilh teuh ang... ! I thang ṭhui ve tihna a ni mai a lawm, pasal i nei ve si lo va, khawilo i kal dawn pawha i chhawm chhuah tur neihchhun a nih hi, ṭhian Buta nen hian inzui hnak hnak ula a ni mai," a tih lai chuan lui an thleng ta a.

Kapṭhuama zukchal kah ki chu a ṭha kher mai a. Thanṭhuami pasal leh Pianmawii pasal leh an pate ve, ve chuan phur tak leh zei takin sa chu an chan nghal ta bawrh bawrh a. Kapṭhuama chuan a bawp man tura a lo hrilh sa diam tawh angin Rozami chan tur a bawp a buatsaih lai chuan Pianmawii pa chuan, "Sa chhawlchhin bawp man hi chu kumkhua a 'sa thlaler' an lo tih mah ni se, rualhlui te chan tur hi zawng a ti ka'n hlep thla dim deuh ang e. Ani zu-a thik loh va-a thik loh, induhsakna hun remchang, tun lo aliam a awm leh zen zen tawh na'ng," a han ti chu, Rozami zak rilru deuh chu a lo nui tauh tauh a.

An sa chan zo kal an han siam leh chu zawiin chho tungturut zet maiah an inzui thliai thliai a. Rozami chho sang kai pawnfen pum arh hnuaia a kaiza phêng leh a khawivah-lawi lang leh zauh ṭhin chu a nalh kher mai a. A hnudaltu Pianmawii pasalin a'n hmu zet chu, "Zami, i kaihza phêng leh i mal khawivah-lawi kha, i hnungah pa kan kal hlei thei dawn lo, kawng en lêk lovin kan dai liam mai

dawn. I pawnfen dum kara lo lang kha, khawdur kara kawlphe emaw ka'n ti hman pek a," a ti a. Rozami chuan, "I ti ho mai mai e a, ka mal aia nalh Mawiţhiani mal i nei reng a lawm," a tih pah-in a ding a, a puan bih lai chu a'n bih fual deuh a.

Kawtchhuah lal lungdawh bungpui zar hliap an thleng chu an inughat ţak ţak a. Rozami leh Kapţhuama rilru-ah chuan—Hmana inkhawmpuia an intawng tir, chuti lai hmuna inthlahlel taka an in-thlah lai hun te chu an rilru-ah a ngai ngaiin a rawn lang uar uar a. Hlim taka saruang kil dun tur emaw an intih laiin, Rozami leh Kapţhuama tan chuan sawi chhuah ngam loh an nun hlui, hmanlai chang hnu dawn tithartu lek a ni thung si a.

Lal lungdawha an chawlh lai chuan Pianmawii pa chuan, "Khawnge, a vawia vawi khat na reng reng chu khua ka'n thawm ve hrim hrim teh ang," a ti a, silai a lek a, aw ţial ran hian :—

"Kan tlun e, tiauphuk palmawi hreuthang a fam chu e,
Tlangin e, lo ngai u law, zingzin khual tha
Fung thiang chawi a sual hlah e,"

tiin ama irawm phuah hlado ruah ţham loh chu a'n chham vang vang a, silai a'n kap dur a, Thanţhuami pasalin a lo ruan ulh ulh bawk a. Tichuan, an thawm hria naupangho chu kawtchhuah lamah an chim ham ham a. Kapţhuama chuan Thanţhuami pa hnenah chuan, "Ka pa, a lu hi in inah kan

thlen mai dawn lawm ni?" a ti a. Ani chuan, "Thlen lah lo ve, pa alaia pa nih tling, pa Laiawrha i nei a lawm, pa inah lo salu an thlen ngai lo," a tih avangin Pianmawii pa te in lamah naupangho chuan salu chu hawhaw-in an zawm ta laih laih a.

Rozami leh Kapṭhuama chuan an inkar chanchin hlui leh la inngai ru tawn tak an nih lam hawi chu ngaihbel tur pawhin an tiri miah lo a. Thu dang hlir sawiin an kal tlang zel a. Lal lungdawh thlen hma in lam hreta an kal lai chuan Rozami chu a insum zo ta meuh lo va, "Ṭhuama, heti lai tak hian thil min hriat chhuahtir a nei a, i hrethiam mai em?" a ti a. Thanṭhuamin a lo chhang var a, "Thiam lutuk thiam lutuk," a ti a. Rozami chuan, "Ṭhuamṭhian, chuti lam a ni awzawng lo, nang chu i ngai zahthlak ṭhin," a ti a. Ani lah chuan, "Ngai zahthlak lem na'ng, ka ṭawng i ngai thuk lutuk zawk a nih chu" a tih lai chuan an hnambiang chawiin an han ding det a. Kapṭhuama tih loh mi dang chuan an kalsan hla hret a.

Rozami chuan, "Heti lai tak kawng thlanga thing ka fawm laia i lo zinin min rawn hmuh kha i la hria em Ṭhuama?" tia a zawh chu Kapṭhuama chuan, "Hria e, theihnghilhna hman a la awm hlei nem, eng a ti nge?" a ti a. Rozami chuan, "Min kalsan leh tak mai hnu khan eng emaw ni hian min rawn hnawh up up hian ka hria a, ka ṭhu hnawk a, ka rilru-ah aw thangkhawk ni awm tak hian,

'Ka nu, lungthlu lova khiangawih zawng, tuahpui leh vau an vul zolentu hnuaiah, di kan tawng kan tah a tul leh thin' rawn ti thangkhawk kal reih reih hian ka hria a," tiin a sawi zo hman hram, a insût nghal ta hlawp hlawp a.

Chuti khawpa Kapțhuama a hmangaihna a han mualphopui leh ta chu mak an tiin fakawm pawh an ti a, An ngawi țhap a, Rozami lah chu țawng zai chhat thei lovin a inhru fap fap a. Kapțhuama lahin țawng zai rel thei bik hek suh. Mi hrang phei chu awm ve se chuan an mualpho bechhe der a ni dawn a. Mahse chhungkhat laina hlir inlainat tawn vek an nih avangin tu kâ ațang mahin a ri chhuak leh ta miah lo.

Zanah chuan Rozami chu salu lawmin kurtai fun hnih kengin Pianmawii te inah chuan a leng ve a. Ni dang chu ang mawlh tawh lo mah se, an țhian zahovin an kim vek a. Kapțhuama te nupa pawh Rozami chuan nêl tak leh ngaihbel tur awm miah lovin a be bawrh bawrh a. Kapțhuama nupui chuan, "Hei hi maw Rozami chu, i lo hmel țhat em avang zu nia kan buai em em," a han ti kher chuan Rozami chu a ti zak hle a. Mahse nula fing pangngai tak ngang a ni a, zak hmelpu chuang hauh lo hian, "I mi fak derna chu ka lawm e, ka hmel avang erawh chuan lo buai tawh suh ang che," a han ti ve khalh mai a. Dik dawna a hriat loh a vangin Kapțhuama chuan a nupui chu kawng dangah a tir buai ta hlauh a.

Hmingdailovi thikthu a chhiat avanga nula ţhenkhat hmai sena a lo hauh tawh leh, thik tur awm hlei lova a rilru a tih hrehawm thlawnzia Rozamin a sawina a ni tih Hmingdailovi chuan a hre phak miah lo. Chutia Hmingdailovi nen an inbah zauh avang chuan Rozami pawhin nuam a ti lo va, rei mawi tawk a len tho tawh avangin Sabuta nen bawk an inzui chhuak leh ta nghawng nghawng a. An haw tur chu Kapţhuama chuan fiamthu hian, "Buta, anţam lengleh Rodângi kha kherh fan fan rawh, i kherh thlu ţep tawh a nia," a'n ti zui a. Chu a ţawngkam chauh pawh chu Rozami chuan nâ a ti a. Kapţhuama kâ aţanga mi dang dembelna ri chu hriat hrehawm a ti hma em em zel a ni. Sabuta erawh chu a lawm thung khawpa a nui chhuak uar uar a.

Chumi ţuma Kapţhuama leh Rozami inhmu chu rilru hrehawm reng rengin an awm a. A tu ve ve mah inkawm tura inpan ngam si lo, rilru-a invei tawn ţeuh chunga sawi chhuah ngam si loh, pai daih rual ni bawk si lo, nun thaw-ipikthlak tak pai ru ţeuh chungin an ngawi mai mai a. Mihring dan chuan inbeisei ngam rual an ni tawh lo. Mahse chuti chung chuan Rozami chuan Kapţhuama chu a la beisei tlat a, pakhat lahin mi dang tan a la dah phal mawlh bawk si lo. A tu ve ve pawhin tiri ngam lovin an rilru hrehawm tak chu ngawi rengin an sepui ruah tuar ngawt ngawt ringawt mai a ni. Inkawm châk em em ve ve chungin ni li an cham hnu chuan an inhawsan leh lo thei ta lo va.

Ni khat chu Rozami khawhar lutuk awm ngaihna hre lo chu Pianmawii pa te inah Kapțhuama zukchal kah lu en tur ringawtin a kal a. A sa an chan ho lai te chu mitthlaa hmu reng chungin sazuk lu ro mai mai pawh chu mittla lek lekin a thlir vawng vawng a. An sa chan dun hnu ațang phei chuan, a hma ai daihin a lunglenna chu a zualkai-in Kapțhuama hmel chuan a nun a hip nasa zual sauh ta mai a. Kapțhuama lah Rozami han leng leh hmel duhawm tak mai chuan, a rilru zawng zawng a la-in lungkham dang reng a nei thei ta bawk si lo. Mahni awmna hmun hmunah an ngaihtuahna ngawi renga kawm ngawr ngawr chu an tihtheih awmchhun a ni ta ringawt a ni.

6. ZAṆ REI LOH BER ZAN

SAKAWR tuak hnih ngawt khalha Kapṭhuama Aizawl kal chu a buai hle a. Chung hun laia Aizawl-a mikhual nih lah chu a hrehawm hle bawk a. Mahse ani chuan thlen-in ṭha tak Hmarkaiinu veng-a hmeithai Thanghluani a neih avangin a ziaawm hle zawk a. Aizawl-ah chhungte nei an la tlemin, a nei chhun pawhin zan riak pawnthuah intodelh a ngaih tho bakah an chaṃ chhung tla tur buhfai an intum a ngai bawk si. Khualkhaw lam hlate phei chu mi khawngaihna dilin a huhovin mi bathlarah chaw inchhum chawpin ei an rel ringawt a. Hmelhriat neichhun an awm leh, an kalpuite nen an thleng khawm a. Mahni buhfai ringin, mutna ni se mi 'choka' thingphel chhuat balah mahni pawnthuah ken tlem azawng sinin an tamtal nawk nawk a. An thlen-inte lah chuan an thafuan ruh tumin zing kara thing ekah emaw, thing pu-ah emaw an tha an lo âm ve sauh sauh bawk nen.

Aizawl kalkawng a kara riah ngai lam hla khuate tan lek phei chuan a kara khawi khua emaw a thlen-in dap chawpin, thler suartluanin in tinah innghahna an dil lawr a. Khaw sual deuhah phei chuan in tam takah thlenna an hnawng a. Naupang deuh tan phei chuan a lungchhiatthlak hial thei a ni. Zokhaw naupangte lah chuan mikhual han hmu hlek se, mikhual an nih avanga danglam ta lua-ah an ngai emaw ni, an ṭhiante an

pun khawm a, "Khu mikhual," an ti a, ralkhat deuh aṭang hian an um luai luai a. Ring tak tak hian, "Mikhual mei tan, kel mei tan," tiin an au nawmnah rual ang dual dual a. Chuti ang nun la hniam tak karah chuan Kapṭhuama chuan ṭhahnemngai takin sum a tuak sauh sauh a. Khaw khat pa khawsa thei, kawm a huna kawm thiam tak, pawk a ṭula mi thilphal lawi tak si an nih avangin mi fak pawh an hlawh viau reng a.

Chumi ṭuma a Aizawl kal chu a tum angin ni hnih chhungin a inti fel thei a. Indopui pahnihna boruak sahulhin mual a liam thawkhat tawh avangin, a hma zawnga Aizawla sipai chi tin chi tang insul huai huai ṭhin pawh an lo fihlim duak tawh a. A bungraw lei bak tlem azawng lei turin a haw hma ni-a Dawrpui Ramghutti dawr kawta a kal lai chuan Rozami a tawk hlauh mai a. An inhmuh veleh Rozami chuan, "Awi...... Ṭhuama, i lo kal ve a ni maw ? Kan intawn teh khiah chu a va lawmawm em ! Engtikah nge hawn i tum?" a ti chul a. Kapṭhuama chuan, "Ka inlei duh tawk tawh bawk a, Aizawl zawng sakawr chaw a hautak em a, naktuk hian ka haw tawh ang chu ka ti. Nang engtikah nge hawn i tum ang?" a ti a.

Rozami chuan, "Ka la hre thei chiah lo, ni thum lai ka cham tawh a, tun kar hi ka'n cham leh ang a, kar leh lam khi chuan ka haw tawh ang. Kan khua ka ngai tawh. Khawiah nge i innghah reng

reng?" tiin a zawt a. Kapṭhuama chuan, "I hre lo ang, Hmarkaiinu veng daihah, nang zawk khaw-nge i khawsak?" tiin a'n zawt let a. Rozami chuan, "Ka patea fanu Aizawla pasal nei inah a ni a. Mahse kan vengte lo kal an awm a, zanin chauh riak tura min sawm avangin an hnena riak nghal turin ka kal a ni. Ka u hnenah chuan ka ṭhiante hnena riah ka tum thu chu ka hrilh tawh a. Mahse ka ṭhiante erawh chu ka riah tum chiah ka la hrilh lo thung a. Chung chungah engah nge i thlen teh daih a, in chhungte em ni?" tiin a'n zawt let ve leh a.

Kapṭhuama chuan, "Ni dang lo ve, mahse kan inpawh laklawh a, innghah nan ber a lawm ka hman. Hmeithai rethei ve tak a ni na a, mi a duat thiamin kei lahin buhfai tlem azawng ka pek ve ṭhin te chu a lo thlahlel ve a. Tin, an veng saw, sâkawr chaw lakna a remchang a, chutah ngar ngar chuan a ni ka thlen ṭhin. Ngawi teh Zami, i ṭhiante hnena riah i tum thu i la hrilh si loh chuan, zanin chauh chu ka thlen inah chaw ei ve ta che. Inthlahrunna tur lah a awm der si lo. Zanriah ei khamah i duha riah hram i tum chuan ka thlah ang chia, a ni mai a lawm," tiin a sawm a. Rozami chuan, "Awi..... â! I thlen-innu chuan mak min ti viau lo ang maw?" a ti a. Kapṭhuama chuan, "Ti lo ve, ka thu thu a ni mai. Ama'rawh chu, ka bungraw lei bak min leipui lawk la, zanin hmeh tur ar kan lei nghal dawn nia. Chaw pawh kan

kil dun leh khât tawh bawk a lawm le. Chu bakah inkawm hrim hrim pawh ka châk reng reng," a ti a. An indawr fel hnu chuan arpui thau zet mai a lei a, a inzui haw ta a.

An haw tur chuan Kapṭhuam te khua Sawikunga an tawk a. Ani chuan Rozami chu a lo hre ve tawh teh meuh a. "Zami, nangni pahnih chu ar nen khawilam nge in pan dawn? Engti intawn tawna intawng nge maw in nih? In inhmeh khawp mai, a hmutu che u apiang pawhin 'emaw' an lo ti ngei ngei ang che u," a ti a, a nui sung a. Kapṭhuama chuan, "Sawti lai maia intawng chawp saw kan ni, 'ka ar lei min khai chhawk rawh' a ti a, hei, a rit viau lehnghal," tiin thuhnu veng takin a ṭawng a. Sawikunga chuan, "Ṭhuama chu i Aizawl kal tum an sawi kha chu ka hre thawi a, engtikah nge i lo kal?" a ti a. Ani chuan, "Vawiin nen ni hnih ka cham ta, naktuk lam khi chuan ka haw ang. Zami lah hi a kal ve tih hre hauh lovin kawng lakah kan intawng remchang a. Hmelhriat hmuh chhun kan han inzui mawi vel a nih hi," tiin a nupuiin Rozami nen an intawn thu a lo hriat hlauh pawha phatna remchang a neih theih nan a, a invenna ṭawng a ni tih Rozami chuan a hai lo.

Hmarkaiinu venga hmeithai Thanghluani in an zuk thlen chuan, "Aw, aw, âw . , khawilam nula hmelṭha zet nge i rawn hawn tâk a, ar nen," a lo ti chul a. Kapṭhuama chuan, "Ka nu Thang, zanin

hmeh tur hei, ar ka rawn lei a. Zanin chu Zami pawhin ei ve nghal se ka ti a," a ti a. Hmeithainu chuan, "A thu a ni ang chu, han vawhlum nghal la, ka'n puah sawk sawk ang e. 'Bilat ar' a ni lehnghal a, a rit bawka a thau khawp ang, Heti ang ar thau sa hi chu buh tlem nen tlak ila a tui asin," a tih lai chuan Rozami chuan, "Keiman ka puah ang ka pi, ar chu ka puah ṭhang ve khawp a nia," a ti sawt sawt a. Pitar chuan, "Ṭhuama, i nula rawn hruai chu tu maw a hming, a hmelṭha hle lehnghal a, i eng tur nge?" a tih luam lai chuan pitar hmuh loh lam aṭangin Rozami chuan Kapṭhuama chu a lo kiai-khum zauh a.

"Hei hi a lawm ka nu Thang, kan khaw ṭhenawm nula hmelṭha ka sawi fo chu, zanin phei chu riakah ka chelh nghe nghe dawn asin," a'n ti chu Rozami chuan Kapṭhuama chu a sik ru zauh a. Zanriah ei kham chuan hmeithainu fapa chu mi ina riak a ni bawka a chhuak ta daih a. Hmeithainu nen an pathuma titi khawchang an sawi hnu chuan an mitmeng aṭang chuan a hre thiam nghal mai a. Pitar chuan, "Khawnge, kei chu ka kawng te pawh a kham e, in pahnih khan in duh chen chen meng ula, inthlahrunna tur lah a awm lo," a ti a, a mu ta a.

Tichuan, Kapṭhuama te pahnih chu, Aizawl vengfem bitla tak in chhe têah chuan tuma chim buai lohin an meng dun a. An tum hlen zawh loh tih puitlin chȃk si, mahse rem ṭeuh tawh si lo, pai

daih theih chuan bawk si loh, sawi chhuah zen zen ngam si loh, hmel leh hawiher a hmangaihna chuai thei lova inngaina tawn reng a, inthlahlel ngawih ngawih rengte pahnih chuan, inmutsan pnal si lo, inhawsan tum bawk si lo, tlaivar pawh rawt chuang si lo leh, tlaivar pawh huam chung si-a hun ngaihtuah baksak lovin an inkawm ta a.

Khua a vawh lem loh avangin mei tuah lovin lalṭin chauh de re re-in an chhi a. Rozami chuan, "Pasal ka ṭhen hnu-ah inkawm lehna fumfe kan nei ta miah lo va, inkawm lehna hun lah a awm hek lo. Ṭhuama, kei zawng hrehawm hi ka ti em a ni. I sazuk kah ṭuma in lo kal lah kha— A bawp min mantir avanga ka lawm tehlul nen, duh angin lawmthu fahran pawh a sawi ngam si loh. Salu ka rawn lawm ve lah kha, kan boruak khati kha a ni a. I hnena sawi tur tam tak ka neih hi sawi mahila, ka tan awmzia a neih tawh chuan loh avangin ka sawi tam lo mai zawk ang e. Ka sawi loh theih loh erawh chu - I khawchhak zin hawin kan khua i rawn tlawh leh hmasakber ṭum khan, kei chu pasal lo neiin, ka pasal te ina ka awm lai a nih kha i hria ang a.

"I haw dawn zana Ṭhuamṭhiani te kawmchâr leikapuia 'thla hleinga zan' tak maia i zai ka'n ral hriat zet kha chu aw ....., hrehawm ka va han ti ngawih ngawih tak êm! Ka lung i tileng lutuk ka awmngaihna hre lo kan nute chhung hriat hlau

takin thawm dim em emin ka chhuak ru ţhem ţhem a. Ka'n ral thlir che a. Ralkhatah chiang lo riai a zan thla êng hnuaia i kawrvar hak chauh kha ka rawn hmu var va va a. I la hria emaw ka hre lo va, chutih lai taka i hla sak chu :—

Val nghak Chawngmawii mah a ding reng vanzawlah,
Kei ka lungdi thal-tui ang min nghak lo te hian;
Khiangawi zamual min liamsan hi Bawihte,
I lung tum reng maw lo ni, kei zawng
Tlei dang tanglai belh ka kham zo lo,'

tih lai tak a nih kha. Mi min hriat hlau tak chungin, 'Ka lung tum reng a ni lo Ţhuama, hrai tam pawh chawiin tlei dang ţângah bei mahila, ka nghilh reng reng lo'ng che damchhungin. Aw......, ka lei hlim lai par a chuai, khuarei hnutiang ngaih a nâ e. Lunglem ka nei lo' ti-a ke ka per ţhak ţhak chu ka hria. Ka han men chuan nikhaw hre lovin ka tlu a lo ni a, ka taksa a lo vawt vek tawh a. Mitmeng khaw en phe riai chung hian ka'n thlir leh che a, mahse ka hmu ta si lo chia," tiin hnuk ulh ţeuh chungin a sawi hliam hliam a.

Chu a thusawi chu a'n hriat meuh chuan Kapţhuama pawhin a tuar zo ta lo va, a pawt hnaia a kapkarah ţhuttirin a pawm ta hle hle a. Chutah zawi raih a kuai vanvadakin muangchang hian,

duhthawh leh uar zetin, a... .... vawng vawng a. Chuti chung pawh chuan Kapţhuama chuan Rozami a ngaih thu leh a hmangaih thu eng tehchiam mah a sawi chuang lo. Nupui pawmlai nei a nih a inhre reng a. A nupui nena an inkar pawh eng eng emaw avangin a nuam chiah lo na a, a nupui nena an chanchin chu chhetê mahin a tiri chhin eih lo. Mahse Rozami chu a la hmangaih em em tih a chezia-ah chûan hai rual a ni thung lo. Rei lote emaw an tih chhungin zanlai a lo ni reng tawh a. Chuti ang taka Rozami lungkham ber a la nih avang leh, amah pawhin chhetê maha a hmangaihna chu a la hloh ţhen miah bawk si loh avang chuan, duat lai fa pawm taka pawm chung chuan, a tak tak ni lo mah se, Rozami thlamuan phah theihna tur leh, Kapţhuama ngei pawhin a thlir tel ruk tho si, a mumang a hrilh ta a.

Kapţhuama chuan, "In khuaa kan nupaa kan lo zin a, sazuk ka kah ţum a kan haw leh hnu khan ka mumangah ka lo hmu chia. Luipui lian tak rallehlama mahni chauha khawhar taka i awm lai hi kan nupain kan lo thlir reng che a. Nang chuan i lama kai turin min lo hui lap lap a. Kan inkarah lah chuan luipui hi a lo luang mar zut zut mai si a. Min hui' ban theih loh avangin tuia zuan thlaka i lam rawn pan chu ka lo tum a. Mahse kan nu'n a phal bau si lo. Chutih lai tak chuan luihnar lam aţangin tlangval upa lam, hmêl fel tak hi a lo chhuk a. Chu tlangval lo chhuk chuan kan

awmna a rawn thlen hmain kan nu chuan chu tlangval lamah chuan min kalsan ta a. Chu veleh tuiah chuan zuang thla-in ka lo pan che a. Tui chuan min len pai vawn vawn ṭhin na a, a tawp a tawpah chuan i lamah ka lo kai thei ta hram a. Mahse engtia kan awm zui tak pawh mumang a thuchâng ka hre mumal ta hek lo. Rallehlam ka rawn kai chu ka thaw a veng huai tih crawh chu ka hria. Chumi hnua kan nute lam ka'n thlir leh chuan an lo awm ta reng reng lo va. Chutih lai tak chuan ka zun chhuakin min tiharh ta a," a ti a.

Rozami chuan, "A tak tak ni se tirawh. Ka'n hrilh tlang law law ang chia, nang ka chan tawh loh rau rau si che chuan mahni tum tawk pawh neih leh ka tum tawh lo. Kan khaw kar a hlat em avangin ka rilru chhungmu hrilh theihna che hun ka neih loh takin, kan inhmuh zauh chang khin a sawi theih bawk si loh. Ih maw, kei chuan ka damchhung kalkawng bumboh tak hi ka zawh tawp thlengin ka hmangaih dawn che a. Ka fanu tê kha chu la damse chuan, ka ṭulpui ṭhak ang, ti ka ni a. Mahse a dam tak si lohah chuan ka chan tur chu tuna min hmuh ang hi ka ni kumkhua tawh ang. Pasal nei lova nuṭa te ina khawsak emaw, mahni-a hmeithai emaw chu ka chan turah ka dah fel diam tawh, kawng dang zawh ka tum tawh lo," a ti chuai raih a.

Kapṭhuama chuan, "Chu zawng ni lo ve a, i hmel lah a ṭha a, pasal ṭha tak i la haihchham

chuang miah lo tih lah tlang hriat a ni a. Chuvangin, pasal i nei leh ang a, fanau maltluan chawiin hlim takin i la khawsa ang chu," a'n ti dek dek a, Rozami chuan, "Chuti lam chu sawi ri lo hram rawh. Pasal ka neih leh tur chu nangmah i nih si loh chuan, ka hmangaihna che hi ka vahvaih hlumpui ṭhak dawn. Rin a loh taka kan inkawpna ni a rawn inher rem leh hlauh a nih erawh chuan, laklawh awm hauh lovin i awmna apiangah ka pan nghal ruak ruak ang che. Awi......! Ṭhuama, i nupui hi ka va han awt tak êm ! 'Thla Hleinga Zan' hian inhre ṭhin ang aw, kan tih kha chu, kei chuan englai mahin ka theihnghilh ngai lo che asin. Ṭhuamṭhiani te kawmchâr leikapuiah ngei khan khuangchawi thla hleinga zan phei hi chuan ka la kal ziah a.

"Kan inkarah lei kak zau takin min daidan reng avanga inkal pawh thei lo kumkhua kan nih pawhin, ka hmangaihna che hi ka tlûkhlumpui hunah, ka ruang i rawn hlawm phak lo emaw, min vuinaah i tel ve lo a ni emaw, i remchan hun hunah Ṭhuamṭhiani te kawmchâr leikapuia kan ṭhut dunna ṭhinah tak khan, khuangchawi thla hleinga zanah chiah bawk, Mizo pangpar zinga ka mawi tih ber Zohniar min rawn chhiah dawn nia. An leikapui an lo ṭhiat darh ta hlauh a nih leh, Phulzau-a kan ṭhut dunna hmunah chiah i rawn chhiah dawn nia aw," ti lawm lawm chungin a inhru fap fap a.

Chung thu thleng thlenga a sawi rik hial avang chuan, Kapṭhuama chuan Rozami a khawngaihna chu a thinlungah a insawh muk belh sauh sauh hian a hria a. Kapṭhuama pawh a ngawi thei ta bik lo va. "Mihring chin hriat loh, keimah zawk pawh hian ka ralsan hmasa zawk mai thei che a. Naug aia kal hmasa ka nih chuan, i sawi angin he ka thlalak hi Phulzau i sawi hmunah tak khan i rawn phum dawn nia. Chu chu min vui vena ni rawh se," tiin a thlalak ah, Aizawla thla la thiam a laktir chu a pe a. En chuang lovin Rozami chuan a pawm vawng vawng a. "Aw......, ka va han ngai dawn tak che em! Kan inṭhenna hriltu khawvar ar pawh a khuang ta. Ṭhuama, inṭhen tawh loh hi ka va han duh tak em...!" ti ngawih ngawih chungin a tho a, an inbuatsaih ṭan ta a.

Rozami chuan Kapṭhuma chu meizing a chhem-pui a, chaw an chhum dun sawk sawk a, Chutah hmeithainu pawh a lo harh a, "Aw, aw, âw......, Chêmtei chu i haw ta lo a ni maw? Tikhan chaw ei dun ula, kei zawng a la hma em mai ka'n chhing leh sek ang e," a ti a, a mu leh ta a. An chaw ei khama sakawr phur an siam fel dun hnu chuan an inkhalh chhuak ta a. Zing tho an la tam vak lo va, an pahnih chauh chuan Aizawl khawlai dungah nupaa sakawr khalh dun ni-awm takin an kal dun zel a. An inṭhen dawn chuan an inhmer vawng vawng a. Rozami chuan, "I mumang kha a takah chang se

ka va ti em! Ţhuama, kei chuan ka damchhungin ka hmangaih ang chia ka phatsan dawn lo che," a ti lawm lawm a. Kapţhuama chuan, "Min la hmangaih tak zet chuan, tuna kan beisei phak rual si loh thil hi a ţha lamin a lo la thleng lovang tih kan sawi lawk thei hlei nem. Dawhtheihna chuan a nghak chhuak thin si a. Min ngaithiam rawh, ran khalh ngang ka ni a, duh ang ang pawhin a kal theih loh ţhin a, ka kal mai ta'ng nge. Amaherawh-chu Zami, Aizawl-ah 'cham rei suh aw. Hmun danga i awm hi chuan ka ngaihtuah riau che a nia," a tih zawh chuan an hawi dun valh valh a, tumah an awm loh avangin...........ngawr ngawr a, an han dak chhuak leh chu an thaw huai a. Chutah hmangaih kut invuan chu ban chalh hian an inthlah ta a.

7. HMEICHHE FININ TUIKHUR RAL........

HAL-VAEK-CHAR khawsan kum tak mai a ni a. Upa-in 'naupang awng bih thla' an tih angin tuiumhunhmun hnuai chenin a ro vawng vawng mai a. An khaw tuikhur meuh pawh kum danga kang ngai lo a kang chhâr vek avangin 'lamhla tuikhur' an tih mauhâk-mual kawr tuikhur chu an hiat ṭha a. Chutah pawh chuan chhun zan zawmin tui kang nghak an ri chelchul nileng zankhua mai ṭhin a. Nula tui kang nghahpui tlangval nen zan reh awm lovin ngaw khawk rum ruma zai tawk bo lo, hnah tuma lo kiu ta ral ral tawk lah awm bawk. Tuikhur kamah meipui an chhem eng hluah zan tin bawk a. Kapṭhuama te nupa pawh tui kang nghakin an hmanhlel a. 'Tui kang laiin tui kan ngah' tih zawng zawng neih zovin an tui chhunna neih ang angah chuan an chhung khat liau luau vek a. Fur tui tam lai aiin tui an hniangbnar zawk emaw tih mai turin an ngah a.

Tuk khat chu, fehrehsan lai vel, mi tlem hun chuha Kapṭhuama te nupa tui chawi turin tuikhur an zuk thlen thlak lai chuan, nu hrampui tawh leh nuthlawi hi thinur seh ngam tak meuh hian an lo inhauin an lo inkawk sawk sawk mai a. Tui thal hmasak inchuha inhau an ni na a, chhan dang ṭha tê a awm a ni tih an ânhla aṭang chuan a lang a. Nu chuan, "Nang aiin tuikhur ka thleng

hmasa zawk a, engah nge mi thal khalh i tun ngawt ngawt. Upa pawhin 'a tui kang nghak' an ti ngai kumkhua asin, zak thei lonu. Khaw eng pawh zah lova zan leh denpuia kan pa rawn sawm dâwk dâwk che. I hurmu-ah khan tuium phel hi ka hawlh lut pawk pawk mai tur a nia," a ti tawn tawn a.

Nuthlawi chuan, "Thleng hmasa tih lemah nang aiin ka kal hmasa zawk a, tuikhur thlen ṭêpah zun-zunga ka din laiin min lehpel lek a nih kha. Dâwt hi sawi sawi teh suh, in pa hriam hriat i mualpho lek a nih chu. Nupui pawmlai a nei reng si che a, engah nge zan tin beisei nei tih hriat taka min rawn rim awl loh ni. I pasal hi khumlaizawlah i tlai zo lo nge, i pasal lerhkawh vang hrim hrim pawh ka hre lo ve. Chuti zâwng zâwnga mi han ânkhum chu i zak chai lawm ni?" a ti ve piap piap a. Nu chuan, "Zak awkawng law, mi pasal ṭawmpui tuma phar phar mah in zah loh chuan, Mizo dan bawhchhiaa tui min thal khalh tumtu lakah zawng chhetê mah-in ka zak lo, mihurnu" a ti ta phiar phiar mai a. Chu nuthlawi chu a lo duai duh hauh lo mai a, "Zawngi, 'mihurnu' te zawng min ti chai suh khai, I pasal hur hiam huam avanga tlang sawi kai, mi-anglo pawh thlu lo pasal i neih avangin maw, 'ka thik e, de de' i han tih chu. In nupa chanchin hi zawng mi tin hriat a nih hi. Tui zawng ka thâl dawn khawp hi maw," tiin tui thal pah chung rengin a liak ve hrep mai a.

Chumi hnu deuh chuan parawl pakhat tui chawi turin a lo thleng ve a. Nuthlawi chuan, "Ka pu, thâl hmasa rawh, 'tui kang nghahna-ah mipa an lal' tih a nih ngai kha," tiin a thal hmasaktir a A tui thal zawh chuan, "Khawnge, keini ang parawl hi zawng lam saktu nei ve lo ngang hi kan ni a. Khuti lai lui mawngah khuan chawfun hnah tur ka zu la rih ang e," a ti a, a chhuk ta boh boh a. Kal pah chuan, "Ṭhuama, min lo nghak r'u aw, kan haw ho tawk thial ang," a ti a. Kapṭhuamate nupa-in tui an thal zawh chuan chu pa pawh chu a lo thleng ve chiah a.

Hawn kawngah chuan, "Ka rawn thlen hma khan ri hlut che u khan ka hria a, ka rawn thlen hnu-ah lem in lo ngawi leh ang ṭhiap lawi si a," parawl chuan a ti a. Kapṭhuama chuan "Nia maw le, kan ṭhianite pahnih tui thal hmasak inchuh an inhau hrep mai a lawm maw le. Tuikhur hi zawng ńuho inhauna hmun a ni reng a lawm," a ti a. Parawl chuan, "A nih lek tak chu, 'hmeichhe finin tuikhur ral a kai lo' tih zawng zawng neih zovin. Hmeichhia zawng inhau hrep mah se, mipa an ang lo an inhau lungawi leh mai ṭhin," a ti a. Kapṭhuama nupui chuan, "Ka pu, 'hmeichhe finin tuikhur ral a kai lo' hi in ti châwk a. He ṭawngkam hian, mipa hovin hmeichhia min hmuhsitzia tilang ngawtin ka hria. Hmeichhe laka ṭawngkam chelek tehah in nei a," a ti a,

Parawl chuan, "A ni ngawt e ti rawh. Mahse hmeichhe hmusitna ţawngkam berah kan nei tak na a, hmeichhe hmusitna ţawngkam ngau ngau chu a ni lo asin maw le. Tuikhur ral, rani lam thil rel chi, ramtuk rel te, sai ramchhuah leh rammut rel leh ngawi dawh leh sa thang kam chen hian tuikhur piah lam thil, hmeichhe rel ngai kumkhua loh, mipa chauhin an rel ţhin a nih avangin, chung thil rel nikhua changa hmeichhia an lo inrawlh ve changa tuten emaw, 'lo sawi ve suh, hmeichhia-in tuikhur bak ram lam sawi ve phak in nei lo' an tih aţanga he ţawng hi lo chhuak a ni zawk a. Tun hnu-ah hian a chhuanchhe zawng hlirin an hmang ta mai pawh a. Tunah pawh tuikhurah bawk a nih chu kan nauvite pahnih pawh an inbakkaih loh chauh chu. Tuikhur ber hi a nia hmeichhia hian in pasal te leh ţhenawmte in rela in fakna hmun chu," a ti a, a nui hoh hoh a.

Zan muthmunah chuan Hmingdailovi chuan a pasal hnenah, "Tukina kha nu ţawng aţang khan mipa nikhua lohzia chu i hre mai lawm ni? Nupui pawmlai nei chung reng hian mi dang mi dang hi in ti a, in nikhua lo hlawm ngawt mai. A nikhua lo zawk hian 'hmeichhia ka hmusit e' te chu in la ti zaw mah lehnghal a. Tun ţuma i Aizawl kal chanchin pawh ka hre vek asin. Nang lahin ka hre lo emaw tiin ngaihţha-in i awm a," a ti a. Kapţhuama chuan, "Eng chanchin mah ka nei hlei

nem, ka thil lei tum ang ka lei a, ka cham tum chen i hnena ka sawi ang ka cham bawk a. Dam takin ka lo hawng leh a, chu bak eng nge?" a ti a. A nupui chuan, "Chu ringawt chu a ni lo, i ngaihzawng Rozami nen intiam rualin Aizawl in kal a, in leng dun tih pawh ka hre vek," a ti khur dat dat a. Kapṭhuama chuan, "A tiam zawng kan intiam rual awkawng lo. Dawrpui pheia kan inhmu kan kal dun a, kan kal dun lai chu Sawikungan min hmu a, Sawia nen chuan a biak pawh kan inbe luam nghe nghe, chu bak engmah sawi tur dang a awm lo," a ti a.

"Ni reng e, in inhmu a lawm, Sawian min hrilh leh vek. In intiam rual lohin khawiah a rual khera Aizawl kal thu awm suh. Hmanah lah khan 'ka sazuk kah bawp ka mantir e' te i ti a. A man awm zawk an tam tehlul nen. Rozami hi i thlah dawn chuan loh chuan heti reng reng chu hrehawm ka ti lutuk. Fa kan neih loh avangin ka lakah i hnambeh loh phah niin ka hria. Rozami hawiher ka hmuh khan, duh duha i chin-leh theih tur melhin a mit-mei rawm rawm che tih ka hmu reng," a ti a. Kapṭhuama chu a nui ta hawk hawk a, "Duh duha ka chin-leh theih chu i awm reng a lawm Bawihpui," tih pahin a nupui chu a pawm thawk a. Ani chuan, "Khawnge, min pawm nghet lutuk ka thaw thei lo, min thlah rawh, Rozami ka nih loh hi," a'n ti leh kher a.

Kapthuama chuan ram hmak hian, "I ni lo, i ni lauh lo, ka nupui Hmingdailovi i ni. Engah nge thâwkaphita Rozami hming i lamrik leh thin? Ani nen chuan kan inngaizawng thin a lawm, tunge nai? Mahse min nghak zo lova pasal min neihsan avanga ka thinrim hi tun thlengin a la reh hlei nem. Nang ka neih tawh ber che aliamah ani chu engah nge i la thik fo ni? Amaherawhchu, kan induhzia lo tlangthang a, innei ngei tura ruat theuh kan nih ahnu-a kan inneih tak si lohah chuan, thenrual tha kan nih zui zel ka duh avang chauh a, ka sa kah bawp mantir tur remchang a awm kha ka lawm ngawt asin. Nang pawhin hre thiam rawh. . Tun hnu-ah pawh kan la inhmu leh ang. Chung hunah pawh chuan la inngaina tak chungin, nupui pasala invawn tum vang ni lovin kan la inkawm leh pawh a ni ang. Kohhrana ka dinhmun i hria a, nupui thlak tur lam hawi chuan ka ngaihtuahna hi ka la hmang lo hrim hrim. Kan inneihna thutiam kha Pathian kan kawltir hmiah a nih kha, chu chu zahawm ka tiin, bawhchhiat hlauhawm pawh ka ti asin," a ti a.

Hmingdailovi chuan, "Thik loh theih em in nih ang? In tunhma chanchin engkim ka hria a. Rozami lah hmeltha elkhen leh rual kawm thiam si a ni a. Tunah lah a lo tlawngawl lehin hnahkhat aia duh-awm a ni bawk si. Keini lahin kan inphuar ngheh lehzualna turin fa kan la nei bawk si lo, ka tan

chuan hlauhthawnawm ve deuh asin. A hmel ka'n hmu phei kha chu, Thanṭhuami rawn sawi ṭhat ai daihin a ṭha lehnghal a, ka ngei ngawt mai. Mahse Ṭhuama, min ṭhen suh aw, min ṭhen lul suh," a ti ngawih ngawih a. Kapṭhuama chuan, "Ṭhen lah lo ve, engah nge ka ṭhen ngawt ang che. Ama'rawh chu, kan hma lam hun kan sawi thei lo va. Hun ṭha lo takin a tu ve ve pawh min rawn nang a nih erawh chuan, chu zawng ka sawi thei lo. Mahse chung hun chu thleng lul suh se," a ti a, an inpawm a, muthilh zai relin an ngawi dun ta vang vang a.

8. "CHAN KA NUAM CHUL THUM PAR ZOZAMAH"

—Laltanpuia

HUN remchang hmu-a Kapţhuama nen Aizawla an inkawm hnu chuan a rilru ipikna zawng zawng chu thawl hawk turah Rozami chuan a ruat a. Mahse 'a zual zawpui vailenhlo' tih ang maiin Kapţhuama a lungkhamna chuan a tur hian a tur ta ut ut mai a. Aizawl aţanga a haw leh ta chuan an khua chu chul hnûp hian a hria a. A khawhar changa a kawm ber ţhin, a ţhiante pahnih lah chu in hrang changin fanau nen, lunglen leh khawhar hre hman lo lêkin, kawm hman lohin an buai tawh a. Ani lah chu nu ber .chan changin tumah ţhian dang pawh nei hman lovin, khawhar rilru no nghulh chungin ni a vui liam a, zan a tan tlang leh a. A châng phei chuan a inleng tlangvalte leh Sabuta chen chuan a ning lek lek ţhin a ni.

A Aizawl kal hawn hnu lawk chuan ni khat chu, an khaw tlangval lenglai thi lung an phun a. Sechal meuha phun an nih avangin chhun lamah chuan Rozami pawh a lang ve a. Mahse zan lamah in nghak tur dang a neih loh bakah vawkchaw vil a ţul avangin a kal ve lo va. A naute erawh chu an kal vek a. A nu thih aţang phei chuan a pa khawhar pheng chu ẑan tin sal lovin a leng chhuak bawk si a.

Chumi zan chuan thla de chho vawmlu chu a êng em em mai a. Pawnah a va chhuak a, tlang tin mai chu lang thei lêk lovin romei chhumin a bawh paw chûk vek a. A'n ngaithla a, veng dang chu a reh hian a reh tlawk tlawk a, lungphuntute ina leng khawm zai khuang chauh chu a ri dut dut a. Eng hla nge an sak tih ngaithla titih chunga van sang thla fang a thlir lai chuan, an hla sak a hriat chian theih loh chu hriat theihin thliin a ri a rawn hruai a. Chiang tak mai hian, *'Ka tap khawvel ram zauvah hian, hmun in, ram, lo, fan chang lunglen ni hian'* tih thlengin chiang tak maiin a han ral hriat a. A lungleng ta lutuk awmngaihna hre lo chu a lut a, a khumah a'n tlu hnawk a. Eng emaw ni hian dovin a hria a, a'n en nâk chuan a fanu hmuamtelel thihsan lo niin. Chu mi a'n hmu zet chu khawharna thuah dangin a rawn tuam belh sauh a, insum thei lovin a ṭap ta tlawk tlawk a.

Chumi zan chuan mumang awmze nei tak ni-awm hi a mang a. A mumangah chuan amah chauhvin luipui kamah khawhar takin a lo awm a. Chutih lai chuan rallehlam a'n thlir a, Kapṭhuama te nupa hi an lo ding dun ral mai a. An lam pana hleuh turin Kapṭhuaman a hui veleh a lo zuangthla ta nghal a. Mahse hleuh pawh ni chiah lovin tui chungah lailen-tuipal angin, tui dek zeuh zeuh chauhin rallehlam chu a kai ta a. Mahse rallehlam a'n kai chuan Kapṭhuama nupui chu a lo awm ta hauh

lo mai niin a hmu a. A tuka chu a mumang a'n ngaihtuah leh chuan, Kapṭhuaman tlem laia a mumang a lo hrilh tawh chu a mangphan ta em ni ang, tiin a ngaihtuah a. "Mahse Kapṭhuama mumangah chuan keiin a awmna lam kai turin ka lo hui a. Ṭhuama chuan harsa ti takin ka lam a lo kai kha a ni a. Ka mangah thung si chuan, ama'n min lo hui a, awlsam takin ka fin thung si a," tiin an pahniha mumang chu a hlimawm zawnga zeldinin a hma lam hun chu a han indâwn thlamuang ngawt a.

A tuk buhziń an den zawh hma deuh chuan chul kalpuiah Lalpianmawiin a rawn sawm a. Rozami chuan, "I kal hlauh tak ang, vawiin chu eng ber nge maw ka thawh dawn ka lo tirilru reng a. Ka puanbu ka zo laklawh tawh si a, a dang ban leh mai tur ka nei remchang bawk si lo. Khua a har bawka ka hnial hlei nem," a ti sam êt a. Pianmawii chuan, "Eng teh vak phei chu vai tur awmin ka ring lo. Ṭokai kan hai ang a, bete châng chawr leh dawlzik leh bawkbawn no ilo la awmin ka ring a. A hmingin chaw bâwk ila, chawfak khamah muangmarin kan haw leh mai ang chu," a ti a. Chul kal turin tukṭhuan ei kham chuan an inzui chhuak ta a.

Kawng laka mumang chungchang an sawi luam lai chuan Rozami chuan, "Ngawi teh, Mawiṭhian, Ṭhuama nen mumang inang deuh mai kan mang a.

Nizana ka mang chu hrilh ve ka châk tak tak a ni," a ti a. Pianmawii chuan, "Eh, engtikah nge a mumang chu a hrilh che a ? In lo inhmu ru pek em ni?" ti-a nui har har chungin a zawt a. Ani chuan, "Engah nge kan inhmuh ruk ngam tawh ang, in nuṭapa hi, nanga duh tak nupui pawmlai nei. Inhmuh satliah ringawt te chu a pawi em ni ? Tlem laia ka Aizawl kal nen khan rin loh takin kan inhmu hlauh a. A thlennaah min hruai a, chaw te pawh kan ei dun a lawm," a tih lai chuan, "Chu! in inhnaih leh hle tawh elo?" a lo ti var a. Ani chuan, "Hnaih ngam a ni tawh lo tih te chu i hai hlei nem, i ti mak ṭhin," a ti a. Pianmawii chuan, "Fiamthu lovin, Ṭhuama hian rilru dang la pu chuang vakin ka hre lo nia. Nangmah avanga nupui mâk ngawt phei chu a duh hauh lo ang a, nang lahin mi nupui lan ringawt lah i duh bikin ka ring hek lo. Tunah an nupa karah inṭhelṭhawna awm ta se chuan khaw dang la hawi hauhvin ka ring lo," a ti a.

Rozami chuan, "Ka hre lo le, Aizawla kan inkawm ṭum pawh chuan chuti lam chu a tu ve ve mahin kan tiri miah lo va. A ngaihbel theih berah a mumang chu min hrilh a ni chauh a," a tih lai chuan Kapṭhuama mumang chu a lo zawt var a. Ani chuan, "Kan khuaa an nupaa an rawn zin hnu lawka a mangah chuan :— Luipui lian tak kama mahni chauha khawhar awm taka ka awm lai hi min lo hmu a, a kâm lehlamah an nupain an lo

awm a. Ka lama kai turin ka lo hui a, mahse a nupui chuan a lo phal hauh lo mai a. Chutih lai tak chuan luihnar lam aṭanga mi pakhat lo chhuk chu a nupuiin a pansan veleh tuiah chuan zuang thlain, ka lam panin harsa ti tak chungin min rawn fin thei ta a ni awm e," a ti a.

Pianmawii chuan, "A nih leh nanga mumang thung chu?" tiin a zawt a. Ani chuan, "Ṭhuama mumang letling chiahin, nizana ka mangah chuan, luipui kamah bawk ka lo awm a. An lama hleuh kai tura min hui veleh awlsam takin tui chungah chuan ka sawt phei eu eu a, an hnen ka thlen hma hretin a nupui chu a bo ta daih mai a. Nizan ka mang chu chiang takin ka mitthla-ah pawh ka la hmu thei reng," a ti a. Pianmawii chuan, "Chu Zamṭhian, in mang chuan awmzia zu nei nasa a, a chiang reng a lawm. Ka ṭawng i huatthu suhah. Ṭhuama lam pan turin harsatna engmah i nei lo va, ani erawh chu nupui nei lai a nih avangin, chu a harsatna chu awlai lo taka su kiangin a rawn pan ve tho tho dawn che, tihna a nih chu," a ti a.

Rozami chuan, "I hrilhfiah dan chu Ṭhuama nupuiin hre ta se min haw awm. A nih leh, luihnar aṭanga mi lo kal a nupuiin a pansan ta chu eng tihna nge ni ang?" a ti leh zel a. Ani chuan, "Rin dan mai mai sawi takah chuan— Ka ṭawng a hriat loh a menin, Ṭhuama ṭhiannu hi nula dang lakah a thikthu a chhe viau tih i hre tawh emaw ka hre lo va.

Heti ang thikthu chhe tak hi a hmei a pa-in anmahni zawk hian mi dang an melhsan duh riauvin ka hria a. I hriat angin Sawiluaia te nupa leh Hrangruma te nupa pawh khati kha an nih kha. Engtikah emaw a nupui hian mi dang ngaihzawng a la nei ang a. Ṭhuama chuan a nupui ṭhen hreh hle mah se, harsa ti tak chunga ṭhenin i lam a rawn pan dawn a nih ka ring," a ti a. Rozami chuan, "Mawiṭhiani hi chu mi ṭawng thlamuan dan i thiam ka ti. Tuna kan dinhmun aṭang hi chuan awih a har ti rawh," tiin hlim rilru tak chung si, beisei rilru phak chiah si lo chungin a nui har har a.

Chulram an thlen chuan Rozami chuan khawharthlak a ti hle mai a. Thlâm hlui, a ban pawh ding kim tawh lo leh dâp hlui leh thilthek nawi tla hnawk niai nuai karah chuan an innghat a. Chung lamah muvanlai nupa hi an inau lauh lauh a, Thlâm vel zamzo tar chul tawh leh a chawr sin tê tê, mahni tawka parfung chawi ve reuhte chu a hmuhin a khua a tihar lehzual a. Thlâm namthlak thlang tlaitlana zohniar kung khat erawh chu tlemin a lo la vul vang lai deuh a. A kaw nawm meuh loh avanga a ṭhiannu-in daileng tura chulram hmun biru lam a pansan hlanin Rozami khawhar chuan, zohniar par chu a mal tê tê-a zut neuh neuh chung hian, 'Ṭhuama hnenah khan ka hmangaihna che hi khawvelah ka tlukhlumpui ta a nih pawhin, min vui ve nan khuangchawi Thla Hleinga Zan-ah

Ṭhuamṭhiani te leikapuiah emaw, Phulzauva kin ṭhut dunna lai takah emaw ka pangpar ngainat ber zohniar par min rawn chhiah dawn nia,' a lo tih tawh chu a hre chhuak uar uar a.

'Heng chuiram zamzo thliah lova uai ta mai mai ang hi ka va ni em! Nangni erawh chuan chhia leh ṭha briatna nei lovin in vanglai mawina chu chulramah in vui liam a. Kei erawh chuan duh nei ve si, nei thei si lovin ka vanglai ka thlah liam chu a ni mek si tak a. Khawvelah hian nula par mawina tleantê neiin ka lo seilian ve a. Mahse chul khawhar hnuvai ram zamzo hnukhawi ang lek ka ni ta. Nangni chu khawhar lunglen, lungngaih mittui tlak leh nun hlui ngaih hre miah lovin ti hian in ral leh mai ang a. Kei erawh zawng lungngaih ṭahna mittui hru chungin ka par vul lai a chuai mek chu a ni ta mai si a. Aw... ....., chan ka nuam chul thum par zozamah,' tiin zamzo hnukhawi par chhun chu rilru-a be mawlh mawlh chungin a mittui a tla zawih zawih a.

9. "KA NUPUI KA MA DAWN"

— Kapthuama

N THLAWHHMA pawmin a zir bakah ruahtuiin a zir leh zel a. An unau pheikhai rual kum tak a nih bawk avangin, chumi kum chuan Thanṭhuami pate chu an hausa-in hreibazawn tih ngam teh meuhin chhek an kalh thei a. A ram haw phei chuan silaizawna chhal theih thur thur tur a ni a. Kum lo tharah chuan kumkhaw thila a lo châk rilruk reng ṭhin, Pathian chawimawi vena hun remchang ni-a a hriat avangin, Thanṭhuami pa chuan sechal a Pathian chawimawi a tum a. Nanga sechal pakhat na nâ nâ chu phetthlu ve theia a inhriat avangin, Kohhran leh khualkhaw lama laina kim taka sawmin Pathian chawimawi chu a tum nghet ta a.

Chu hun hmang tur chuan Kapṭhuama te chhung hnai zawng zawng chuan kal vek an tum a. Kapṭhuama erawh chu, a sumdawnna lama ṭul a intih avang leh a naute leh a pa chena an kal vek dawn avangin kal theiah a inruat lo va. Innghak pakhat mah awm lo fahrana kawngkalh chu ui leh ar an lo nei ve bawk si nen. A nupui Hmingdailovi hnenah pawh, "Ka pa hovin zuk kal tawh u. Keiin in ka lo nghak ang e. Nang pawh a lâm peih ber i nih hi, a nuam viau ang. Tun lo hi chu kalna hun remchang leh Pathian chawimawina chhim tur keini tan a awm zen zen tawh lo mai thei a nia," a ti

a. A rilru tak phei chuan kal ve chu a chak viau a. Mahse Rozami nen an inhmu lo thei dawn lo a. A nupui a kal ve bawk si chuan a mit a tih kham palh a hlauh rilruk vang a ni zawk.

Tichuan, Kapṭhuama pa hovin an tu leh fate nen, mi sawmthum dawn lai an thawk chhuak ta a. An Kohhran hlim lai tak a ni bawk a, Zirtawpni-a awmni an han' kham zet chu an hlim ropui ngei mai. A hma fe aṭang tawha lo ur lawkin mihlimho chu zan tin an lengkhawm tawh a. Zirtawpni, se talh ni phei chuan a khawnawtin, khaw chhehvel mihlim fuan khawm nen an ri hulh hulh nileng mai a. An hla sak apiang mai chu vawi tam la nawnin, heihah thawm leh ṭawnghriatloh zai insaikalh nuak nuak nen a rik hian a ri mum mum mai a. Lengkhawm mipui leh lâm hah thlansa rim chu kawngka aṭang chuan a lum chhuak thâng nghuat mai a. An lam vanglai phei chuan naurual inpui chhungthlak hlam ruk zeta sei dithlifarfem chu a sai ngar ngar mai a ni.

Chung hunah fahran pawh chuan Rozami chuan lenkhawm ve a châk chuang lo va. Chu bakah nu chan chang ber a nih avangin in chhuahsan hman a nih loh bakah a naute a kian rilru bawk nen. Ruai erawh chu an ṭhian zahovin an kil tlang hram a. Chuti tih loh chu vawi khat mah a hmel a lang lo. Chawlhni chawhnu inkhawm banah erawh chuan lengkhawm tura Thanṭhuamin a phut em avangin

lan ve hram a tum a. Thanṭhuamite kawta a din lai chuan Kapṭhuama nupuiin a rawn hmuh a ṭeh ! Tlawm leh zah dawn lovin Hmingdailovi chuan, "Rozam, engah nge ka pasal Aizawl kalpuia i tiamrualpui, i zak chai lawm ni? Ka pasal min chhuhsak tuma khung chen chena in lo inthurual? Sawikungan in khawsak dan min hrilh leh vek, ka hmel hmu ngam tur pawh i nih loh hi. Kapṭhuama ni se, tunah pawh chhuanlam dap chawpin ka rualin kal ngam hek lo, 'in ka lo nghak ang e, de de' a'n ti vel a. Nuthlawi lerh tak zawng i lo ni e," tiin a liak hrep mai a.

Lengkhawm kal tur mipui lah chuan lo inrawlh vena chi a ni lo tih hriain an thlir ṭhup ringawt a. Rozami lah chu zak sen ṭawn ṭawnin engmah sawi lovin a ding zum reng ringawt mai a. Hmingdailovi chu a thiam zawk emaw, zawk lo emaw, mahni mawng hlim mai a nihzia an hai lo. An thawm hria-in Kapṭhuama pa a lo zuang chhuak a, "Hmingi, a tawk tawh, a zahthlak lutuk a lawm. Hlim taka lenkhawm tum nâk alai a, lo lut rawh," a rawn ti a. A luh pah chuan, "Zahthlak thlawt e, mi pasal chhuhsak tum te chu a zahthlak thlawt reng asin," ti lut ṭhmuar hmuar chungin tumburin a lut ve ta a. Rozami zak lutuk chu ṭap ṭeuhin a haw leh ta a. Kapṭhuama chhungte tan lah, in an thlen leh phawt loh chuan eng han sawina chi ni hek lo, an hre lo awm mai mai a.

Thawhṭanni chuan Kapṭhuama chhungte chu tumah chamban châk awm lovin an sarual ṭin ta dial a. Hawn kawngah chuan Kapṭhuama farnu Lalhlunchhungi chuan a pa hnenah, 'Ka pa, nang chuan k'u Ṭhuama engmah lo hrilh ve suh ang che. Keiman a chhan ka hre chiang a, ka hrilh ang. Kan chhungkua min tizak leh lutuk a, i hrilh zawngin a thinur lutuk palh ang e," tiin a hrilhru lawk diam a. In an thlena zanriah an ei kham fel hnu chuan, Lalhlunchhungi chuan a u chu naupang a kohtir a. A nupuiin Rozami a chachhuah dan zawng zawng leh a ânhla chenin a hrilh vek a. "Zahthlak hi ka ti tak tak a, mi an tam si, Chawlhni chawhnu inkhawm ban, lenkhawm ropui ber hun tura kan ngaih ṭheuh a nih avanga mipui an phur tehlul nen. I chhungte hian khaw hawina kan hre hlei nem. Thawhṭanni chauh na na na chu la cham rih pawh kan duh rilruk hlawm nen, tuman cham châk thu pawh kan sawi lo, hawn rawt ngai miah lovin kan rawn haw hmiah mai a ni," tiin a hrilh ta vek a.

Chu a thu hriat chuan Kapṭhuama thin a khei hle mai a. A hma-in Rozami chungchangah mut-hmuna an thu a lo inbah zauh zauh tawh bakah, nula dang laka thikthu a tihchhiat dan te, an thir-deng fanu phei chu feh kawnga a lo lim hrep tawh bawk si avang te chuan, a thinrim lutuk chu eng-mah sawi lovin a ngawi hmak a. A sarhu laia a thinrim a hrikthlak nghal mai chuan, tum loh loh

an thleng ang tih hlauvin a insum hram hram a. A tuk khua a lo var a, tukţhuan an ei kham chuan a nupui chu thing phur turin a chhuak a. A kal hnu chuan Kapţhuama chuan a pa hnenah, "Ka pa, ka nupui ka ma dawn, a zahpuiawm lutuk, vawi khat maî ni lo, vawi tam meng ngam lovin min siam tawh a. Heti ang hmeichhia nen hrim hrim hi chuan kan inpum tak tak thei chuang lo vang. Ţhutphah man ba humtir ila, haw vang vang se a ni mai. Min tizak zozailo lulai em mai, Heti ang teh hrep hmeichhia hi ka pawm thiam lo. A hunah chuan thik tur a awm phawt chuan tilang rawh se. Mahse a hun leh hun lo thlu lo leka min chhipchhuahtu hrim hrim hi chu, ât kawng khat a ni e mah ti ila ka ngaidam thei lo," a ti hmak hmak a.

A pa chuan, "Rozami nen Aizawlah in inhmu reng reng em ni?" a ti chuar chuar a. Ani chuan, "Hmu e, tun ka Aizawl kal hnuhnun ber ţum khan kan inhmu a lawm. Kal rual tura intiam ang ziazangah ngaiin min mawhchhiat a. 'Kan intiam rual lo ve, kan innang fuh hlauh a ni zawk' ka tih pawhin awih duh hek lo. Hmanah lah kan thirdeng fanu Denghmingthangi ţap zawih zawih khawpin feh kawngah a lo kawk hrep tawh a. Heti khawp hian 'ka hlim e, thlarau ka chang e' a ti a. A chang leh min khurbinsan titihin nausenna rawngah kalin 'thlarau serhtan ka chang e' tiin nupui ang pawha hawlzan theih lohin a khawsa a. Mahni nun lamin ţhat phah

chuang si lo, thikthu tichhe viau ringawt mai. Ka ma dawn khawp, tun ţumah ka ma lo a nih pawhin a hetih leh vaih chuan ka la ma tho tho," a ti rum hak mai a.

A pa chuan dam duai hian, "Mai mai a, thu tawp an chhat hma lutuk ngai lo. A thu hrimah nupa nih hi a tu ve ve pawhin in thiam a ngai a. Thinrim hlek a, 'sum chhuah rawh' emaw, hmeichhia lahin 'min ma rawh, min ma rawh' tih thlakzen te emaw hi a ţha hauh lo a nia. I duh ber i neih theih tak si lohah chuan chhungkaw lungrualin kawlvalen-chham ami i lungdum ber kan chaw chhuak a. A thu hrimah nula chinchang hriat loh, an pumrua leh an khualchhawng a ţhat avanga pawng papar pawh ngawt hi chu a fuh chiah lo fo reng a. Hmingi tak phei hi chu le, 'a thikthu a chhe deuh e' tih chauh a ni a. Kawng dangah sawiselna tur kan hre rih lo-ah ngai ila. Kan chhungkaw dinhmun enin nupui mak sawi ri chi kan nih loh hi," a ti koh koh a.

Kapţhuama chuan, "A ni reng a lawm, tupawh a hmei a pain sawisel kai lo tumah kan awm lo. Mahse ani hi chu nupa inpum zawngin khawsa hek lo. Chuti taka min hmangaih avanga a thikthu hi tichhia a ni pawhin ka hre lo. A ât suahsual tukhum pawn a chhuah vang mai mai a ni. Heti ang hmeichhia hi chu upa mah se, an danglam thei tak tak chuang lo. Kawl rei loh hi a him dan ber a ni mai. Mawipui ahnehin kan mualphopui dur dup

ang a, chu bak hmachhuan kan nei lo. Tunah pawh Rozami a tihmingchhe dawn emaw a ti ang a, ama mawng hlim lek a nih zawkzia a hre phak chai si lo. Min thik a nih leh kan in chhungah min ânkhumin khumlaizawl-ah min chilh hrep ang hmiang.

"Ani a lova, mipui zing zinga a dik a dawk thlu lova nuchang zetin thikthu avanga khualkhaw lamah lehnghal, khaw hmu lêk lova mi khaw nula chhuanvawr ve lem a'n ţim hrep duh hrim hrim hi zawng ka pai dai thei mawlh lo. Rozami ka lainat avang leh a thlavang ka hauh vang a ni lo," tiin, vawi khat mah a pa bula chung ang thu la chhâk-chhuak ngai lo Kapţhuama chuan, a ţhinrim thu chu a sawi ve tawn tawn a. A pa chuan, "A dik a lawm, kei pawhin zia-lo ka tih em avangin a thawm ka hriat veleh ka tlan chhuak vat a. Hmingi chu khap daiin ko lut lo phei ila chuan a mualphothlak leh-zual ngawt ang. Mahse nang pawhin hriat thiam tumin dawh hram hram la. In tun hma chanchin leh tun hnu-a in la inkawm dan a hre ve nial nual si a. Nang lahin i sazuk kah bawp i lo mantirin, Aizawl lamah in lo zu inhmu leh kher nen. Min hmangaihtu ni hauh loten hrilh an lo châk bawk si. A dinhmunah indin chhintirin thik awm tak pawh in ni ve reng a nia. Ani hmeichhia, rilru no leh lo thik rutu siin a'n tawn tâkah si chuan, khaw hmu lêk lova hau pawh a mawh nem. Chu achhapah a

hmeichhe thik ber lah chu a hmuh zen zen phak loh khualkhaw lam ami a lo niin, a hmuh chhunah liah hrep mai pawh awl tak tur a ni ve reng asin," tiin a pa chuan a monu Hmingdailovi thlavang chu a hauh ve tlat a.

10. "MITTUI HI KA CHAN TAWK"

— *Rozami*

ROZAMI hlauhthawn ang ngeiin, Thanṭhuami pate Pathian chawimawi ṭiak tuk, Thawhṭanni zinga Rozami meng tawh la tho duh lo hriatah a pa chuan, "Rozami reng reng hian min tizak tam zozailo lutuk tawh. Zingah ni se thawh tum reng reng bawk si lo. Rozam, lo tho vat teh," a tikhur khur a. Rozami chu hlauthawng tak chungin ngawi rengin a tho vat a, a naute buhzing denpuia chhuah nghal a tum lai chuan, "Law haw teh, Kapṭhuama avangin ka zak tam ta lua. Nupui pawmlai nei beiseiin maw Aizawl thleng thlenga i lo zuk hur kual, i zak chai lawm ni? I pasal neih hma zawng lah khan Kapṭhuama buaiin kan chhung buai tawh a. I vanduai avangin thisen pal, nuthlawi lengleh mah ni la, i phu loh inleng kan hmu zụr zut a. Nang alova mi nupui lan tuma khung thleng thlenga lo zuk um ruak ruak che. Kapṭhuama zawng i beisei phak a ni tawh awzawng lo.

"Hmana a lo zinin a sazuk kah chan tura an rawn sawm che khan, kei lah khan ngaihṭha-in, 'rualhlui te saruang na na na chu, ani pawmlai nei ni tawh bawk si, an la duhsak ve duh aliamah chan ve ang hmiang' tiin ngaihṭha-in ka kaltir che a. Khatia kan beisei phak loh, a bawp a rawn mantir che pawh khan, nangmah zik zek hian i zir

teh hâwrh vang tih ka hre reng. Hmeichhia-in in zir phawt hi chuan mipa hi chu pawmlai kan neih leh neih loh kan ngaihtuah lo. Remchang kan hmuhna apiangah puan kan ven hnan duh ṭel tih hre rual i nih tawh hi mihurnu. Hemi chungchangah chauh hi chuan chhetê mahin ka thiam mawlh lo che. Chuti taka mipa i mamawh a nih chuan, kan khua-ah pawh tlangval lah an tam. Tu tlangval lakah pawh hian khawlaifa lo pawm ta zawk pawh ni la, chu pawh chu ka la hre thiam zawk. Sabuta lakah takngial pawh hian lo chesual ni ta la, mî pa kherh kherh ai chuan ka la ngaidam thei zawk ang che.

"Niminah lah Kapṭhuama nupuiin lenkhawmna kawtah, mi tam lai takin a pasal laka a thikthu avangin a kawk hrep che tih khua a khat a. Nang zâwngsennu hian thiam lo i inti ngang a ni ang, kamkhat pawha chhang ve ngam lovin, zak khur hlawk hlawka i tlan haw phah te kha tu mualpho nge? Tunge maw i chhuna heti taka i neih hi i buaipui ni ngai le? Tlangdung khat nula hmelṭha tiin kan lo chhuang rilru ve em em chia, a tawpah i neih buaipuiin kan zak kun tlawk tlawk mai zawng a nih hi," a tih lai chuan Rozami chuan, "Tu dang nge ka chhun ang, nangmah maw le. Sunhlu kungah thei dang a rah ngai em ni?" tiin a han ṭawng elsen ve ngat a. A pa chuan, "E e ê........, zawnghurnu, pa te pawh min va han zah lo lulai ve!" tih leh

thawh a rual a, Rozami bekah chuan a'n beng chawrh mai a, Rozami chu a ţap ta hlap hlap a. A pa chuan, "Chhuak rawh, ka inah awm suh, heti ang fa hrep hi ka hrawn peih lo. 'ka pa' pawh min ti tawh suh," a ti tun tun a. Rozami chu ţap chungin a chhuak ta hna hna a.

Thanţhuami te nupa chu a vui a vaina, engkim a thlenna ber, inmual vawm hranga mahni tawka pa rawngkhawr an nih tawh avangin an in lam pan chuan a kal ta a. Khawlai dungah chuan tu ngaih mah a that loh lohna turin hmel pangngai put luih tum hram hram chungin a kal-a. Thanţhuami te in a thlen chuan amahin buh a lo deng chhak chhak a. Rozami chuan ammahmun a dai luh veleh ţah aw ţeuh hian, "Ţhuamţhian, ka va han rethei zozailo tak em! Ka mangan thu lah hi i nuţapa hnenah thlen rual ka ni tawh si lo," tiin a ţap zawih zawih a. Thanţhuami chuan a buh den lai chawlin, "I pa'n a hau che em ni?" a ti a. Ani chuan, "Min hau satliah mai a ni lo, kan in awmngin min hnawtchhuak a, 'ka pa' pawh min rawn titawh suh' a tih hial avangin, k'u. Hauna te in lam ai chuan in hnena lo kal hmasak phawt hi ka duh a," tiin a pa ânhla zawng zawng leh tun hau-a Kapţhuama nena an inhmuh thu leh a nupui thiltthu chhia-in a ânkhum hrep thu a lo hriat ve avanga a thinrim ângin a ben thute chu a hrilh vek a.

A ṭhiannu chuan, "Eng pawh ni se Zamṭhian, tukin chu kan inah chaw ei phawt la. I pa'n a tih dan che chu keiman Ṭhuama hnenah ka lo thlen ve reng reng ang a. Anni nupa pawh thikthu avang bawkin tunlai tak phei hi chuan an inṭeuh deuh reng nghe nghe a. A tu ve ve tan pawh inbeisei chi ni tawh lo mah ula, amah avanga i hrehawmna na na na chu engah nge hrilh kan inthlahrun em em ang ni, Naktuk hian ka pate Pathian chawimawi chhima lo kal cham fual haw tur pawh an awm nghe nghe kha. Thlaphang suh, Ṭhuama nen engtia in awm loh ber aliamah a hretu Pathian a awm a lawm. Chuti taka mualpho lo tur leh i pa pawhin a hriat loh tur kan pi Hmingdailovi âtso avangin a hre lo tur ṭha zawngin an hriat phahin kan mualpho zo ta a nih kha, a pawi ngawt mai," a ti vang vang a.

Rozami chuan, "Ni e, amah avanga ka tuarna chu lo hre ve mai mai se, eng han sawt tur lah a awm lo. Mahse e Ṭhuamṭhian, a nupuiin a lo hriat ve palh hlauh chuan, ka tan a pasal kherhsaktu-ah a ngai ang chia, in inchhungkhatna pawh a tichhe thei hial ang. Kei phei chuan i hrilh kher pawh ngai ka ti lo. Unau-in nihna anga chanchin i hrilh erawh chu ka hnial phak a awm hek lo. Mahse lehkha i han thawn rau rau a nih chuan, 'Zamṭhiani chuan mittui hrûk chauh hi ka chan tawk a ni ta a ti' tih i ziak tel dawn nia. Kei hi engtia khawsa

chho zel tur nge ka nih pawh ka inhriat phak tâk loh hi," a ti a. Chutia lungchhe vankaia mittui nen pawr em em-a a awm lai pawh chuan, Rozami chu 'tuitai ni chuang' an sawi ang maiin a ṭha fiah kêk mai a. Inchei hauh lova a awm chung pawhin 'tatpar keu' an sawi ang maiin a senno vam hiam mai a ni.

Thanṭhuami chu buh a denpui a, a pasal pumkai a lo haw ta bawk a, chumi tuk chuan chaw a ei ve nghal a. An chaw ei lai chuan, "Zamṭhian, vawiin chu 'kût tuk' teh châwk a changin, mihlim khual chamban tum an la tam bawk a. Kan inah kan lengkhawm nileng ang chu maw le, Niminah lah i tum ve chhunin khati kha a ni ta si a," a ti a. Rozami chuan, "A ni khawp mai, mahse a zah pawh ka zak deuh roh e a. I pate chu zahawm hle mah se, ka lengkhawm lo ṭumtla tawh mai ang e, mahni chauha ka rilru kawm hi ka duh zawk e," a ti a.

Chumi tlai chuan Rozami pa chuan Rozami naute chu an u awmna a zawntir a. An u Hnuna inah a awm lo tih an hriat hnu chuan Thanṭhuami te inah bak khawi dangah mah awmin an ring lo va. An rin ang ngeiin Thanṭhuamite inah a lo awm a. A nauten an u in an en a, an u Hnunan an chanchin a lo hriat veleh a pa hnenah a kal nghal a. Hnuna chuan, "Ka pa hi chu i ṭawng uchuak lutuk ṭhin a, pafa na na na chu inhauh châng awm ta ngai,

mahni rila rah te ngei 'chhuak rawh, ka pa pawh min ti tawh suh' tih te hi ṭawngkam chelek ngam chi a ni ngai lo. Tar ki ring zet tawh, mahni tawka zanufa khaw lal upa min inti ve tan chuan a tiha tih ngeih loh, fate awp khawm dan i thiam lo em mai. Duh aiin i ṭawng tlahawlh lutuk fo. Fate hauh nana ṭawngkam mawi lo i chhakchhuak leh ṭhin hi a pawi viau a ni.

"Pafa inhnawhchhuahna khawp tur thu engmah a awm lo. Kapṭhuama sazuk kah bawp Rozamin a man ṭum pawh khan a nupui mithmuhah ngei a ni a man. Chuti taka a thik tâk tun kan hre law. Intiam rual ni hauh lova Aizawl-a an intawn thu pawh a mawi lo zawnga sawitu an awm a ni mai a. Ṭhenkhat Kapṭhuama nupui hnena a leila zawnga lo zualko duh tawk an awm si nen. Ani Kapṭhuama nupui lah nu thikthu chhia leh nu huaisar ve tak a lo ni chhap nen. Min hrilhtu hi a daw lovang, kumkhuaa ka ṭhian a ni tlat. A thu hrimah khati khawp chanchin lo nei tawh kha an ni a, an la induhsakin a ngaih pawh an la inngaina ang chu. Tunah lo inhaw ta viau se kan dem leh si dawn asin. Rozami chu zaniuah keiman ka ko ang a, ka hnenah khawsa rih rawh se. Mi hrang ina a awm reng pawh a dik lo ang, a mualphothlak zau mai mai," a ti a,

A pa chuan, "Kapṭhuama hi khati tak khan Rozamin a mualpho phah tawh a. Tuna beisei

phak tawh loh nupui pawmlai nei tih hre reng si-a a la khawsakpui duh dan hi a zahpuiawm lutukin khaw hawina min hriattır dawn hlei nem. Tunah Kapṭhuama hi tlawngawl lehin a nupui nen lo inhransan leh ni ta se, ani Rozami lah induh thei lo, pasal nei kir leh thisen pal tawh nuthlawi mai a ni ve bawk a. Hnahkhat an nih lai pawha inneih tum reng, khawnge ka hnial tehlul ang ni. Chuti ni lova pakhat pawmlai nei ni si, chutih laia khual tin khual tangtam vanglaia thikthu avang lehnghala kan fanu a han kawk hrep bawk si chu, tu dang lakah mah thinrim hrikthlakna tur awm hek lo. Rozami zir loh ni ta lo pawh ni se, ani lo tunge kan hauh ngam?" a ti a.

Hnuna chuan, "A dik a lawm, mahse hauh dan chin tawk i hre ṭhin lova, mahni in chhunga thinrim tih tawp mai theih tur, a inhnawhchhuah azawng leh intuithlarna ṭawngkam chena i chelek ta mai ṭhin hian min timualpho zau lehzual a lawm," a ti a. A pa chuan, "Engah nge 'ka tlan chhuak e' te chu a tih khanglan reng ni. Fate chu 'chhuak rawh, chhuak rawh' pawh kan ti ang, chhuah kher tur em ni ngai? Chhuak ta chenga i in lam pawh pan lova mi hrang daih in a'n pan lehnghal te hi kan mualphona a ni reng asin. Tun ṭuma ka hauh thuah zawng Rozami thiam loh vek a ni," tiin a la mawhchhiat ṭalh a. Hnuna chuan, "Kapṭhuama nena an chungchanga i hauh reng rengin eng laia nge

ka hnena a zualko ngai ? An pahniha chungchang reng reng chu Thanṭhuami leh Pianmawii hnen lovah khawi dang mahah a sawi ngai lo tih i hai hlei nem. Tun thilah pawh kan inah lo kalin ka ngaihdan tur hre lovin a vui thu rawn sawi ngamin i ring em ni. I hauh ang bawka ka la chilh ve hrep pawh a hlau ang chu," a ti a, Rozami ko turin a chhuak ta a.

11. HMANGAIH VANGA HMANGAIH LOH LEHKHA

N chi ipa chi, 'ser' khat zela buk chhuaka hnahthial hringa a fun hran zel laiin an khaw nu Chaldengi sûkhlo lei tur chuan, "Ṭhuama, hei i lehkha Thanṭhuami rawn thawn," tiin a pe a. Kapṭhuama chuan a nupuiin hmaisen a hmuh avanga Rozami rawn thawn a nih a ring a. A hnathawh lai chawlh-sanin a'n chhiar thuai a. Thanṭhuami rawn thawn chu a ni na a, Rozami chungchang hlir a ni. Chu a lehkha hmuh zan chu, a nupui thikthu chhiat dan thiam lo lutukin mi khua lehnghala a zuk inmualpho avanga Kapṭhuama'n ṭim hrep a tum zan a ni a. Mahse lehkha danglam tak a hmuh tâk avangin, chumi zan chuan rilru fim tak nen a u Sanghleia te ina a chhanna ziak a tum ta zawk a.

Zanriah ei kham chuan engmah lawm lohna nei hmel miah lovin a nupui hnenah chuan, "Hmingi, i puan theihnghilh chu tu in berah nge theihnghilha i inhriat ? Kha puan kher kha chu ka nu thihsan ka rochun a ni a, ka ui teh asin. Puan dang chu ni se, lam leh kher pawh ṭul ka ti lo va," a ti a. Hmingdailovi chuan, "Ka hre chiang chiah lo, Thanṭhuamite inah ni ta ber maw ka ti mai. A pate inah chuan riahna khua kaw hek lo, Ṭhuamite in chu kan innghahna a ni ta ber zawk a," a ti a. Kapṭhuama chuan, "A bo em lovang chu maw. Naktuk hian

kal tur an awm a, min rawn thawn rang turin Thanṭhuami ka zuk chah teh ang," a ti a, a chhuak ta nghal a. Kapṭhuama chuan Thanṭhuami lehkha tur leh Rozami a lo pek tur lehkhathawn chu a ziak ta ngar ngar a. Thanṭhuami lehkha-ah chuan, a lehkha a lo hmuh thu leh a nupui puan theihnghilh thawn rang tura a chah thu chauh a ziak a. Rozami lehkhaah erawh chuan :--

Duh tak Zami,

Min delhtu hmeichhe pahnih, an rih dan inang lo tak site pahnih avang hian ka thaw a va ipik em ! Tih lawm ve ve chi lah ni hauh si lo, hlih kian ngawt theih ni bawk si lo, pakhat hnawl a pakhat lak nghal mai theih si loh. Pakhat pawm hlen dawna pakhat zawk min ti khawhartu ni kumkhua tur si karah hian ka cheng kumkhua dawn a nih chuan, a vanduaithlak ngawt ang. Pakhat hian din hliahtu pasal la nei law law se chuan, beidawnna avang tal pawhin, chu a pasal avang chuan, chu hmangaihna lehkhabu ro chu chhiar nawn leh tum tawh lovin ka khup bo thei mahna.

Mahse din hliahtu tumah nei lova a hawina lam ngai hawia ding rengi chuan, Thanṭhuamite kawmchâr leikapui aṭang khan, vanlaizawla 'thla hleinga' bial eng mawi tak chhanha khian min lar thlirtir reng si a. Tun thleng hian a hliah bo tur chhum hang a la zing chuang lo. I e, Thanṭhuami lehkha ka lo hmu a, ka hmuh ni la la zanah he lehkha hi ka ziak

a. Ka ziak lai ngei pawh hian taksaa min hnaih zawktu aia hnaiah i awm reng tih lo inhria ang che. Hmeichhe pakhat rilru a nat avang a, chu chuan i rilru a tihnat leh a, i pa rilru thlenga a na kai zel a nih chuan, chu hmeichhia bawk chuan ka rilru a hliam leh zel si avangin, mi pali rilru tinatu hmeichhe thenfai chu ka tih tur niin ka ring. Chu kan rilru tinatu chu ka vai kian theih nan hei hi ka chah a che.

I dinna aṭanga hmana i han pelhe chhunga ka rilru natzia kha, i ṭhiante kâ aṭanga i hriat tawh kha. Tunah erawh chuan, kha i dinna hmun pangngaiah khan i din leh tâk avangin, kha i dinna hmun aṭanga hniak khat chauh pawha i din sawn leh vaih chuan min hmu leh ngai tawh lovang. Kei pawhin ka dinna hmun sawn chuang lovin ka hawi sawn a ni chauh zawk tih pawh i hriat chian tawh hi. Ka thinlung bawkte kil khatah hmeichhe pakhatin bawkte a rawn khawh na a, chu bawkte chu sawiṭhiat a, ka thinlung hmun-awl zawng zawng luahkhat thei tur inpui dang min sakpui tura ka kaichhan sawm duh ber i ni si a. Amaherawh chu, kan remruatna aia remruat thiam zawk kutah dahin, kan hun a lo khupsuk ta deuh a nih pawhin, nghakhlel takin i dawhthei hram hram phawt ang.

Tin, hmana ka mumang ang tak i man ve thu Pianmawii i hrilh leh a hrilhfiahsak dan che, Pian-mawiin Hlunchhungi a hrilh chu min hrilh chhawng

ve leh a. Mumang inan dan danglam tak kan man dun tawh kha, a taka thleng tur a nih ngai chuan, kan hnial rual lohin thlen diktirtu, luihnêr aṭanga lo chhuk hmelhriat loh tu emaw an la awm mai ang. Kan innghen phâk loh rochhan hi hmeichhe pakhat kan la laitat rih avang chauh a ni e. A ruh no no chhuakah, kan tih vang ni lovin, tu emaw tak lo rawn ngheng chhuaktu tur an la awm mai thei asin. Kan awmna ngaiah i awm reng phawt mai teh ang.

Dam takin, mangṭha le.

A nî chuan, "Ṭhuambawiha chu eng lehkha nge maw i khei tak ngar ngar le?" a ti a. Ani chuan, "Hmingdailovi zin khan ka nu puan thihsan ka rochun a theihnghilh pek a, min rawn thawn rang tura ka chahna lehkha a lawm maw le. Naktuk hian Zahleia te pafa an kal dawn hlauh mai a, ka'n thawn nghal nghe nghe ang e," a ti a. Chu a lehkha ziak pahnih chu Thanṭhuami hmingin, a chhungah ip hranin Rozami ta tur chu a thun tel a.

Chumi hnu kar khat aia rei hretah chuan Thanṭhuami pasal Zakima leh Pianmawii nau tlangval chu 'parachut' puan zuarin an khua-ah an lo kal a. Kapṭhuama lehkha tur, naupang ziaklohbu rin chi, a ipa siamchawp, chaw mala char ṭit ṭet hi an pe a. A pawnah chuan pensil zum ṭhat loha ziak tih hriat rengin chiang lo riai hian 'Kapṭhuama' tih chauh hi a inziak a. Chu chu a'n hawn chuan lehkhathawn

ṭathum hi a lo awm a. Pakhat chu Rozami rawn thawn a ni a. Heti hian :—

Duh tak Ṭhuama, ngaih em em,

I lehkha, a awmzia man chhuah thiam har tak, awmze thuk tak nei si ka lo hmu e. I rilru tak tak rawn ziak i nih chuan ka thla a muangin ngaih ṭha tak leh nghakhlel tak chungin, dawhtheih leh chhel pawh ka lo zir ang e. Amaherawh chu, keimah avang chuan tu rilru mah lo ti na lo hram ang che aw. Kei zawng tu karah mah tlazep ngam tur ka nih tawh loh hi. Keimah avang ni lo va, tuemaw avaŋga kan tan hun ṭha a rawn inher chhuak a nih erawh chuan, ka hmaah eng luipui lian pawh luang mah se, i lam pan turin ka zuang thla tho ang.

Tin, hei, i lehkha ka hmuh rual chiahin Aizawl aṭangin lehkha ka hmu a. Ka rilru i hriat chian lehzual nan, chu a lehkha min rawn thawn ngei leh, chu lehkha ka chhanna kawpi nen ka rawn thawn e. Hemi aṭang hian ka rilru chu sawi sei ngai lova i hriat thiam ka beisei.

Dam takin, in nupain mangṭha.
Zami

Chu a lehkha hmuh baka Aizawl aṭanga a lehkha hmuh Rozami rawn thawn tâk zelah chuan :—

Ka hmangaih ber Zami,

I dam ṭhin a lawm maw ? Kei erawh chu ka dam tak na a, ka hmangaih em che avangin, rilru na reng rengin ka awm tih chu hria la chuan min khawngaih hle ka ring. Tunah chuan nupui neih hun ka ni ve ta tak meuh a. Aizawl khawpuiah meuh pawh hian nang anga ka duh tumah an awm.loh avangin, palai rawn tirh ka tum tih hrilh hmasak che ka duh a. Amahcrawh chu, i mi chhanna hmuh rih phawt ka duh avangin i lehkha ka lo ngaichang rih phawt ang e. I mi chhanna lawmawm tak lo hmuh ngei ka beisei.

Hmana Aizawl-a i lo kal ṭum a min hmuh ang khan, min duh ve i nih chuan, i damchhungin i rethei lo vang. Kan chhungkaw dinhmun ni se, Aizawl-ah meuh pawh a khawsa thei lo zawk zawk lah kan ni lo va. Kil tinah min duhtu lah an kuh ve ûm a. Mahse keimah zawkin ka duh hlawm loh avangin, tun thlengin nupui nei lovin ka la awm mai chauh a ni tih ka hrilh tawh che kha. Nangin min duh loh chuan, nupui tur dang zawng ka hmai bik lo. Mahse hmelṭha ka tih em che avangin thlan berah ka neih chauh che a ni zawk. Min rawn chhan thuai ka beisei.

Dam takin mangṭha,

Lianhluta

Chu lehkha chu a ni Rozamin Kapṭhuama a thawn chhawn chu. Chu lehkha Rozamin a chhanna lo

beisei em emtu tana Rozami ziak thung chu:—

Ţhian Lianhluta,

I lehkha ka lo hmu a, kei tehlul min duh der ve avangin ka lawm e. I duhtlak ka ni lovin chhungkaw khawsa thei zinga awmtlak lah ka ni hek lo. I rawn insawi ang a, duhtu che an tam a nih si chuan, chung zinga i duh ber chu lo nei mai zawk rawh. Keini tehlul rim turin palai rawn tir buai duh ting lo la, a tu ve ve pawh kan hahdam zawk ang.

Rozami

Chu lehkha Kapţhuaman a'n hmu chu a nui hawk hawk a. Chuti ang taka lehkhathawn danglam, hmangaih avanga hmangaih loh lehkhathawn thlenga a hmu chuan, Rozami rilru chu sawi tam ngai lovin a hre nghal mai a. Hmangaihna avanga hmangaih loh lehkha rohtlak loh tak, mahse a lo dawngsawng-tu-in a hmangaih hnen aţanga thu tam tak sawi ngai lova a rilru tilang vek thei si chu, thinlung puan-zarna ţha tak niin a hre lawi si a ni. Chung lehkha a chhiar zawh chuan Kapţhuama chuan tu hmuh ve palh emaw a hlauh avangin, pawhchhiat pawh tawk ti lovin a nawalh alh lai chuan a balral ta vek a.

12. "LAI AH SAIN A PIANG HMELTHA"

—Zahuatapa

TUIFUR a tlak leh dawn hnaih tawh avangin an thirdeng chu a ṭul hle a. Zing thawh tirh aṭanga nilengin pumkai an inkahpupchaw zut a. Thir chhertir lem lo paho leh pathlawi ṭhenkhat lah pum mawi tawk an to 'nileng ni tin bawk a. 'Zahuatapa' an tih mai, tar la valai tak, titi thiam tak leh hla pawh awl-ai taka phuah mai thei pawh a tute awmin a tâp ve chawt a. Ni khat chu ṭhal ruah hnuhnung 'ṭhuangruah' sur ni hian pumah chuan an ṭhu ṭaih a. Lawmnute nena ṭhal lui kal nawmzia an sawi a.

Zahuatapa chuan, "A nuam teh tak asin. Lawmnute nen zo-ruchekin sangha kan han vua a. Luidung tluanin sangha rui tur a'n tal ther chuap mai chu(h), rallehlam khawk rawi rawiin kan khek chul mai bawk a. Chutah lawmnute nen kan han dap zui zet chu, hming phela inko ngai hlei lo pawh hming phelin kan inko chul mai a. Petera leh Johana te len deng hlawhtling pawh khan 'Hana, Tera' an inti ve ngeiin ka ring," a han ti chu an nui ham ham a. "Chutah chawfak hun zen zawnah ṭâm ang hnêp hnâwpin pialtlep mawng zawlah lawmnuten chawfun an han ṭhet a. A lai chawk kua-in nghalim tharlam pum chhum changthir hnah hnuhnung ber dawttu-ah an han bun tawlh sang mai a. Lawmnute chawkil ṭhuthluang hnung ngheng chungin mautak châng khat sahthlauva nghate tui-

hâng vei sum ran chunga rallehlama thizil bu inkhai en chunga lu che bak lova nghalim pum chhum han chilh chhum hmak hmak mai hi chu dam man a hla teh asin," a ti a, an nui kar kar hlawm a.

An zinga pathlawi pakhat chuan, "Lawmnu i han sawi tâkah chuan — Hmanni-a kan sangha vua asin nuihzatthlak ang reng chu. Kan hlawhtling thawkhat na a, chuti lua chuan kan man lo va. Chawfâkin lungpherah kan ṭhu kual pap mai a. Kan nuthlawi hruai Tuahkimi chaw kil tur ṭhu chuan a pawnfen a khap kim lo deuh nge, a hmazawna ṭhu Sabuta chuan chaw ṭhial ngaihsak baksak lovin a melh run run a, a nui toh toh a. Ani lah chuan a malpui a lang deuh tih hre hek lo, chaw a bar mial mial a. Sabuta nui deuh vur vur ka hmuh chuan a mit chhuiin ka'n hmu ve ta. Tuahkimi mal ngo paw vuh mai chu ka hmu ve tih hriain Sabuta ta pek chuan, "Kimi, i mal kha khuh rawh, mi'n an hmu ve a nia," a ti ta roh. Chu veleh Tuahkimi chu a tho zawk mai a, kan nui ta ham ham a," a ti a. Zahuatapa chuan, "A ni ang, a ngo ngawt ang. Kan vengah chuan Rozami mal a var ber ang a, Tuahkimi mal pawh hi var tak chu a ni ang," a lo ti a.

Pakhat chuan, "A nih leh Tuahkimi mal nge var ang, i sakhi awk hmuh mal kha?" tiin a'n zawt a. Ani chuan, "Ka hre lo le, Tuahkimi mal ka hmu ve tlat lo va. Mahse Zarumi mal pawh

var ve tak chu a ni. Hmawngkai-neih kum hnuh-kawih lai khan, an vaua ka sakhi thang kam en turin ka kal a. Ani a kangvar feh daileng tura a vau lutin ka sakhi thang a dai per chu a awk ta. A mangang tihngaihna hre lo chuan, 'Ka pu, i sakhi thangah ka awk, min chhan rawh,' a ti chul chu ka zuk kal a. A letling hian a lo inkhai titih, a pawnfen lah chu 'a dul lamah a lo inkhai hlim thla vek mai si a. Min hmuh veleh, 'Lo kal suh, lo kal reng reng suh,' a ti leh si. Ka kalsan veleh mahnia inphelh thei si lo chu le, 'min chhan rawh' tiin min au zui leh ang lawi si a. Ka en ngam zawk hlei nem. En ngam ila chuan a kemrek thlengin ka hmu fai vek ang chu. A mal lenzia leh ngozia ngozia lah chu(h) ! A inkhai letling var ṭhiang rual mai si nen. Ka tihngaihna hre lo chuan amah en chiah lo hian, 'lo inring rawh, a ngul hi ka'n sat auh ang e' ka ti a. Ka sah auh uai fual hnu chuan a inkhuh sawk sawk mai!" a ti a.

Chuti ang titi phuk-phak lo pui pui sawia an phul hlut lai chuan, 'michhe sawi chu koh aiin a sawt' tih zawng zawng neih zovin pûm kawt kawngpuiah chuan themtleng kengin Rozami a lo kal a. Pathlawi chuan, "Zami, kan lo sawi zo chiah che a," a tih laiin Zahuatapa chuan, "Ding lawk teh Rozam, i hmel kan lo en teh ang," a ti a. Rozami chu nui seih chung hian a ding det a.

Chu veleh Zahuatapa chuan dinchilh meuh hian, "Hei maw le, a nui te hi chuankite kau ang seih mai asin," a tih laia Rozami kal leh tum chu, "Ngawi rawh, ngawi lawk rawh –

'Sakhmelah dartui a luang bil lo.
Lai ah sain a piang hmeltha Rozami;
Kan en ning thei lo tha no ngeii.

Lu-a kelsam tova tar ki-ring,
Chhingmit erawh a la tar lo, Zamhmeltha,
Lam laiah ding rih la, kan thlirah,'

tiin hmaichhanah a'n chhamkhum a. Rozami chuan, "Awi! ka pu pui roh hi i tilawmawmin i tizahthlak," a ti a. Inchhuang hmelpu chuang .lo takin kawngpuiah chuan a kal ta zel a. Khua a tlailam dawn tâk avangin, lal thirdeng pûma leng paho pawh chu an phawng ta ar ar a. Zahuatapa hla fiam chuan khua a khat nghalin, chumi zana tlangvalho zu in pawhin tuium-khuang sawhin an sa nghal ṭhuai ṭhuai mai a.

13. ROZAMI'N INLENG A NEI LEH

HAWVEL indopui pahnihnain mual a liam fel tawhin, Mizoram chhunga sipai chi tin phu mur mur ţhin pawh an fihlim duak tawh a. Mahse indona chuan sum veivak a ti tamin, hmun tin kil tinah sumdawng kal vel an tam ta zawk a. Silchar leh Aizawl kar. kawng pawh motor kal theia an laih tlang tawh avangin, phai kal tur Tlawng dunga lawnglenga kal emaw, Chittagong lama harsa taka kal emaw ngai tawh lovin, motor-in Silchar an pan zung zung thei ta a. Aizawl ngei pawhin nasa takin hma a sawn phah a, Mizopa ngeiin mahni motor neiin, indo laia sipai motor hman hlui an lei chu, Aizawl khaw chhungah an khalh khu ve vut vut tawh a ni.

Chutia mihring veivak an tam tak deuh avang chuan, Rozami han nuthlawi leh hmelţhat thu pawh chuan, a nulat lai ai mahin a deng thui zawk a. Chu bakah Sabuta phuah fiamna leh Zahuatapa hla fiam chu mikhual veivakin an put darh zau avangin Rozami chu hmuh an châk phah a. Chutih lai chuan Assam Regiment Jemadar nupui sun tawh, fa pahnih nei Zatluanga chuan a thawm a lo hriatin, eng ang pawhin hmel ţha mah se, nuthlawi ta chu ani thlawi ve bawk chuan a zuam rilru bawk nen. A chawl lo chhuak chuan rim tumin, an sipaina lama a hote zing ami chawl ve bawk Hmingliana (Naik—bel hnih) chu hruaiin an zin ta ngat a.

Rozami te khaw mipui lo ngaihsan theih dan ber tur ngaihtuahin an sipai thuam (uniform) famkim nen, sikret zuk tur tam tawk leh pawisa hman tur nen intodelh takin an zin ta a. Khawlai dungah te chuan Zatluanga chuan a sipai thuam inbelin, Officer savun darbak nen inṭem atin a leng vah vah a. Chuti ang a inthuam an la hmuh zen zen loh avangin an hmu duh hle mai reng a. Anni lah chuan Passing Show sikret an pak hmui rem rem mai si a. Zanah ni se, Torch Light (hmeh—en) Cell ṭhum tui thar chhi-in, khawlaia bawng bawkte chu an en tho ur ur mai bawk nen. An ban veilam banrekah 'West End Watch' sana an vai tle zeuh zeuh mai bawk a.

An zing tho te chu ni chhuah sârah 'towel' var bata tawnzau inbat, var tawk ha-in leika sangparah 'tooth—brush'-in ha an nawt phuan siah siah mai bawk si. Nula tan chuan ngaihsanawm tak tur chu an ni. Mahse Rozami chuan an chetzia leh an lu zawh dan aṭang reng reng chuan a ngei sa tlat mai a. Ani Zatluanga lah chuan Rozami hmel chu a hmuh tirh phat aṭangin an sawi ang ai daihin a hmu ṭha-in, a rin a khum nasa mai thung a, Rozami te inah chuan kurtai a lei deuh reng a, a chang leh ar an kanpui bawk. Nihna leh neih suma tih lungawi tumin tlawn sa lohin a tlawn a. A neih theih ngei inbeiseiin a haw dawn pawhin

a thlalak leh kawr tur a pe a. Mahse Rozami lah chuan a haw ni la la-in a thlalak pek chu a rawh daih a, a kawr leisak lah a nau a pe daih bawk a. Mahse kar lovah a palai hmel an rawn mawm zui nghal vat mai a ni.

Chutia sipai Officer inleng a neih tâkah chuan a pa chuan, "Rozam, tuna i inleng hi chu nei ngei ngei rawh. Heti ang hi khawiah mah i hmu leh tawh lo vang. Nang akara nuthlawi an duh phawt che chuan i nei tur a ni, thu dang thu dang a ngai lo. I neih phawt chuan kan chhungkaw tan a chhenfakawm dawn em mai. Amah pathlawi ve bawk a lo niin duat dan che pawh a thiam ang a. Nang lah chu i nep nasa mai si a. Kan chhungkaw zahawmna tur hi dawn ve ta che," tiin nei-ah a tir a. Mahse Rozami chuan, "Hmanah khan ka hreh chung chung sipai bawk nei turin min tir liam tawh a. Khami ṭum pawh khan kan chhungkaw tan la chhenfakawm dawna i hriat avang a ni a. Kan dinhmun ni ta chu heti hi a ni a, i hai lova. Tunah pawh sipai bawk nei turin min tir leh a. Mahse ka pa, ka hrilh dawt mai ang che, ka nei dawn lo. Sipai bawk a nih vang lah a ni hek lo. Pasal neih ka duh hunah chuan i mi tirh ngai miah lovin ka duh chu ka sawi mai ang. Ka thlan sual leh ka rethei ang a, ka thlan fuh leh ka nuamsa deuh anga a ni mai.

"Ka sawi fo tawh kha, kei chuan hmangaihna kawng ka thlang a. Ka duhber nei thei lova hetia ka awm tâk rau rau-ah si chuan, ka lungtlukna ang ka hmu zo ta lo a nih leh pasal lovin ka awm mai mai ang. Ka fanu tê khan min dampui se chuan ka ṭulpui ang a, nuṭate hnena ka awmpui theih loh leh ka hmeithaipui mai ang, ka tirilru ṭhin a. Mahse min dampui tâk loh-ah si chuan, ka duh ang ka hmuh tâk leh a ṭha, ka hmu ta ngang lo a nih leh ka chanṭawka khawrelah ka ngai hmiah ang," a ti tlat mai a. A pa chuan, "I va han luhlul tak em ! Chuti ringawta awm chu mihring nunphung a ni lo, i hmakhua kan ngaih vang a ni tih hre ta che. A tawpah i khawharin tu sâwn emaw i la pawm ang a, i hmel mawina a lo chuaiin tuman 'ka ui ka ar' an ti duh lo vang che," tiin a hma ang a tir na ngam chiah tawh si lovin a tir ngar ngar a.

Rozami lah chuan, "Pawi thertê lo, Zatluanga ka neih avanga ka nawmsak dawn leh dawn loh min hrilh thei azeng lah i ni lò va. Tlâng kama ka hriat dan phei chuan a nupui sun tâk thih dan pawhin sawi a kai deuh niin an sawi asin. Kei pawhin nei ve ta chiah ila ong chauh nge ka an dawn kan sawi thei hlei nem," tiin a hnial a. A pa chuan, "Lehlamah mi nupui pawmlai nei te hi i lo ngaizawngin, mi nu lan i tum ru reng te hi a ni lo maw? Kei takngial pawhin in chanchin hi ka hriat ruk danin khaw dang

in la hawi hauh lo niin an sawi a ni. Chu avanga hmanah pawh ka hauh hrep tawh che kha. Mi pa chhuhsak i lo tum ru reng a nih ngat chuan ka huat ber a nia. Tun achinah tu thik tur mahin khawsa tawh hauh suh ang che," a ti a.

A pain a tirh nat ngam tawh loh avangin Rozami pawhin hlau bik tawh hek suh. Neih a tum loh thu chu tlang deuhin amah ngeiin thu a pawtchat hmiah a. A pa hnenah pawh, "Mi neih luihtir tumin talhfiak nen mi khalh chhuah pawh tum mah la, ka thih phah thak mai ang. Awmkhauh nekin tharumin min hruai lut lui ta pawh ni ula, Zatluanga kiangah hrim hrim chuan ka mu dawn lo reng reng, ka mu dawn lo hulhual." a ti bawih bawih a. A pa chuan, "I va han rapthlak tak em Rozam, a zah pawh i zak lawm ni ? Chuti te-a i tawng ?" a tih lahin ani chuan, "Zak law, ka zak miah law. I thu ka awi avanga ka retheihzia lah i hre reng. I thu awih hi zawng retheihna leh hrehawmna khua tiseitu lek a ni. Thanseia min neih luihtir avang chiah khan a ni, tun thlenga hrehawm reng renga ka la awm chu," a ti phiar phiar a.

A pa chuan, "Kan lo tirh sual tawh che avanga i retheih chu a lawm kan hriat a, i nawmna a nih beiseia kan tirh leh reng che ni. Hetia khawhar taka thian kawm tur pawh nei mumal lova i awm hi kan khawngaih chia. I thiante zawng zawng lahin puak leh kaih an fawm tawh a. I kawm rual loh

nula naupang tê tê zinga nang tarsen lo phar lo phar hi nuam i tih tawh loh tawp reng hi. Nula ṭhian pawh nei lovin, mi alaia phukphak lo ber, ruahtui tam thla an sawi ang maia pa lei bêr bûr Sabuta nen in inthual in inthual reng pawh hi a mawi hlei nem," a tih lai chuan, "Ka duh zawk, tleirawl sabaw nui thler mai mai kawm ai chuan, ani tlangval azawnga tlangval hlauhawm lo ber, kalna lam apianga him taka min vengtu, ka thu awih si, mawngzang si leh themthiam si hi kawmah chauh na na na chuan ka duh daih zawk. Min lo ngaizawng ve tehreng pawh ni se, ka ṭawngkamah a lungawina tawk a hmuin ṭhian hlauhawm lo ber a ni," a ti leh êt si a. Tichuan, Zatluanga palaite chu hlawhchhamin an ṭin leh ta a.

Rozamin a inleng a hnar fithlak hnu lawk chuan, a pa u chiah fapa, sipai ve bawk, a naupan laia a pa-in ser huan siam a duh avanga khawthlanga a pem thlakpui Siamliana chu an khua-ah a lo zin a. Hun rei tak Rozami te nen an inhmuh tawh loh avanga rawn tlawh chhuak tura lo zin chu ni mah se, ami hriat chian tak Zatluangan Rozami a nei dawn tih thuthang a hriat avanga lo zin hmanhmawh chu a ni zawk mah a. A nei tak tak mai ang tih hlauva zin hmanhmawh mah ni se, an lo hnar fithla tih a hriatin a thaw huai a. Zatluanga chanchin chu a lo hre bulfuk viau mai

lah tak a. A sawi dan chuan : –

"In lo neihtir mai ang tih ka hlau khawp a. Zatluanga hi kan khaw bul hnaivai tak, khaw tê tak tê-a awm a ni a, Chhungkaw khawsa thei ang reng tak chu an ni na a, mi intivei leh chapo chhungkua, kutkem pawh nei deuha an sawi kumkhua aṭanga serlian a ni a. An khawsak theihna chhuangin kan khaw nula hmelṭha Zairemi neih tumin a vir a vir a. Palai pawh ṭum hnih lai chu a tir a ni awm nghe nghe e. Mahse an duh theih si loh avangin thah a tum ta a ni ber ang chu, an ti. Zana a lakai lai chu chhuat awng aṭanga kahhlum tumin in hnuaiah silai nen a veh ta a. Phai chhuatte chu mautak dâp chhuat mai mai vek a ni a. Chu nula lakaiin a inlengte mei a zialsak lai takin in hnuaia thir ni-awm takin ṭhawmmawl a khak ri a hre ta a. Mahse ngaih ṭhat lohna châng a hre hlei lo va.

"Chutah silai a puak nghal dawt a, in chhung chu zen khu a zam nghal chuai a. Zairemi chu a ṭe ṭhawt a, mahse a vanneih asiamin, a lakai lai ṭhuthluang dawrh kâk malpui ṭâng chhunglam thawi thi ṭhawt chauhin mupui chuan a puan bih lai a kap tlang a, rappui-chungsang zâ thawi hêk hlawkia ditip a verh chho siah a. A inlengte nen an bawi nghal ta nuai mai a. Chuti tch thuta thil thleng chu a nih avangin, an buai phili hamhaih zovin a kaptu man tuma in hnuai lam ngaihven ran

nachâng hria an awm lo a. An buai phili chhung chuan Zatluanga chu man phak lohin a lo insaseng fel hman tawh ni awmin an sawi," a ti a.

Rozami chuan, "A kaptu chu Zatluanga a ni ngei tih engtin nge an hriat ?" a ti a. An hre tlai reng a ni. A silai ken kha mi silai a ni a. An veng ami a hawh, a kah hnu-ah a thi nge a dam hre lovin, in hnuai aṭanga a tek chhuak ta chuan an veng a pan ding vang vang a, a silai hawh chu a pe phawt a. An in pawh tlawh tawh lovin Aizawl a pan nghal a. Chu a silai hawhna te aṭang chuan Zatluanga ngei a nih chu harsa lo takin an hre chhuak mai a. Mahse a titu kalna lam-awm an han chhui chian tak tak chu nikhaw rei deuh hnu a nih avangin, Aizawl lama an um chhoh meuh chuan sipai a lo ṭang fel êt tawh a. Chuti chu a lo nih tawhah si chuan, nula Zairemi pawh kaphlum ta em lo chu an ngawi ta mai mai a ni. A fimkhur tawk lovin silai ngul khan in hnuai ṭhawmmawl khak riktir kher lo phei se chuan a kaphlum der ang chu," a ti a.

Chumi a'n hriat phei chuan a palaite a tibei-dawng chu inchhir lo tak rilru chung leh a pa nek pân hian, "Awi a rapthlâk ! Kan lo inrem ang tih ka hlau hnuhnawh lehzual," a ti a. A u Siamliana chuan, "Chu chu a lawm ka hlauh a, heng thleng thlenga ka lo kal ni. Ka lo hriat dan phei chuan zawlthu thlung diam tawh che u-in an sawi a. Ani

ka mi hriat chian mi ber kher a lo ni a. Kan khua a inhnaih chu thu dang, keini aia rual u deuh hi a ni a. Sipaia ka luh ve kum 1942 kum tawp lam chuan, ani chuan bel khat a lo kai hman tawh a. Assam Regiment din tura Assam Rifles aṭanga Shillong a chhuk ho hnu hreta lut ve a ni. Sipai aṭanga a chawl pawh an khua thleng ngam hek lo, khaw dangah a chawlh a hmang ṭumtla ṭhak a. A nupui sun tak pawh mi khua daih ami a lawm a neih. Mahse fa pahnih a nei hman, a thih danah tu ngaih mah a ṭha hlei nem. Kutman chiah bawk si loh, nanga thingtlang khawkêl aṭang chuan eng han tih vak ngaihna awm bawk si lo, kha pawh kha an ngawi bo ta mai mai a nih kha," a tih lai chuan Rozami chu a lo chek tlawk tlawk a.

Rozami pa chuan, "Chekah chekah kan va lo tisual teuh ngai ve le, a hmel ka enin pa itawmpui, a hminga Officer ni bawk si ta chu, Rozami pawh ka'n tur deuh a. Mahse Rozamin a lo hawi lo em kher a, kan inti lui duh ta hlei lo va," a tih lai chuan Rozami chuan, "A hmel khan kei chu min râp ru deuh tlat mai a. A hawiher reng reng kha ka ngainat zawng hmel a nih loh bakah, a nupui ni tura ka'n inchan chhintirin ka ṭim uai uai mai a. Han nei zia hi ka ni lo reng reng," a ti a. Siamliana chuan, "Ka pa sawi ang chuan, a pumrua leh a hmelah ringawt chuan thlan sual sam deuh

tur chi maw le. Officer ni ve ûr si, hmelchhe bawk si lo, taksa inphut, palian inzo thoh mai a ni a. Duhna lamah chuan fel tak, mahni hmasial a thiam avanga kum ruk leka Jemadar kai thei a ni reng a ni," a ti a.

Rozami pa chuan, "Kan hlawhchhamtir ta chu a lawmawm chauh ni lovin palai tir meuha an lo leng chu a vanduaithlak thung a nih chu. A nula neih tum te chunga a kutthlak dan aṭang tawhin keini tan pawh ngaih ṭhatna chi a ni lo. Tunah hian a palaite chu an thleng thla fel zet zawt emaw chauh a ni ang a. Tun hmaa a nula rim hlawhchham laka a chet duh dan enin Rozami tan pawh a hlauhthawn-awm a nih chu. Inti sipai hotu, sawrkar laka tlangtla inti ni bawk si ta chuan hriam a lek lo vang kan tih theih tâk loh chu. Chuvangin, Rozami pawh a rang lamin i ute khaw lamah tukhaw hriat zau lohvin insaseng la. Kan ngaihṭhat hunah kan rawn chah leh mai ang che," a ti ve hial a. Tichuan, Rozami pawhin a pate unau zinga upa ber hmeichhia, Rozami nî fanute khaw lama inthiarfihlim ruk chu a tum ta a.

14. "KAN INTAWHNA LAM KAWIAH"

- Durra Chongthu

APṬHUAMA leh a nupui chu thil eng emaw hlekah an inbat deuh fek fek reng ta mai a. Hmaichhana Rozami a liah hrep chungchangah erawh chuan, zahawm takin a pa'n a zilh tawh avangin, a thinrim hrikthlak ve kher chu, a ṭawng nat lutuk a hlauh avangin a insum hram hram a. Mahse rilru-a riak awm ve ta reng si chu, thil tê tham têah pawh inngaihbelin inkhakna fungah an hmang ta ſo mai a. An nupa khumlaizawl chu an hmang nuam dun vak ta lo a. Tukhaw hriatpui vak si lovin an rilru-ah kamtu ruk nei reng si, tilang tehchiam si lovin an nupa inkar chu a ṭhelṭhaw ru riau mai a.

Chutih lai chuan Thanṭhuami lehkha rawn thawnin, Rozami inleng neih thu leh an tihbeidawn thu bakah, a inlengpa chu pa huaisar zet mai, tun hmaa a ngailhzawng pawh a neih theih loh avanga kahhlum a tum tih te an hriat avangin Rozami pawh a rana rana lo, inventhawn thila khaw danga dah bo an tum thu a rawn hrilhna lehkha a hmu a. A zin bona lam tur erawh chu, Thanṭhuami ngei pawh a hrilh loh avangin a hriat bik loh thu a ziak bawk a. Chu lehkha-ah chuan thu dang ziak tel miah lovin lehkha them hran hian Rozami kutchnu ngei, thu tawitê *'I lakah demawmin lo awm*

tawh mah ila, min la hmangaih ve duh reng a nih chuan, chu i rilru ringawt pawh chu pasal lovin ka tar hlumpui ang' —*Rozami,* tih ringawt hi a thawn tel a. Chu chuan Kapṭhuama rilru a khawih em em mai a. Chuti khawp chuan a chungah a la innghat pumhlum a ni tih a hriat chuan a thaw hawk a. "Chuti fakauva min hmangaihtu chu damchhunga a khawhar loh nan Pathianin kan tan kawng a la buatsaih ang," a ti rilru a.

Hmingdailovi chu a nupui dik tak a la nih si avangin a mitmei ven loh theih niin a hre si lo. Rozami a thik em em pawh chu thiamawm a ti tho mai. A rilru tak phei chu hria se chuan pasala a pawma pawm ngeih loh niin Kapṭhuama chuan a a inngai vetho mai. A mawi leh mawi lo thlu lova mi dang zinga a thikthu a ânpui chiam ṭhin erawh chu a thiam lohna ni chauhin a hria a. A rilru chhungril takah pakhat a hmangaihna leh pakhat a khawngaihna chu indo mup mup ni berin a hria a. Chuvangin, a rilru thlandaihtir deuh a duh avangin mahni chauha zin khawthawn a tum ta a. An sumdawnna chhuanlama hmangin khaw chhehvelah puanthan kengin a zin chhuak ta ringawt a. Khaw li khaw nga a tlawh hnu chuan a tum loh lam taka her lutin khaw pakhat hi a va thleng a.

Hmelhriat tumah a ngeih loh avargin thlen-in zawngin kawtthler a suarṭluan zak zak a. Veng hulum laia in lian tak pakhat chu thlen-in a tana

dilin, kawngka aṭang chuan, "Mikhual min thleng thei ang em?" a'n ti dêk dêk a. An nu ber ni awm tak chuan, "Thleng thei e, lo thleng rawh, lo thleng rawh," a ti sawk sawk a. Khum-ai lamah chuan a innghat ta thum ṭhum a. A innghah fel hnu-a kawmchâr thlang lama a ṭhut fel hnu chiah chuan, an nula tui chawi lo haw chuan, "Min chhuah hman in awm em?" a rawn ti a. Kapṭhuama chuan, "Awm e," tih leh thawh a rual a, a râwl aṭang chuan Rozami aw ang chu a ti deuh na a, ani a ni ang tihngaihna erawh chu a hre lo. Tuichawi lah chu an tuium chhuah chhung chuan pawn lam hawiin kawngka-lamhnuaiah an ṭhu hnuhun leh daih si a. An inchhuah zawha an han inhmuh phut mai chu, Rozami lawm lutuk chu a ṭe vak ṭhelh a, mahse a insum hman hram a. Kapṭhuama lah Rozami ang bawkin a bing chûk chûk a.

Kapṭhuama chuan, "Eng ti tiha heta awm teh tlat nge i nih a?" a tih lai chuan, "E le, nang pawh engtizia lo kal ve ngawt nge i nih?" a ti bawk a. Kapṭhuama chuan, "Tualkhatah ringawt chuan kan puanthan zawrh kan dah hnawng zo dawn a, a dehral dan ngaihtuahin ka zuar kual e ka ti, nang zawk chu?" a ti a. Rozami chuan chuta a awm chhan chu a hre daih tawh tih hre rilru chungin nui saih hian, "He in neitunu hi ka pate unauva upa ber, ka ni fanu a ni a, an nahni chhawmdawl pahin kan khua ka ning deuh tlat a. Zinah min sawm fo bawk nen, zinna hun remchang a awm

thei lo va. Zui tur remchang awm lai chuhin ka kal ve a lawm, ni thum lai ka cham tawh. I lo kal hlauh chu a va tihzia em, ṭhian kawm tur mumal ka nei lova ka khua a har rilruk nen, cham ve reng ang che aw." a ti bawrh bawrh a. Kapṭhuama chuan, "Nangin i tih te chuan ni e, mahse mi sumdawng kal lai cham ve reng lingawt chu. Tute emaw hian an lo hria ang a min haw hle tur asin," a ti chuan a nupui mitmei a ven vang a ni tih chu Rozami chuan hre mah se, amahah la lutin, "Duh leh Sabuta chuan lo thik ta mai mai che mah sela ka thlem lungawi leh thei tho ang," tih pahin a nui hawk hawk a. Ani chuan, "Tak tak a, naktuk erawh hi chu inzawrh hlek ka duh dawn avangin ka cham hram ang a, a remchan chuan la zawrh kual zel ka duh deuh a," a ti a.

Chutia an tum loh taka an intawng phut mai chu lawm rilru em em mah se, mi mitmei bawk ven a ngaih avangin, inhmelhriat chiang tak inkawm satliah ang chauha lan an tum ve ve ru tlat a. Tlai vawkchaw pek hun lai vel chuan, Rozami vawk chaw pe leh Kapṭhuama puanthan zuar chhuak tur chu kawtkaiah an ding dun a, mi hriat hlau tak chungin, "Kan inkar thil hi tu ngaihbel leh hriat theih hauh loh turin i thup hram hram ang aw. Chuti lo zawng kan thang a mawi lo palh ang e," tiin an inhrilhru a. Tichuan, tlai mi khawilo kal hawn hun awm velah chuan puanthan zuarin Kapṭhuama chuan kawtthler a suartluan zak zak a.

Zanriah ei laiin a u chuan, "Zami, in lo inhre tawh ṭhin a ni maw?" tiin a zawt a. Rozami chuan "Hria ang chu, a tlangval lai aṭang tawha ka hriat maw le, Ṭhuama te chu a hmel aṭang reng reng hian hai chi ni hek lo," tiin a nui har har a. A u chuan, "Eng Ṭhuama nge ?" a ti a. Rozami chuan "E, Kapṭhuama, chuta ṭang chuan i hre thiam mai lawm ni ?" a tih-tâkah chuan, a u pawh chuan, "A hming chauh na na na chu khawrge kan hai ang, a mah tak la hre ve hek lo i, in lo khatih tawh tak kha maw le," a ti a. a nui hawk hawk a. Kapṭhuama pawh chuan, "Khati tawh e, chang ta si hek lo i, nupui ka nei ve hmiah mai," tiin invei lo hmel takin a sawi sawt sawt a. Ani chuan "Fa engzat nge i neih tawh ?" tiin a'n zawt dilchhût a. Kapṭhuama chuan, "Ka la nei lo, neih ve chu a hun tawh asin maw le. A tawp lamah tihṭawk a awm dawn a ni ang e," a ti fiamthu a.

Zanriah ei kham chuan Kapṭhuama chuan, "Ka pi, tunge in khaw nula hmelṭha ber ? Zanin chu titak hmelpu in ka'n rim teh ang. Nupui nei tawh ka nih erawh hi chu tu hnenah mah sawi hauh suh ang che u aw," tiñam luam chungin nula rim tur chuan a chhuak ta a. Zan leng len hunah chuan, tlangdung khat nula hmelṭha lo zin ta chu, tualchhung tlangval Rozami kawmtu chu an leng khat ṭaih a. Ani kawm a lo nuamin a hmelin mi a lem bawk nen, zankhua-in an nui ham ham reng a.

Kapţhuama leng ve erawh chu a lo haw leh thuai a. Rozami chuan, "I va lo haw leh hma ve, i tui meuh na'nge ?" a lo ti a. Kapţhuama chuan, "Zan khat lena rei tak len zawng. Chu lovah thleninah nula hmelţha hmingthang awm reng a, engah tehlul nge ka len rei phal ang ni ?" a ti ţawngkam ţha ve mai a. Rozami chuan, "Nanga nupui nei tawh thlamuang pheng, in nu i ngai i haw hma lek a nih kha," tih pahin rap sira thing hâk a pawt a, mei a tuah ţha sawt sawt a. Tlangval pakhat chuan, "Kha kha a alh ral chuan kan haw ve tawh em ang chu maw," a ti a. Rozami chuan, "Haw lo ve, thing hâk ţan sa hi kan tuah zo vek ang chu. Naktuk khaw enah in haw law law ang a. Eng nge, naktuka 'nizan' ni leh mai mai tur kan ren viau ang," a ti bawrh bawrh a.

Rozami chuan, "Ţhuama, vawiin lam i kal hah si a, mut i duh chuan kha, ka siam diam tawh kha. Mahse la mu bik mai lovin kan la inkawm rih ang chu maw le, ţhenawmte pawhin sabeng an la rawn sem hlei nem," a'n tifiam zui a. Kapţhuama chuan fiamthu bawk hian, "Kawmchhakte chuan an rawn sem daih tawh kha, zanriah hmeha kan hman kha a ni lawm ni?" tiin zanriahah vawksa an lo hmeh tawh tak a. Kapţhuama chuan men ve chu châk rilru hle mah se, mut mai chu mawi zawka a hriat avangin, chhuak lem lo chungin mut zai a rel ta a. A puan sin tur chu a'n keu a, a sin

tur pang depah leh a phah pang depah chuan amna puan ngei, mi dang ni se a phal hauh loh tur ve ve chu Rozami chuan a mut nan a lo siam diam tih a hriatin a hawm rilru hle a. Rozami inlengte haw hnu thleng chuan ngawi reagin a mu meng ta reng a.

Chutia ngawi renga Kapţhuama a ngharnaut lai, an inlengte haw tawh hnu si chuan Rozami leh a u, a thlen-innu chu tapchhakah an pahnih chauhin an titi a. He Rozami khawsakna nu hi Rozami pate unau zinga upa ber hmeichhe fanu a ni a. A tet laiin a nu'n a thihsan a, a pa leh chuan nupui dang a neih leh tâk mai si avangin tet tê aţangin a pu, Rozami patea hnena seilian leh an hnen aţanga pasal nei a ni a. Rozami ai chuan upa zawk hle mah se, Rozami nen chuan inchhangbung ang maiin an inkhawm thiam a. Chutia an pahnih chauhin tapchhaka an titi sep sep chu Kapţhuama chuan a lo ngaithla ru reng a.

Rozami chuan Kapţhuama nena an chanchin zawng zawng leh, tuna a dinhmun hrehawmzia te, Zatluang'n a rawn biaka neih a tum loh thu te leh Kapţhuama rinawmzia leh mihring rintlak a nihzia a sawi te leh, ani nupui nei a nih tawh avanga an inbeisei tawh lohzia thlengin a hrilh vek a. Mahse chung a thu sawi zawng zawng chu a laizawnnu laka a intih rinawm tumna mai mai a nih zawkzia chu chiang raka a hriat avangin, Kapţhuama chu

ngawi rengin a muthmunah chuan a lo nui ru ver ver a. Rozami u lah chuan Rozami rinawmzia leh chuti khawpa hmelṭha si, amah ngaizawnga herhtu an tamzia te chu a hriat sa a nih bakah, tu lakah mah sawiser a kai ngai lohzia te a hriat vek avangin, Rozami thu sawi chu a ring tawk em em a.

Rozami leh Kapṭhuama chu, chu an intawhna lam kawiah chuan, ngunthluk taka inkawm a, an rilru hahna zawng zawng chiang taka inhrilh dun leh inthlahlel dun ngawih ngawih an nih an inhriat tawn kiau avangin, Rozami titi aṭang chuan, ani pawhin Rozami nena inbeisei tawh miah lo anga a lan a, an rin tawk theihna turin thiam taka awm a tum rilru ta sauh sauh a. Inthlahlel tawn miah lo anga awm der a, ni khat chauh cham tum anga lan a, mahse an inkawm theih dan ngaihtuah avanga chhuanlam remchang tak siama cham muan ṭheih dan tur ngaihtuah ru ran chungin, a muthmunah chuan a lo inngaihtuah neuh neuh a.

Tukṭhuan ei hma buhzing den lai chuan Kapṭhuama chuan a thil zawrh chù kawtthler a'n thualpui leh zak zak a. Tukṭhuan ei kham chuan, "Ka pi, ka puanthan zawrh lai hi ka zuar peih tawh lo em mai, ka thang reiin kan nu pawh ka ngai ve tawh reng reng. In duh duh hi thlang teh u, ka hlawk tho tho tawhin ka hria. In kawr khawp ṭheuhin ka hleh ang che u," a'n ti chu Rozami chuan a lo hre thiam kher mai. Nui sang chung hian Rozami

chuan, "Kei pawh min pe ve dawn lo'm ni? Ka duh ve tho asin," a lo ti a. Kapṭhuama chuan, "Ve zel a, nang mikhual ve ringawt chuan pek i phu vc hlci ncm. Ka pek ve che a, kan nu'n a lo hriat vaih chuan, 'nuthlawi kawr i rawlruk' a ti ang a, a nâ lam min chhawn tlat mai tur asin," ti-a nui hawk hawk chhungin mi dang a pek ang thovin a kawr daih tur chu a hleh ve a. Rozami chuan, "Min pe vc a aw, in nu hnenah ka va han sawi leh rua em! I ngam lohzia lah ka hre chiang si a, a nâ lam chhawnin a mut tauhsan ngei ang che," ti a nui har har chungin a chhungte hmuh loh lamah awmze nei takin Kapṭhuama chu a siai zauh a.

Chumi ni chuan Kapṭhuama chu thil zawrh tur chhuanlamin a châm a. Rozami erawh chuan a u puanbu la zawh loh chu vawngin a zawhsak hram a. Kapṭhuama nen chuan inbe em em lo, mahse rilru inhmu tak si, mitmei leh ṭawngkama tilang miah si lo va, inthlahlel ngawih ngawih chung siin chumi ni chu an vui liam a. Tlaiah chuan arpui thau zet mai, a puanthan hralhna man aia a lak chu Kapṭhuama chuan a rawn pawm hawng a, zanriah hmehah a talhtir a. Hralh zawk tura an tih pawhin hralh a tum miah lo. Zanriah ei laiin Rozami chuan, "Ṭhuama, naktuk chauh chu châm leh ta che, i puanthan pawh i la hralh zawh loh deuh hi," tiin ṭawngkam ṭha-in a'n sawm thuphung a. A thlen-inpa pawh chuan, "Ni e, kan inhre dawn chauh a, i kal leh maiin. Tun hnua i lo kal

leh pawhin in dang pan lovin kan in hi i rawn pan ziah dawn nia. Nangni ang sumdawng hi zawng in la vah in la vah dawn hi," a lo ti ve chuar chuar a.

An nu pawh chuan, "Ni teh tak e, châm tak rawh. Mamawhna riau che kan nei, kan hre chhuak. Puanthan zawrh ṭhahnem i ngai vak tawh lo bawk a. Kan naute lah naktuk hi an châk (ren) chhuah tum ni a ni a. Kei lah ka lamit chhum lohin ka dah rei ta lutuk a, ka la chhum tûm nî a ni bawk si. Nang tlangval âwmkhauh thafuan ruh tur awm lai. Hman ni-a Zami nen kan thingse kangpar hmuh kan beih huphurh si kha, Zami nen hian va kit hlauh teh tak u, a remchang hlauh e. Kan kih thuai loh chuan mi'n min kih khalh hlauh ang e," a lo ti ve then a. Kapṭhuama chuan fiamthu hian, "Kan nu-in a lo hre reu reu ang e. 'A zinna lamah nuthlawi hmelṭha zet nen, an pahnih chauhin thing an phur dun' ti-a lo hrilh duh an awm vaih chuan a ling nasa mai tur asin," a ti bai bai a. Rozami chuan, "Ti ang hmiang, nang nupui nei ka phurhpui duh mah nâk che chuan. Min sual dawn loh phawt chuan tumah ka hlau hlei nem. Tak tak a, thing pawh kan la phur dun zen zen lo ya, nuthlawi leh pathlawi chu i inzui chhuak dun teh ṭak ang," tih pahin Kapṭhuama hma-ah chuan chaw a khawrh tawn tawn a. "Chaw ka khawrh loh che chuan i kut a zumin naktuk hian min hawsan hlauh dah ang e," a ti a.

Zan muthmunah chuan, châm leh chhan' tur chhuanlam remchang dang dap lova a thlen-inte ngeiin châma an chelh tâk hlauh avangin Kapṭhuama chu a lawm rilru hle a. Kapṭhuama chang lo Rozami hlei hlei chu a hlim a. Mahse chung an hlim rukna leh an inkar boruak hmangaihna romei zam chiai chiai reng chu, mi â lo ve ve tih takah an thup thiam hle a. Ualau taka a nupui neih an sawi ri chhen pahnih ṭhin te, duhsak ve awm lo taka a puanthan zawrh lai a hleh ve te pawh chu an inkara hmangaihna thuthlung nung reng zar hliahtu lek a tana an tih a ni. A tuk khawvar nghakhlel tak ve ve-in chumi zan chuan an mu ta a.

15. "KA TAKSA CHU MI DANGIN........."

— Rozami

UKṬHUAN ei kham chuan Kapṭhuama leh Rozami chu thing phur turin an inzui chhuak ta a. Rozami chuan paikâwngin bahhnuk leh hreifang-tlan leh a ritkam tur puanhlap leh Kapṭhuama put chhan tur a phur a. Kapṭhuama erawh chuan chemtum chauh a hum thung a. An thing ding ro hualna hmun chu kar lovah an thleng a. Kap-ṭhuama chuan bahhnuk hreipuiin thiam taka hâr la-in a'n vaw thlu kau mai a. A thing deh a har-sa lem lo bawk a, a tum tawkin a han tan zung zung a. An pahnih chuan hmun rem laiah pu khawmin a fâk tawkin an ek leh vek a. Uluk taka thingai chheha chhepin an singsa zo thuai a. Rozami phurh tur erawh chu thawn sa diamin an do ding a. Kapṭhuama put hawn tur pawh tum hnih daih an ruahman bawk a. Chawhmain an fihlim titih ta mai a.

An peih fel hnu chuan ạn kiang khiangpui buk hlim hnuai rualrem laia hulhu hnah phaha ṭhu dunin meizuk an han siam tê tê phawt a. Rozami chuan, chu khaw lama a zin chhan leh a inleng neih thu, lehkhaa Kapṭhuama a lo hrilh tawh chu chiang zawka a hrilh leh hnu chuan, "Kan inhmu hlauh hi ka va han lawm tehlul ngai em! Pathian ruat a ni ngeiin ka ring. Nang chuan ka rilru leh duh dan engkim i hre vek a. Tunah nang chu

nupui duh tak pawmlai nei ni mah la, kei chu i tan ka awm reng tih i hai hek lo. I tan ka awm reng avanga i laka inphalrai ngawt lah ka tum hek lo. Amaherawh chu, ka lakah eng rilru chiah nge i put ve tih erawh hi chu ka hre duh a ni," tiin a han zawt rawt a.

Kapthuama chuan, "Ka nei dawn che, ro dang a awm thei tawh lo. Amaherawh chu, i sawi fo tawh angin, hmingchhe taka ka nupui lan anga i lan loh theih dan tur chu hunin a la hril mai ang. Mumanga min hmuh ang leh, kei pawhin ka hmuh angin, a hun tur chu tunah la sawi phâk ni lo mah se, kan la innei dawn tih erawh chu a chiang kâk, Pathian remruat hun a thleng mai ang, dam hi hauh teh phawt ila," a ti a. Rozami chu pawt hnaiin a kapkara ṭhuttirin a kawngah a pawm hle hle a. Rozami chuan Kapṭhuama thing kihna kut durh phung chu khal niap niap chung hian, "A nih, i nupui i ma dawn tihna em ni?" tiin a'n zawt khauh a. Kapṭhuama chuan, "Ka hre rih lo, zep nâk emaw, kan inkar boruak a nuam lo ta hle mai a. Tuna ka zin chhuah chhan pawh hi kan nupa boruak nuam lo ka tlanchhiatsan duh vang a ni a.

"Mahse ka zin hi remruattu fel takin rem min ruatsak a ni ngei ang, hetia kan intawn remchan danah hian. Amaherawhchu, nang leh kei hi kan induh na e, tih avanga ka nupui mâk hmingchhiat emaw, nangmah avanga sumchhuahtir emaw lah ka tum miah

bawk hek lo. Mahse tuna kan la hriat phak si loh, hnai tak si-ah hian, kan pahniha thiam loh ni hauh si lovin kawng a la rawn inkeu kaw dawn tlatin ka hria. Chu kawng chu engtia rawn inkeu hawng tur nge tih erawh chu a la hriat theih loh a nih hi. Mahse mawi remchang takin kan hun a la rawn inher rem ve ang tih hi ka ringhlel hauh lo," tih pahin a kuai vanvadak a, "Chu avang chuan e, tunah hian nupui pawmlai nei mahila, ka nupui chuan min nei tak tak chuang lo hi ka demawm tih chu ka hai lo. Nang nen kan inpumkhat hunah erawh chuan kan 'innei' tawh ang. Tuna ka nupui nen erawh hi chuan kan ·innei si lo. Zami, nang chauh hi," ti vawng vawngin an biang leh biang insiktirin an han ngawi dun vang vang a.

Chutah Rozami chu a thawhtir a, a ṭhuthluang chu inhawi tawna inkapkalaktira inpawm vawng vawngin Rozami chuan, "Ṭhuama, ka hmangaihin ka duh ngawih ngawih che asin. Naktuk lawkah min hawsan leh mai dawn si a. I tel lo chuan ka nun hi a ruakin a then a. Nang nena kan awm dun erawh hi chuan, khawvel chim buai phak lohva Chawngmawii leh Hrangchhuana ang khi kan ni berin ka hre ṭhin. Nuthlawi ka nih avang hian min la iai chuang lo takzet maw? Nang chu pathlawi ni ta mah la, kei tal hi chu nula hnahkhat la ni ila chuan ka thinlung pangkhing hi a hliam lo tur. Min la iai lo takzet maw?" tiin a'n zawt

leh a. Kapṭhuama chuan Rozami hmai si rêt chung hian, "Ka duhlai hmelṭha, ka la iai lo chia, ka iai chuang miah lo che. Ka iai che i hlauh avanga i thinlung pangkhing damlo chu khawnge ka'n thawi dam dawn teh ang ... .," a tih zawha a hmui tuai pak laiin Rozami chuan, "Ka lawm e, ka dam ta sawng sawng mai. A hnawihna tur dik takah a hnawihtu tur dik takin a damdawi dik tak i hnawih tâk avangin ka dam ta duhlai, kei paw'n .. .. ," tiin a'n rian ve salh a.

Rozami chuan, "A la tawk lo, i laka ka la dam zawh loh tâkin, i thinlung ka tihnatna tenawm tak hi inchhir avanga sâwt thei ni tawh lo mah se, ka hmangaihna che hrualhrui chu dul lai nei miah lovin ka pawt mar reng a ni tih i hriat a, i thinlung ka hliamna nâ tlema a chhâwk theih deuh tâkin," tih pahin Kapṭhuama chu a'n pawm nghet leh sauh a. Hmui phun che inkhak phaka hnai hian, "I thinlung ka tih natna hliam damna tur a nih phawt chuan, kei tuarchhel loh avang leh beidawn hma avanga nuthlawi hi, ka taksa chu mi dangin hliam tawh mah se, ka thinlung erawh chu tuma'n an la hliam chuang lo. Kei mi dawihzep leh rinawm lo, a hma zawnga Pathian leh vangtlang hmaa phatsan che tum lo, mahse phatsan leh si che hian, khawnge ka'n... . ... ..," a'n bur leh ngar ngar a. Thaw hlawp hlawp chunga dak chhuaka in-en nui sak hian Rozami chuan, "Kan damchhung

hman dun dan tur ni tawh mai se ka va ti em!" a ti thawp sat a.

Chutah ralkhata naupang sava veh in-au thawm an hriat tâk avang chuan an tho va, ding chunga inpawmin Rozami chuan, "Kan hawng ang a, mi hrang kan ni leh mai dawn chu a ni a. Tun ang reng hian uun hi hmang dun tawh ila chuan mihring nih hi a manhla tur, En teh Ṭhuama, saw ta tlang lang viai viai saw, Phulzau tlang a nih saw. Saw tlangah sawn hmanah khan tuma la thliah loh ve ve pangpar pahnihin parfung kan chawi dun a. Tunah erawh chuan, he khiang buk hnuaiah thung thliah hnu pangpar uai tawhten, par thar chhuah leh tum a, tui thar kan inleih leh thei ta mial hi ka va lawm em! Tun hnu-ah chuan mi dang thliah tawh loh tura inpar zawmin kan inkhawi ṭhiang tawh dawn nia," inkham lo deuhin Kapṭhuama chu a kuah vawng vawng a. Rozami tluk bawkin Kapṭhuama pawh chuan thlahlel ve tho mah se, nupui pawmlai nei a nihna chuan a rilru kil khatah thiam loh a chantir ru veng veng thung a.

An haw dawn chuan an ṭhutphah bulhu hnah chu an paih darh vek a, thu dang hlir sawiin an inzui haw ta a. In an thlen chuan an thlen-innu chuan, "Rin ai takin in va lo haw hma ve, mipa âwmkhauh rawih nge nge a manhla e," a lo ti chul a. An chhungte rin aia an haw hma avang chuan, a chhungte pawh an ngaih a ṭha niin an ring a. An

mitmei an ven avanga haw hma piwh an ni reng a. Mahse an lo haw tlai deuh lo chu an inchhir dun hnuhnawh leh rum rum a.

A haw dawn tuk, tukṭhuan ei hma, an chhungte chhuah reh lai taka Kapṭhuama haw tur insiam chuan. a puanthan zawrh zinga Rozami mawi tih ber chu a pawnfen atan a rawlruk zauh a. Chaw ei khama a chhuak tur pawh Rozami chuan insum ru tak chungin a hre lo lui der tlat a. A chhuak turin kawngka a kân dawn chuan, "Zami, ka kal e aw, thu engmah mi chah duh i nei lo maw? Nang engtikah nge i haw ve ang?" tiin a'n zawt a. Rozami chu a tek chhuak vat a, kawtkaiah chuan, "Chah duh nei lem lo ve, kar khat emaw ka'n cham leh ang a, ka lo haw ve mai ang. In nu kha chibai min rawn buk mawlh mawlh dawn nia," tiin mi dang hriat lai chuan a'n tiring lui a. Kawtkaia an din dun det lai chuan zawi sep hian Rozami chuan, "Ka va han ngai dawn tak che em! Vawiin lah nimina kan sulhnu chhuiin, mahni chauhin ka va phur dawn emaw a ni si a. Nimin a ngaihawm hle dawn zawng a nih hi," tih pahin mittui tling piau chung hian a melh ralh a. Kapṭhuama chuan ngawi rengin mi hmuh loh laiin Rozami biang chu a piai zauh a, kawtkaiah chuan an inmangṭha ta a.

16. UIIN A LUAK HNU A EI

N KHUA-AH chuan sumdawng nge mihlim khaw fang zawk tih pawh hriat loh tlangval phanchang lam, sang thlerh thlawrh hmel fel tak, Pathian thu-a tui hmel tak leh titi thiam tak hi a lo kal a. Tlangval ngaihawm tak hmelpu, hmel hlim tak leh nelawm, nun dam dup mai niin a lang a. Chumi ṭum chuan ni li ni nga lai a cham a. Pathian thu-a a titi chu an ngaithla duhin an kawm lai lai ṭhin a. Chumi hnu-ah pawh chuan a rawn lang ta zoh zoh reng a. Hmel hlim tak leh inngaitlawm tak, nungchang ngaihawm tak, awki hniam ruiha titi thlup thlup chi ngang a ni a, kawmtu a hmu lêk mai a. Zai lah chu a thiam fu lehnghal a. Malzai chi phei chu a ni lem lo na-in, ṭawnghriatloh zaia kiu ruai ruai leh lâm dawrh dawrh ni si lova a lâm vei zuk zuk ṭhiante chuan mi a lêm khawp mai a. Chu tlangval, khawchhak lam aṭanga lo chhuk, pa ngaihawm tak leh belh chian dawl tak hmelpu, Kapṭhuama te khaw nuho leh nula hovin an lo hlut em em hming chu 'Chalngenga' a ni.

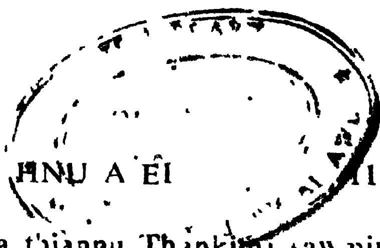
A lo kala a châm chhung tawh hi chuan, inkhawm ban leh inkhawm loh zan remchangah chuan, nu valai tlawngawl zan hna nei lo leh paho chenin a thlen-inah an kil ṭaih ṭhin a. Chhun lamah ni se, Kohhran upa inah leh damlo inah te, len hrehna

nei miah lovin lenga an sawmna lam lamah a leng kual bawk a. Tupawhin bia se dam duai, hmel hlim tak, thuhnuairawlh dûk leh nun tlawm tak hmelpuin a chhawn thei zel a. A chang leh naupangho infiam zingah an nun mawi tawkin, a tuina ber a ni ang e tih turin a tei ve zuk zuk peih a. Khawlaia mi thing ek han chhpui ve mai te, thlen-inte tui chawi leh hna sekrek ṭul apiang khawihpui chenin eng tih mah hreh a nei lo. Mi zinga a awm reng rengin mi rilru nat theihna lam hawiin ṭawng a cheh ngai lovin, tumah a cheksawlh ngai hek lo. A bula awm a hahdam em em a ni.

Chalngenga chu Kapṭhuama nupui Hmingdailovi leh Kapṭhuama ṭhianpa Liankhuma nupui Thankimi te pawhin kawm tehah an nei a. Thankimi erawh chu a chhangchhiat deuh tawh avangin azawng aza-in Hmingdailovi chu a thurualpui thei lo va. Hmingdailovi chuan Chalngenga chu a kawm tam tawlh tawlh a, a ngaina tial tial bawk a. Ani Hmingdailovi lah chu hmeichhe kawtlawng, nula hnahkhat aia ṭha suah mai, nu lian zet zawt, a ching ni maw, thau sa ṭha mum ngo ngaihnobei sûrh mai a ni a. Pasal pawmlai nei mah ni se, zar buaitu fa nei ta lo chu a hman ang reng fu bawk si a. Mite angin zan lamah lakaih leh hna ṭul dang khawih tur a nei mumal bawk si lo. Kapṭhuama lah chu zan tin a leng chhuak daih bawk si ṭhin a.

Chutia Hmingdailovi'n Chalngenga a ngainat tâk deuh chinah chuan an inah pawh a tlangnelin chaw eiah te an sawm a. A hminga dawr lo nei ve ta chu, a mamawh lei chhuanlamin Chalngenga chuan Hmingdailovi dawr nghak chu a len chilh ta fo a. Kapṭhuama chuan a nupui mitmeng aṭang chuan Chalngenga zun chuan a nupui chu a zêm no riai tawh tih pawh a hmu kar a. Zan tin sal lovin Chalngenga kawm tur chuan Hmingi chu a leng ziah a, zan rei tak taka a haw châng lah awm. Kapṭhuama'n a ngaihmawhna a tih lan hmain a pa zawk chuan a ngaimawh deuh viau a. Mahse a pasal berin engkhaw kha sawi ta lo chu a khak mai bik lem lo. Mahse zan pelh hauh lova leng ta chu zozai a ti ta lo deuh a ni ang, Kapṭhuama pa chuan, "Hmingi, in chhung i chhuahsan zing lua deuhin ka hria, ina awm tam tum hram hram teh, hmeichhe ṭang awm lo kan nih hi," a ti chauh a. In hrang chang tawh Lalhlunchhungi erawh chuan a u nupui len cheh lutuk chu a lo ngaimawh hman hle tawh a. A pasal ber Kapṭhuama erawh thung chuan kamkhat maha a la tih rik loh bakah hre-awmin a awm duh lo hrim hrim thung.

Mikhual ni ṭha na na, pem ni si lova mi khuaa cham kumkhua thu awm hek lo. Chalngenga chu a haw leh ta rih a. Mahse rei rial lovin a rawn lang leh thuai a. A lo kal leh tih a hriatin Hmingdailovi

chu a vir nghal vat a, a ṭhiannu Thankimi sawmin a thlen-inah an va chibai a Chalngenga pawh chuan Hmingi'n a ngaina tih a inhriatin a likah a nelawm thei ang berin a inhawng zau sauh sauh bawk a. Kapṭhuama ber lahin a nupui chu chhun-ah a ni emaw, zanah a ni emaw, a sezawl chhuah tawp mai zel si nen. Chhetê maha Kapṭhuaman a nupui a khak duh lo chu mit pawhin mak an ti a, an dem ta zaw lek lek a. 'Eng ri ru tak chu pu ang maw' an ti ru sep sep hlawm a. Ni khat erawh chu, a nupui hmuh ngei turah Rozami lehkha rawn thawna a thusawi tawitê : – *'I lakah deinawmin lo awm tawh mah ila, min la hmangaih ve duh tho i nih chuan, chu i rilru ringawt pawh chu pasal lovin ka tar hlumpui ang' –Rozami,* tih ringawt chu ziak chhawngin a hnutchhiah a.

Hmingdailovin chu lehkha a'n hmu zet chu a ṭêk chhe nasa ta mai. Mahse Kapṭhuama chuan eng danga chhang lo chuan, *"Mi nupui ni mah la, min hmangaih ve duh tho i nih chuan, chu i rilru ringawt pawh chu, nupui lovin ka tar hlumpui ang. – Chalngenga,* tiin i thlak zawk mai ang hmiang," nui ruh ruh chunga a han ti zet chu a nupui chuan, "Nangni angin kan awm ve lo reng reng. Keini chu Pathian thuin kan inkawm a, nangni chu tisa-ah pawh Setana lawmzawng ber, tisa châknaa khat chungin a lawm in inkawm," a ti hmuar hmuar a. Kapṭhuama lah chuan ṭawng awmze

nei tak tak thinrim awrawl si lo hian, "I aw chu Jakoba aw a ni a, i tak erawh chu Esauva, Jakoba ka hmangaih a, Esauva erawh chu ka hua. Zawngin a ngumkhâk hmu lovin ṭhiante ngumkhâk a nuih. Vawkpui pawh a inbualna lamah a kir leh a, ui pawhin a luak a ei," te a ṭihsan vel mai mai a.

Hmingdailovi chuan a pasal thusawi chu amah denna awmze ṭha lo tak nei niin a hre si, a awmzia a man chhuak thiam chiah si lo. Mei nei taka a inngaihbel ṭura a sawi tih erawh chu a hre thiam na meuh mai. Rozami ṭawngkam kher kher a chhiartir avanga Rozami a thik luatah ama nun hre chang lêk lovin, chhan leh vak ngaihna hre bawk si lovin a tûmkhum ta mai mai a. Chumi ni ngei ngei tlai lamah pawh chuan Hmingdailovi chuan Chalngenga chu, "Inṭawngṭaitir ka duh," tiin a la pan leh ta tho va. Chalngenga chu a thlen-inah amah chauhin Pathian Lehkhabu chhiarin a lo awm a. Hmingi chu a hmuh veleh Chalngenga chuan, "Lo leng hlauh teh Hmingi, ka khawharin lehkhabu ka lo chhiar a, mahni chauha i lo kal, eng nge i duh?" a ti a. Ani chuan, "Ka hun neih remchan lai chuhin i mi ṭawngṭai beiseiin ka lo kal zawk a ni," a ti a.

Chumi ṭuma Chalngenga ṭawngṭai chuan Hmingi rilru chu a hnehin a kuai her hle a. Chalngenga lah chu val-upa fing kherek tak mai a nih avangin,

Hmingdailovi chu a hmuh tirh phat aṭanga Kapṭhuama laka Hmingdailovi rilru tihhnuala pawhpen tum ru pân chunga Kapṭhuama chanchin zawng zawng pawh a ruk a lo chhui tawh a ni a. Rozami nena an tun hma chanchin leh a nuthlawi leh hnua an inkawm dan chenin a lo hre ru vek tawh a. Rozami hmelṭhatzia leh nêp a har dan tur pawh a lo hmu ve tawh bawk si. A lang apauva Hmingdailovi chu vuipui hauh si lovin, a aikaih thiamna rau chuan Hmingdailovi chu zial thluk tum ru pânin heti hian Hmingdailovi chu a'n ṭawngṭai ta a, "Beliara leh Krista chuan eng nge inzawlna an neih? Thim leh êngin eng nge in-anna an neih? Uain thar chu uain peng hluia an thun chuan a puakkeh lo ang em ni? Tûr chu tûr bawmah dah se la, khandaih pawh a paiah khung rawh se," ti-a a'n chhamkhum hluam hluam meuh chuan Hmingdailovi dik ti lutuk chu a mûr ur ur a, a si ve hlap hlap a. Chalngenga chuan thil a hria hi a tikhawp a, a ai chuan a zial thûk ta tawlh tawlh mai a ni.

Chung lai chuan ani Kapṭhuama lahin sumdawn bak ngaihtuah dang nei lovin a lo hmanhlel a. Ani Rozami lah Paihian pawh hre chang lêk lovin a dinhmun rahbi tleu lutuk tawh leh khawhar si chu a thêmvel ruai ringawt bawk a. Rozami chanchin chu tu hnen hnen emaw aṭanga Hmingdailovi chuan a lo hriat ve nual si thin avangin, amah chu

Uain thar, savun peng hlui Kapṭhuam-a inchhung lut ta anga inchhanin, ani êng ang leh Kapṭhuama chu thim niin, Chalngenga ṭawngṭai thu chham aṭang chuan a inngaihbel tlat mai a. Rual lo taka ring lo mi nen nghawngkawl bât dun niin an nupa chu a hre ta a. Chalngenga ṭawngṭaina chuan a nun a chawmin a ngaina tawlh tawlh mai a.

Hmingdailovi chuan a pasal kianga awm chu a ni ṭelin haḥthlak a ti tial tial a. Chalngenga bula awm lah thlamuanthlak a ti tawlh tawlh bawk a. Mahse mualpho a hlauh avangin a theih ang tawk chuan a insum ve ṭang ṭang a. A lo rei tak deuh china a nupui nungchang chu a danglam tâk em avangin, Kapṭhuama tan pawh phurrit tling thei dawnin a lang ta a. Mihring dana a nupui a la nih miau si avangin, a thunun loh luat chuan mi dem pawh hlawh thei mai dawnin a inhre ta a. Lehlamah a nupuiin rilru dang a lo pu ta chu a 'lungkham-rûki' tan hmun a kian zau sauh sauh a ni tih chu hre mah se, Rozami avangin a nupui chu thlahthlamah mi'n an ruat phah ang a, a tawpah hmingchhiat a hlawh zaw lel ang tih a hlau a. A tawk a fanga thikthu tihchhiat loh theih niin a hre ta lo a ni.

17. PAN LOVAH THO A FU LO

HIKTHU avanga mi mikhual 'haw rawh' tih thu a awm si loh avangin Kapṭhuama chuan, a nupuiin Chalngenga a hmuh tlem a, a rilru a hruai pên theih deuh beiseiin sakawr khalh a Aizawl-a kalpui a tum a. A nupui chuan a hreh hle na a, pasalten ti ta tlat si chu hreh chung chungin a zui ve ta a. Kapṭhuama chu thlen-in sahmim banna pangngai sawn duh lo mi tak a nih avangin, a thlenna pângchuam Hmarkaiinu venga Pi Thanghluani in bawk chu an nupain an pan leh a. An thlen veleh, "Ka nu Thang, hei kan nu ka rawn hruai ve asin, han en teh, i ṭha tihzawng a ni em?" a ti chul a. Hmeithainu chuan, "Heti ang nula hmelṭha engtin nge i bumthlûk theih zawk ? I lo kal hmasaka i rawn lenpui nen pawh khan an va in-ang lek lek e ?" a tih khum a.

Chu veleh Hmingdailovi chu a ling leh ta hlat mai a. "Ka tih reng che kha, heng thleng thleng hian maw min lo thlim a, i nuthlawi ngaihzawng chu i lo zuk hur kualpui, i zak chai lo'm ni ? Ani ka thik i ngaithiam lo a nih chuan, kei pawh tu lakah mah min thik thei tawh bik lo vang. Dâwt thangva mai mai thika thinrim rual ka nih tawh loh hi. Mi sawi sep tawh hi zawng, 'pân lovah tho a fu lo' tih ang khan, a lo dik leh nge nge ṭhin. Nupui nei reng chunga heti taka phi

chung mai. In thlena i hurmu ka chhut kehsak loh tâka leh ....," a ti phiar phiar mai a.

Hmeithainu chuan, "Khaih, khaih, khaih........, zahngai deuh la, mi'n an hre tam ang e. Engtin an awm hlei nem, a rawn lenpui thu ka sawi mai chauh a lawm. I hmel ka la hmu ve lo va, i lo kal ve ka lawm tehreng nen. Mipate chu an ni reng asin, ani Ţhuama chauh a ni awzâwng lo. Annite chu sawi thu chêng lo, mihlim thlarau chang inti khaw fang hlei hlei hi asin nikhualo hlawm chu. Ţawngbriatloh zai te nen inbual ât tumin an inlêm vel a, an thlarau chan dan hi bawlhhlawh zet asin. Anni phei chu an rawn intawng remchang a, a lo leng ve a ni chauh zawk a, chuti taka ngaimawh chi a ni nêm," a ti a. An tlaivar dun lam chu tiri duh miah lovin, thiam takin Hmingdailovi thinrim chu a beng dai hram hram a. Kapţhuama pawh chuan, "Ni e, khami ţuma kan inhmuh thu pawh kha a hre vek tawh. Nangin i han sawi ri leh a, a thinrim a tharthawh leh mai mai a lawm. I sawi ang khan kan thlarau chang sang inti-ho hlei hleite hian asin hriam hria chu ni. Chu avanga 'sâwn thianghlim' chena piang ta nawlh nawlh pawh a ni reng a. Hmingi hi zawng insum hman lo lêk hian a thinrim hlek tawh hi chuan a pau leh chiam ţhin," a lo ti ve a.

Hmeithainu lah chuan an inkar borusk hre miah lo chuan, "A nih hlawm khawm hi maw. Aizawl-ah pawh hian an rapthlak lutuk, an thil chan avanga nupa inpawm rem hlei thei lova inṭhen an awm zûr zut mai. Thlarauvah 'ka nausen e' an ti a, Rumliana hla fiam pawh min tihre rum rum e. Nganabawk khaw hlim chu an nausen nasa hlawm khawp a, an tia lawm. Pachang pui pui hi mî nu lakah an nausen a, ṭawng pawh ṭawng fiah thei lovin nausen enkawl takin an inenkawl a. Chu chu a lawm Rumliana'n :—

'Nganabawk khua hi hlimsang bawm,
Tar ki-riang te senlai-nauvah chantir e;
Pa-in 'a ba ba' a lo ti e,'

an tih chu," a ti a. Kapṭhuama chuan ṭawng meinei tak hian, "Mihlim khaw fang zûn ngai hian kan la uai dawn chauh hlawm hi maw. Anmahni lah chuan ṭawngkam an thiam thla ang zuah mai si a. Vanzai thluk no tak takin a tituai ṭha ṭha an awi tlawr hluah mai a. A hmelṭha apiang lakah lah ṭulna an ngah dûr dup mai bawk si nen," tih pah-in an thlen-innu pek ve tur chawhmeh rep ilo leh an riah buhfai tawk tur aia tam ngial chu a phawrh mawlh mawlh a.

Chutia a nupui khei hlaka a ṭawng avang chuan ṭawng thlawn ba duh lovin a nupui chuan, "Chuti

ang a khawsate chuan Thlarau dik an chang lo tawp a nih chu, nuthlawi mawmmai zun ngaia pan ruak ruak pachang zawngin eng rau mah va chang suh. Inphalraina lehkha inthawn ru ûm ûm chunga mahni khingpui te laka thikthu la tichhe viau lawi si chuan, an khingphel te chu engti kawng mahin an kawl tha lo tawp reng ang," a tih hmuk hmuk lai chuan, "Hmeichhe pânah thopa a fu nghet fu a ni mai awm mang tak e, ti rawh ka nu Thang?" a ti a. Ani chuan, "Ngawi tawh rawh u, sawi loh loh tur insawi dawn. Kan ina in rawn innghat duh hi ka lawm tehlul nen, titi dang i sawi tawh zawk ang," a ti a, an ngawi ta a.

18. HMANGAIHNA KHURBING ZAWNG TURA KAL CHUN LIANI

N AIZAWL kal haw in an thlen chuan, an khaw ṭhenawmah Chalngenga a awm tih a hriatin, Chawlhni lo thleng hmasaber hmang tura Hmingdailovi zin tum a insiam lai chuan, an khaw Kohhran upa, Thankimi nu laizâwn pasal chu lo lutin, "Hmingi, kal chu i tum ta maw?" tiin a rawn zawt a. A chhân hmain Kapṭhuama te pafa chuan, "Kan phal lo chungin a tum lui tlat a nih kha. Eng kan tih ang, nuchangin a tum luih tlat si chuan hruizena inthlun beh thu em lah awm suh. A rilru lak pen tumin Aizawlah te an zuk inhruai nupa nâ a, mi ti tawh laileng, keini pafa hi chuan a tih-ngaihna dang vak kan hre tawh lo," tiin beidawng takin an lo chhawn a. An upa chuan, "Kal lo zawk la chuan ka duh mang e aw........., kan Kohhranah pawimawhna i nei bakah, heti ang thil hi a mawi lo chang ni lovin a dik lo hrim hrim a. Eng in va ti ang lah ka ti hauh lo. Mahse sual a thlen hmaa kirsan hi a him zawk asin Hmingi," ti a kal lo tura Kohhran Upa meuhin beng kir a tum pawhin, mittui tla pur chungin a liam lui ta a.

Kohhran beng hial thleng khawpa Chalngenga laka Hmingdailovi khawsak dan chuan khua a khat tawh a. A hma fe aṭang tawhin mi sawi sep sap

an lo kai tawh nâ a, Kohhran beng a thlen leh Kapṭhuama te pafa lo hriat ve chu tlai tak a ni. Mahse Kapṭhuama rilru tak zawkah chuan, a nupui pawmlai ngeiin chu kawng a zawnsan ta chu— A mumang leh Rozami mumang rawn tidiktu turah a ngai hmiah a. A chunga lo thleng tura khuarel a nih phawt chuan dodal a sâwt dawn chuang lova a rin avangin, chuti takin lunglohah a nei duh lem lo. A mumanga luipui kama a din laiin luihnar lam aṭanga mi pakhat lo chhuk, a nupuiin a pan chhohsan avanga Rozami awmna lam vaukam hleuh kai thei ta a nih rawn tidiktu tur zelah Chalngenga chu a ruat a. Chu avang chuan eng ang pawhin khapin hnial ṭhin mah se, an khap dai zo chuang dawn lo ang tih a ring tlat a. Chu avang chuan, chuti takin a khap na duh lo reng a ni.

An in lam chingtu ber an monu chuti a lo nih tâkah chuan, Kapṭhuama ai daihin a pa chuan a ngaithiam lovin a thinur zawk a, Mahse mi phunchiar lo tak leh kamtam lo tak a nih avangin a sawi hlut lem lo. Nu nei ṭawh lo, an hmeichhe neihchhun Lalhlunchhungi lah chuan in hrang a lo chensan tawh avangin, Hmingdailovi khawsa zia chuan an in chhung a nghawngin an khua a har hle a. Chawlhni tuka an chaw ei lai pawhin, "I nula duh thlan ber kan nei thei dawn emaw kan tih lailin khati kha a ni tawh a. Ani a nih loh

wêkah duhthlan bera i neih kawlvalenchham ami chaw chhuakin, famo kan hmuh ve chhun lahin heti ang nungchang hi min putsan leh zel si chuan, a buaithlak bakah a zahthlak zozai lo hle zawng a nih hi. Lo haw lehin 'eng kan ti lo ve' pawh ti se, hmeichhia apumpa tlangval pan a, zah pawh dawn zo lova um ta ruak ruak chu, i tan pawh lungsi taka pawm zûi leh chi em ni dawn ngai ang le? An hetih tawh hi chuan kei zawng, hima a rawn haw leh ka ring ther tê tawh lo," Kapṭhuama pa chuan a ti chuar chuar a.

Kapṭhuama chuan a pa rilru natzia a hriatin a khawngaih hle a, hnem vak ngaihna a hre si lo. Hmingdailovi chu Thawhṭanni-a lo haw leh mai tura kal a ni na a, an hlauhthawn rilruk ang ngeiin a tukah pawh chuan a lo haw ta lo va. A ṭhiante lo haw chu thu rawn chahin, 'U Ngenga zinna lamah ka'n zui leh rih lawk ang a, tun kar tawp khi chuan lo haw theih hram ka tum ang,' a rawn ti ta deh dawh a A chutih tâk deuh deuh si-ah chuan, a pa rilru natzia a hmuhin Kapṭhuama chuan, "Ka pa, i tuar hram hram rih phawt teh ang. A lo haw leh tik tika mi ṭhen huama lo haw a nih loh pawhin, an khaw lamah eng emaw chen awm turin tir haw phawt mai ila. A nungchang kan en zui reng ang a, kan mit a tlun tâk ngang loh leh kan ma zui anga a ni mai," a ti ve ta hial a.

A pa zawk phei chuan, "Ma nghal law law ila ka duh mai, heti hrim hrim, thil awmi thei ngaia ka ngaih loh, zahthlak ka ti lutuk, khaw êng kan hmu ngam dawn pafa hlei nem. Hmeichhe pakhat na nâ hâ, i nupui tur chauh zawng kan hmai êm bik lo vang. Kawng danga a fela min zangkhai tehreng nen. Hmeichhiat mipatna thlah kher kher hian zawng ka thin a dam tawh lo vang. Eng emaw hlekah kan ngaih a ṭha lo zel kumkhua tawh ang a. Chuvangin, tlasemin ma fel mai law law ila, thin-thaw a veng zawk ang," a ti hial a. Kapthuama zawk erawh chuan, "Ni rih lo ve ka pa, kan thu a ram lutuk chuan a thiam zawk hi min thin demin thiam loh kan chang palh ang e. Ka sawi tawh ang khan, an khaw lamah he mihring a hmuh phâk lohna hmunah khian hawtir phawt ila. Chumi hnu leh zel pawhin an la inthlah chuang lo a nih chuan kan then fel dawn nia," a tih avangin, a lo haw huna an khaw lama nam liam nghal turin an pafa chuan thu an sirtlukpui ta a.

A rawn chah angin chumi kar Zirtawpni chuan Hmingdailovi chu a lo haw ta khiah a. In chhung a rawn dai luh chiah chuan Kapthuama chuan, "Hmangaihna khurhing zawng tura kal chun liani chu i lo haw ta tawk maw? Nula dang thikin kan chhungte zawng zawng khaw hawina hre lo khawpin min tizak a. Ka laka rinawm ber ang ziazangin

thikthu i ti chhia a. Feh kawngah chen kan thirdeng fanu Denghmingthangi, nula azawnga nula rinawm leh hmelṭha, ṭap zawih zawih khawpin i thikthu chhia-in i lim erh bawk a. Chumi hnu-ah hmelhriat awm lohna khualkhaw lamah Rozami i liak leh hrep bawk a. Aizawl-ah lah nu Thangi inah ṭap pur chungin i thikthu chhiat i mualpho tawh bawk. Ka lakah fakawmin awm la chuan, chung zawng zawng pawh chu ka hre thiam ang. Mahse ka nupui pawmlai ngei ngeiin maw tlangval dang uma khualkhaw lama a zana zan tam min hur kualsan chu, ka ngaithiam mawlh lo," a lo tihkhum phiar phiar a.

A nupui chuan cho zet mai hian, "I duh leh min ma la," a ti a. Kapṭhuama chuan, "Chuti khawpa mâk pawh chova tlangval dang i duh zawk a nih hrim chuan sum chhuah la ti nia. Pathian thu leh pasal te kal pel khawp eng rau nge maw i chan le? Tlawm leh zah pawh dawn zo lova chu chen chen tlangval uma i vak bo ngam hi chu i huaisen ngawt mai. Chuvangin, Thawhṭanni khian in khaw lamah min hawsan rih phawt la. I duh a nih leh sum i rawn chhuah ang a, i nungchangin a zir chhoh tâk leh kan la rawn hruai leh dawn che nia. I nu leh'i pa hnenah pawh i duh tawkin min lo han rel rawh. Kan thiam leh thiam loh chu hunin a la rawn hril mai ang," a tiram hak mai a.

Kapthuamate ina ni haih chauh a awm chhung pawh chuan Hmingdailovi chu a pasal bula mu duh lovin, "Thlarau serhtan ka ni a, mipa bulah ka mu thiang lo," tiin khum-aiah amahin a inzial hrang a. An nupa inkar chu tukhaw hai loha tlang hriat a nih tawh avangin, mi tinin an thiam lo tih a inhriatin Hmingdailovi awm chu a nuam tak tak tawh lo. Thawhtanni-ah pawh chuan hreh thu sawi hauh lovin a insiam a, an khaw thlenga hruai turin Kapthuama nî fapa Sanghleia nen chuan an chhuak dun ta hna hna a, Hmingdailovi te khua an thlen chuan Sanghleia chuan Hmingdailovi nu leh pa hnenah an la mâk loh thu leh, Pathian Thlarau chhuanlama tlangval dang a buaipuina rilru nû nghah fim nan chauha an hawntir a nih thu chu chiang takin a hrilh vek a. Sanghleia erawh chu, Hmingdailovi an han neih tuma a thlenna pangngai Satinkhuaia inah a innghat a.

19. "LAWMNA KAWL ENG TUR CHU TAPIN KA THLIR NI TIN"

— *Rozami*

HMINGDAILOVI hawta chu Kapthuama chuan 'hnara hlit phawi ang huai' niin a hria a. A kawlpui ber a khen thlak tak avang leh, a rilru chhungril taka a nupui nen an inhruai leh a rin theih hauh loh avangin, a chanchin chu Rozamin lo hre hmasaber se a tih avangin, a nupui kal ni la chuan Rozami lehkha tur a ziak a:—

Hmangaih Zam,

Kha chen kha nun kawng bumboh tak leh chhengchhe takah kan kal'dun a. Inhmu si-a inhnaih thei si lovin kan inkarah luipui lianin min dang a. Inkal pawhna tur hmangaihna hmanrua nei ve ve chung si-a dawh rem hlei thei si lovin, mittui karah khaw en phe ruai chungin kan inthlir ringawt thin a nih kha. Mahse ·tuilian pawhin kam hun a nei thin angin, tunah chuan tuifurin mual a liam tan ta. Chu tui lian chu a la kam chiang chiah lo na-in, pai chawn chawn chungin i awmna vaukam lam panin ka rawn hleuh tan ta. Mahse hahthlak ka va ti em! I awmna vaukam hleuh thleng turin tunah chuan lui laiah ka awm a. Mahse kan inkar chu tlak hlumna khawpa thuk leh tlak hlum hmanna khawp hunin min la dang rih a, Thaw dêp dêp chungin min lo nghâk hram hram la, min

kai chhuak turin i kut khinghnih khan min lo ban reng phawt mai teh.

Thiam ka chan zawk theih nan, maksak taka remruattu remruatna avangin kan nu chu an khaw lamah ka tir ta rih phawt a. Ka tirh chhan erawh chu, i mumanga min hmuh angin, luipui kama kan lo din dun laia luihnar lam aṭanga mi pakhat lo chhuk min pansan ta ang a i hmuh ang khan, khawchhak (luihnar) aṭanga lo kal mi pakhat avang a ni. Mahse ka la ma lova sum a la chhuah rih bawk hek lo. An khaw lamah ka dah chho a ni ringawt rih. Chu avang chuan, chu luipuiah chuan zuang thla-in i lam panin ka rawn hleuh ta mek a nih hi. Mahse nang chu la rawn zuang thla ngawt rih suh aw. Rawn zuang thla tura ka rawn hui veleh che i beng hupa maimichhingin rawn zuang thla la, i manga i inhmuh angin tuilian len kawi rual lohvin ka hnẹn i rawn thlawk kai ang.

Tunah a rana rana lo a la nih rih deuh e mah ti ila, zing khawfing a chat ṭanin khawchhak kawlkil kawl a keu ṭan ta tih erawh chu lo hre thiam ang che. Mittui tla zawih zawih chunga hmangaihna puan ka sin thuah kha, tunah chuan min delhtu ka vai kiang dawn ta e. Chutih hunah chuan, lungngaih mittui ni lo, lawm avanga bianga mittui luang zawih zawihin 'demchhung a tan' tiin kan inpan tawn tawh dawn si a. I tuaṭchhelna chuan min hlawh chhuak dawn tih ka hria. Kei pawh i

tan mawih ral rual ka nih loh avangin, ţlukar reng chung pawhin zik thar ka chhuah hram hram a. Mahse tunah crawh chuan kawrhawp huihchhuk thliin min chhem dingin, luihnar thli chhiain parfung min chawi thartir dawn ta e. Buaina thlipuiin min chhem thian vâk veleh min deng rawk khawpa rawn pawt hnai tur chein, ţuna hun min daltu hi a kian fihlim veleh, hmana ka hmangaihna palai pahnihte hmel kha i lo hmu ang. Chu chu lo hmachhawn turin ka lam hawiin lo ding reng phawt mai ang che. Dam takin mangţha aw Zam.

I hmangaih, Kapţhuama

An inkara Hmingdailovi a din laia lehkha an inthawn a 'hmangaih..... ' tia a bul ţan a, a tawpah pawh ziak ngam lo ţhin khan, tunah chuan an hun hmasa lam angin inthlahrung hauh lovin an ziak leh ngam tawh a. Chu a lehkha chu a tuka lungphun hmanga kal tur an vengte kutah Thanţhuami hmingin a thawn ta a.

Chu lehkha thimhmula Rozamin a'n hmu chu nghakhlel takin mei engah chhiar a'n tum a. Mahse a ên tawk loh avanga a chhiar chiang thei lo chuan a khum lamah a pheipui a. Lalţin hlui bal tak, a keh nasat avanga a sil ngam tawh loh chu chhiin ngunthluk takin a han bih vang vang a. A thu awmzia chu man harsa khawpa thuthawi ni mah se, an pahniha inkar thu, an lo inhrilh chian tawh a nih avangin sal lovin a hre thiam a. A lehkha

hmuh chuan a tihlawm em avangin a tawp lam phei chu mittui tla phe riai chungin a bih ngawih ngawih a. A tawp a 'I hmangaih, Kapṭhuama' a tih lai phei chu dik a ti khawp a. Chuti lai zawn tak chuan a hmui hupin, "Lawmna kawl eng tur chu ṭapin ka thlir ni tin tak asin maw Ṭhuama, hmangaihna luipui kamah hian mahni chauhin ka ding rei tawh em a, ka lo zuang thla tawh mai ang e. Nang nen hi chuan kum khat pawh ni khat anga rei lo a nih laiin, i tel lo chuan ni khat pawh hi a rei teh asin. I lehkha ka lo hmu e, ka chhiar ning thei lo, ka rawn chhang ve mawlh ang che," ti-a a lehkha hmuh chu a rilru-a be mawlh mawlh chungin a thlep ṭha a, a lukham zawn awngphah hnuai khum-chhuat dâp depah a dah ṭha ta a.

A tuk zan chuan lungphun turin lengkhawm an sawm avangin a naute chu an kal vek a. Chumi hlana Kapṭhuama lehkha chhanna uluk taka ziak a tum avangin a lalṭin chu fimkhur takin a sil a. Chutih lai tak chuan Sabuta a lo lut ṭuang ṭuang a, "Zami, i lengkhawm ve lo a ni maw? I hmel ka hmu lo em a, i dam ta lo mai a nih ka hlau a, ka lo kal a," a ti a. Rozami chuan a len rei hlau rilru tak chung hian, "Dam meuh lo, mut mai ka lo tum a, kan khawnvar a bal em a ka'n sil lawk a ni. Buta, naktuk lungphunnaah i kal ve ang em?" a ti a. Sabuta chuan, "Kal ang, nang kal ve i tum zawk em?" tiin a zawt let a. Rozami

chuan, "Dawn lawm ni, min rawn sawm ang che aw. Taka na Buta, i tukrek min siam kha ka titliak a Siam tur dang i la neih chu ruaiṭheh zawhah rawn keng la, inkawm pahin i siam leh ang chu ti rawh." a ti a. Sabuta chu a phur khawp mai a, "Ka rawn keng nghal ang a, ruaitheh zawhah kan haw dun dawn nia. A nih, leh Zami, mut i tum chuan mu rawh, naktukah reu reu i kal ve thei lo dah ang e," a ti a, a chhuak leh ta chhoh chhoh a.

Lungphun hmanga lo kalte thawn let hman ngei a duh avangin lengkhawm ṭin hma ngeia ziak zawh hman tumin Rozami chuan Kapṭhuama lehkha tur chu a ziak ta ngar ngar a: —

Hm......... ngawih ngawih Ṭhuama,

Ka va han lawm tehlul ngai em! Ka chhiar ning thei lo. He i lehkha ka ziak lai pawh hian ka dah ṭhat tawhna aṭangin ka la chhuak leh a, ka veilama hum reng chungin he i lehkha hi ka ziak a ni. Mahse i thu rawn sawi chhan nan ka thu ziak ve hi ka chhuang lo hle mai. Min hmangaihna rul zovin hmangaih che mah ila, i lehkha rul tawkin ka thai chhuak thiam ve si lo. Mahse ka phak tawk sang ber anga ka rawn thai râu ve erawh hi chu ka thinlung luang liam, a liam lo erawh chu nangmah ngeiin i la hai hawnah tiin, ka chhungril nun hlimthla ka rawn far chhuahtir theih chhun chauh a ni tih i lo hre thiam dawn nia.

Luihnar aṭanga thlipui rawn chhuk tleh, tu tan emaw-a thlifim ni siin i kâkpui lehlam a chhem bal thu ka lo hriatin, pawi ti tak chungin, i zar bal ta aiawh tura min duh phawt chuan, lei khawrova tui tlakchham avanga thi lo chauh hi, nangmah aṭanga hmangaihna tuitai pût chhuak, tuma la thâl ṭhen loha min chawm phawt chuan, chawp leh chilhin a kâkpui bal chu sernung awm hauh lovin keiman ka luah khat thei ang tih ka tiam e. Kan intawhna tur ramri i rawn pan hnai thei hram hram tih ka hriatin ka thla a muang em em a. Kei erawh chuan chu ramri chu hmanah khan ka thleng tawh a. Tun thlengin i rawn thlen ve hun nghakin ka ding reng tih i hriat kha.

Min rawn fin hun a kan inkara ramri a awm tawh loh hunah chuan, hmangaih chhungkhat kan ni tawh ang a. Chu hmangaihna hun thar chuan kan hun hmasa a kan lungngaihna leh, thin kan intih-nat tawnna zawng zawng nen kan vûr bo vek tawh dawn si. Hmangaihṇa hun tharah chuangkaiin 'inṭhenna' hming lam ri leh ngai tawh lo turin kan leng dun dawn tih ka ngaihtuahin, chu *lawmna kawl eng tur chu tapin ka thlir ni tin* ṭhin asin. Remchang i tih hun hun a tan kei chu ka inpeih reng e. I la remchan hma erawh hi chuan, ka zikpui a ngui loh nan tui min rawn leih thar reng ang che. Kan pahniha hun tur rawn inher chhuak dawna i hriat veleh, ka lo inbuatsaih

theih nan palai hma hruai rawn tir ang che. Aw le, sawi tur a va tamin hril thiam a va han har em! Mangṭha mai.

Dam takin aw, ka duhlai.

Rozami

A tukah chuan Ḳapṭhuama te khua lungphun hmanga lo kalte kuta thawn turin Rozami chuan a ṭhiannu Thanṭhuami hnenah a lehkha chu a pe a. Lungphun ni pawh Rozami chuan rilru kalhkin tak leh thlamuang rilru takin a hmang lui ve ngat a. Hmana Thanṭhuami paten sechala Pathian an chawimawi lai te-a hrehawm a tih tehlul nen. A ngamtlak loh zawk mi hrang daih lungphun ni chu, hlim chhan sawi chhuah ngam si loh, hlim chhan ṭha tê nei ru chungin a lengkhawm nileng ve a. Ni dangah te chuan nu chan a chan avanga a kal hman loh chhuanlamin a kal ve ngai miah lo va. Chumi ni erawh chuan Pathian faka zaikhawm ni siin, Pathian fak duh ve reng ni chiah si lovin phur takin a zai nileng ve a.

An hla sak inngaihbel theih chi reng reng chu Pathian lama thluk lovin a lo kai her rilru zel a –

'Aw, khawiah nge Chhandamtu chuan
Lungngaih hrehawm a tuar?
A hmel duhawm tak hmuh ka chak
Hmangaih thisen luanna.'

tih lai te chu, a rilru a Kapţhuama mitthla reng chung hian –

"Aw, khawiah nge ka lungdi chuan
Nipui sensa a tuar?
A hmel duhawm tak hmuh ka chak,
Hmangaih dartui luanna,"

ti rilru reng chungin a lo sa ve tawn tawn a. Ni danga chuti taka lengkhawm hlim ngai si lo, chumi ţuma Rozami hlim hmel an hmuhin mite chuan, "Rozami pawh Pathian lamah a tui ve dawn a ang khawp mai. Mi fel pangngai hi zawngin vanduaina tawk ve mah se, lukhâwng nei zawnga her dan an thiam a, ani pawhin mâkchhiat tawkin a fanu duat ngawih ngawih a sun a. Mahse chu a khawharna chu Pathiana lawmna-ah a chan chhuak hlauh dawn a ni ang e," an ti hlawm a.

Mite titi chu Thanţhuamin Rozami a hrilh leh pawhin ani chuan, "Ni e ti rawh Ţhuamţhian, vanduaina hi lawmna kawngkhar hawngtu-ah chang hlauh tak se," tiin Kapţhuama nena an inkar lama herpui rilru-in a chhang hlauh a. Lungphun ruaiţheh zawh tlaiah chuan, Sabuta chuan a tukrek siam tur vilik zoh zoh chungin Rozami chu a rawn sawm a, an iuzui haw ta a. Kawng laka lo tawktute chuan, "Buta, kha, in va inhmeh rial rial ve! In tualah hârpui khûkin kan inlawm luih luih tawh mai dawn lawm ni?" an lo tifiam luam a.

Sabuta chuan nui sêng sûng hian, "Tukrek te hi ka'n siamsak ka'n siamsak phawt mai ang a, i hun zawng a la thleng ve mai ang," a ti soh soh a. Rozami chuan, "Ni e, tukrek min la siam tam tawk lo em atin a lawm. Hnamhrual herh tur pawh ka la nei, ka chhawm tur min han siamsak zo phawt mai se." tichungin a nui har har a.

An inpelh hnu chuan, "Rozami hi chuan Buta te ang lawm tawk na na na hi chu a sawi thiam mang tak e. Hei, a leng itawm viau ringawt a, inleng ṭha hmel tak tak a hmuh teh reng nen, pasal neih zai lah hi a rel hek lo. Hmana a inleng sipai Jamadar te pawh kha, pathlawi mah ni se a iaiawm loh asin maw le," pakhatin a tih laiin pakhat chuan, "Ngawi teh, a ni bawk a ni, a lo nei sual ve tawh a, a tan pasal neih leh pawh châkawm lo tak tur chu a ni. Mi sawi danin, ama duh thlan ni ve si lo, a chhungte duhzawng ringawt lakah chuan kal a tum miah tawh lo niin an sawi a ni," an ti nak nak a. Sabuta leh Rozami inzui haw ta chu an han thlir zui a. Khawlaia tu tlangval mah kaihkuah ngai lo Rozami chuan, Sabuta chu kaihkuahin an hlim dun tih briat reng bian nui thle bâwk bâwk chungin an kal zel a.

20. LENG DANG DAR ANG A CHHAI AN TI CHE

HMINGDAILOVI hruaia Sanghleia han kal ve chu, Hmingdailovi an han neih ṭuma a thlen-in pangngai Satinkhuaia inah bawk innghatin, an monu chanchin zawng zawng chu a thlen-inpa hnenah pawh chuan a sawi vek a. Lo enthla ru reng turin a chah diam bawk a. Hmingdailovi erawh chuan a nu leh pa hnenah thiam inchantir tak leh Kapṭhuama te chhung nikhua lohzia leh demawmzia chu huhip (hahip)-in a sawi thung a. Chalngenga nena an inkar thu pawh inthiam takin a insawi fihlim vek a. Mahse a pa, pa a laia pa fing tak chuan, "Chutin pasal te chhung an demin an rel vak vak ngai lo. Tunah inṭhen pawh in la ni lo va, i khawsak danin an mit a tlun loh avangin an rawn hahchawmhtir chauh che a nih hi. Ti hian ṭha takin awm la, i khawsak danin a zir phawt chuan an la rawn hruai leh em em ang che. I zir loh erawh chuan an rawn lam miah tawh che-in ka ring lo. I la lawi luh lehna tur a ni nge ni lo pawh hriat hma-in an dem chiam chiam ngai lo," tiin a fanu chu a zilh a.

Hmingdailovi erawh chuan Kapṭhuama ngaihzawng neih thu leh Chalngenga laka a la thianghlimzia chu Pathian hming chhâl meubin a sawi hlawih hlawih a. A pa chuan, "A ni mai thei e,

mahse pasal pawmlai nei chunga tlangval nena a kar a kara thangbo chu a dikin a dik lo hrim hrim. In va chesual ang ka ti a ni lo. pasal nei tan a dikin a dik lo hulhual tih hre rual asin i nih tawh. I pasal pawh chuan ngaihzawng a nei ve pawh a ni ang, mipate chu kan dan a lawm. A ṭha phei chu ka ti hauh lo, mahse nupui nei chunga sâwnthlak ta pawh an tam tho. Nangni fa pawh la nei lo, nula tlangval ang la ni tan phei chuan a awl reng asin. Mipa phei hi chu khuala kan zin hlek pawhin nupui nei kan nih kan sawi duh ngai hlei nem. Kàwngkâ kan kân aṭangin kan inti-tlangval nghal châwk, Ṭhenkhat chu ni se, tunah pawh hian mâkchhiata ma-in pawnchhe-hnangkhai paih takin an paih lawng lawng tawh ang che. Zah an ngai zawk a nih hi.

"An in chhungah lah hmeichhe dang awm lo, i pawimawh tehreng nen, chu chen tlangval nena an thu hmu uk si lo va, khualkhawlama i rawlbosan a hnú-a an la rawn ma lo che hi an fakawm ngawt zawk a ni. Hetia an rawn thlan daihtir rau rau tâkah si che chuan, kamtam lovin, i rawn haw nachhan hi tu hnenah mah sawi lo la, ṭha tė tê-in nung zui la. 'Kan la rawn ngaihven reng ang che' an tih danah an enthla reng che tih inhria langin. Sàwi leh sawi hnu, i nungchang thlingthlatu tur pawh an nei khiau ang tih hria la. An mit i tlun phawt chuan, 'min rawn hruai leh tawh rawh u'

tih ngai miah lovin, an la rawn ngaihven em em ang che," a ti a. A pa sawi ang ngeiin Sanghleia chuan a thlen-inpa Satinkhuaia chu an aiawha mit leh beng lo len a lo chhi ru khiau turin a chah ru ngei reng a. Hmingdailovi khurbinpui tlangval pianhmang leh a hming nen lam a hrilh vek bawk a.

Amah avangin Hmingdailovi chu an khaw lamah an tir hawng tih Chalngenga chuan a hriat veleh Hmingdailovi te khaw lamah a kal nghal vang vang a. Mahse a fimkhur em avangin an khaw ţhenawmmah awmhmun a khuar a. Hmingdailovi nena an chanchin chu a hruaitu Sanghleia chuan tu hnen hnenah emaw a sawi ngei ang tih ringin, a awmna khua-ah pawh inthup takin a khawsa a. A rin ang ngeiin Sanghleia chuan Chalngenga avanga chung chu thleng an nih leh lo mitmei ru rengtu tur pawh a siam nameuh mai reng a.

Ni khat chu, Sanghleia thlen-inpa Satinkhuaia chu an khaw ţhenawma a vawkte hauhnaten, vawkte lak a hun tawh avangin an rawn chah a. Kel dai dan leka hnai, khaw inţhenawm mah ni se, Satinkhuaia chuan lenlâm pah pawh a ni ang chu, tiin zan khat riak turin a kal a. A vawkte lak tur neitu chu Chalngenga thlen-in a lo ni kher a. Tu nge an nih inhre lo ve ve-in Chalngenga nen chuan an inkawm bawrh bawrh a. A ţawngkam leh hawiher aţang chuan Chalngenga chu tlangval fel tak a nih a ring a. A tuka a haw dawn chuan Chalngenga

chuan Hmingdailovi pek tur lehkha a thawn a. Vawkte neitupa nen a haw tur kawtkaia an din dun lai chuan an mikhual chu tu nge a nih a zawt a, ani lahin Chalngenga a nih chu a hrilh ve mai a, a hriat veleh a lam hawia engmah sawi lovin a kal ta a. In a thlen chuan Hmingdailovi lehkha pek chu khawilam, pek a hnehin a chhiar vek a. Hmingdailovi chanchin Kapṭhuama hrilh pahin chu lehkha chu a thawn tel hmiah a. Chu, Chalngenga lehkha-ah chuan :—

Thlarauva ka fa hmangaih Hmingi,

Min hawsan aṭang kha chuan rilru dang reng reng pu thei lovin, ka lungkhamna che chuan ka nun ram a sawi chau em em a. Keimah avangin i pasala chhungten an hawtir che tih ka hriat aṭang phei chuan, kan tana Krista tuarna a thlawn lo angin, keimah avanga i tuarna chu a thlawn bik dawn lo tih ka tiam a che. Min hmangaih avanga tuartu tuarna chu ka phatsan ngai si lo. Pathianin kan tan hun a hawn ang zela kan khawsak dun dan zawng zawng kha, Kohhran dan aṭanga min thlirtute thlirna aṭang chuan, sual rim nam leh thianglo angin min hmu mah se, thlarauva kan zalenna kan hmang a ni tih lah an hmu ve phâk si lo.

Kei Krista aia palaiin, nang thlarauva ka fa duh tak i nih ang a, kan vahvaihna khawvela tlang

rel pawh dawn zo lo vą, ka fa i nihna avanga puan pakhat hnuaia, ka mutpui che kha an la hriat phak loh avangin, lal Heroda hlauva Aigupta lama kan tlanchhiat dun pawh a ṭul lo vang tih ka sawi thei lo. He ka lehkha hi i hmuh veleh a rang thei ang berin chhanna rawn ziak nghal la. Kan inkara hnawk leh buai awm zawng zawng pąwh kan thenfai ngai lovin, i pasalte lam zawkin tunah chuan an thianfaiin zalenna famkim an pe ta si che a. Chuvangin, tunah hian i hmel hmuh tumin ka nghâk ta che a ni.

Pathian ruat loh pasal, i tana phurrit ni ringawt tur i nei hi i vanduaina chu a ni ngei mai. Mahse Lalpa'n kan pahnih a tan hun min ruatsak dan hi, Isua Krista anga hmingchhiatna zawng zawng kan phurh famkim theihna tur a, mualphona ngainepa inhmu rem chauh tur kan ni tih ka hre chiang si a. Thlarauva ka fa i nih angin ka enkawl seilian tawh che a. Tunah chuan puitling famkim i nih tawh avang leh thuthlunga ka milpui, nupa ni tura thlarauva sam suih kan nihzia pawh kan sawi dun tawh kha. Chu avang chuan, rawn lam chhuak tur che-in Bethlehem-ah lo kalin, Aigupta rama thukru tur che-in ka lo kal ta vang vang a ni.

Tisa lamah Kapṭhuama nupui la ni chang chang mah la, ka tan zawk Lalpa'n min pe tawh che tih pawh i hriat kha. Chuvangin, tuna ka

nghahna che khua-ah hian awm rei thei ka ni dawn lo va, a rang thei ang bera min rawn pan thei lo a nih leh, Rom Sawrkar thlim a rawn ru chhuak tur che-in min rawn zai hmanhmawh ang che. Mihring mitmei zawng ventlak a ni si lo, 'mihring tilawmin la awm ila, Krista bawi(h) ka ni lo vang' tih ziak ang khan. Lalpa'n kan tan hmun a ruat lam pan turin, heta ta hi i kal chhuak ang aw? hetah hian hmun nghet kan nei si lo va. Tisa leh tharauva ka hmangaih duh tak i nih avangin, ṭhen che ka tum tawh lo ang bawkin nang pawhin min ṭhen i tum tawh loh kha.

Aw le, sawi tur a tam lutuk, tisa leh thlarauva pumkhat kan nih hnua khum khat kan luah hunah, kan pahnih chauhin kan la sawi dun dawn nia.

Mangṭha aw.

I tana lal ruat,

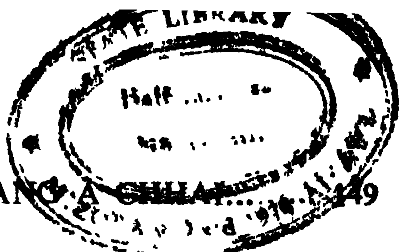
Chalngenga.

Sanghleia thlen-inpa Satinkhuaia chuan Chalngenga lehkha bakah Kapṭhuama lehkha tur tawi te-in a ziak bawk a, a bo palh hlau takin a thawn ta thuai a. Ama lehkha-ah chuan, "Chalngenga lehkha aṭang hian ka sawi tum chu a chiang vek mai e. *'Leng dang dar ang a chhai an ti che'* tih hla aia chiangin, 'an ti' mai ni lovin Chalngenga nen an mudun lai kan phawk tluk a ni e," tiin a ziak a. Kapṭhuaman chu lehkha a'n hmu chu a thin

a sa zak mai a. Mahse a mumang rawn tidiktu tur zel a la ni tih chu a ngaihtuah tel tho a. A chhiar zawhah a pa beng hriatah a han chhiar leh a. Chumi hnu-ah pawh Sanghleia kovin an han chhiar tlang leh a, 'a chiang e' an ti tlang a.

Sanghleia chuan an khaw Kohhran Upa min ber, Thankimi pa hnenah chu lehkha chu a kalpui vat a. An Upa chuan, "Tunlai hlimna kan kalpui thiam lo hi chuan kan hlimna hmel a tihem teh zawng a nih hi. 'Ringtu zinga sualna awm hian, Krista hming a hril pawi zo ta' tih zawng zawng nei zovin, Hmingi chu a........., ka va han ui tehlul em! Kawng danga a fela kan Kohhran kutke ber a nih tehlul nen chuan," a ti vung vung a. Kohhran hruaitute kokim taka kal khawm chuan chu lehkha chu an han chhiar tlang leh a. Hmingdailovi chu an Kohhran mi leh sa dik tak ni mah se, pawng kutthlak nghal mai duh lovin, fimkhur thilah Hmingdailovi te khaw Kohhranah Chalngenga lehka nen chuan an thawn kir leh ta rih a. Mahse chu an lehkha chuan Hmingdailovi te khaw Kohhran a den thlen hma-in Chalngenga chuan Hmingdailovi chu Tuithapui phai lamah a lo tlanpui hman tawh a.

Chalngenga'n a lehkha-in Hmingdailovi a thleng lo tih a hriat hnu a, a kengtu pawh Sanghleia thlen-inpa Satinkhuaia ber kher a ni tih a hriat veleh, a rang a rangin Hmingdailovi chu a ru

chhuak lo niin. Kapţhuama te khaw Kohhran lehkha-in Hmingdailovi te khaw Kohhran a thlen chhoh leh hmaa Hmingdailovi te chu an lo inlak fel daih tawh avangin, an Kohhranin a chhanna an ziak dan pawh :— "In thu rawn ziak hi a dik e, in lehkha kan lo hmuh hma-in Hmingdailovi leh Chalngenga chu an inla fel ta," an rawn ti a. Tichuan, Kapţhuama pawh chu nupui uireşan, pathlawi a lo ni ve ta a.

21. "PATHIANIN A RUAT NGANG CHE U A NI ANG E."

– Phunga

ZAN KHAT chu Kapţhuama pa'n, "Heti i lo nih tâk si chuan Bawiha, kan in chhung lah chu hmeichhe awm lovin heti ringawt hi chuan kan khawsa thei lo a ni a. Kei lah ka upa ve ţanin, ei rawngbawl leh sekrek khawih zawng zawng, ui ar enkawl leh thingtuah lâk chenin, mawng pawh hung hman lovin ka buai reng lo thei si lo. Nang lah i sumdawnna lam ngaihtuahin a khât tawka châkkhai la a Aizawl kal a ţul chamchî bawk si nen. I kal hlana dawr lo nghak thei pawh kan awm si lo. I naute lah sumdawn an mi loh bakah thlawhhma lâkah an tuiin, i sum dehchhuah hmang lova hâwpkhawp an la hai theih si avangin, thlawhhma an lak rih ka duh bawk si. Hetia vanduaia i nupui nen in inţhen fel tak law law-ah si chuan, mi dang dap leh mai ila a ţha lo maw, eng nge i ngaih ve dan reng reng?" a ti a.

Kapţhuama chuan, "Nupui ka nei fuh lo em a, a dang han zawn leh pawh a châkawm lo zo tawh a. Kan chhungkaw dinhmun en erawh hi chuan hmeichhia zawng kan mamawh zet mai le," a ti ve mai a. A pa chuan, "Kan tum tawk han dap dawn ila, tukhaw hriat loh a menin, Hmingi khan kan thirdeng fanu leh Rozami a thik thu kha kan

mualphopui viau a. Eng nge, sawi tur te hi a awm rêng em?'' a ti a. Kapţhuama chuan, "Nupui pawmlai nei ka ni bawk a, anni lakah engtin ka awm ka hre lo. A .... ka pa, nupui neia min duh leh ka nî te chhung nen la sawi tlang ila a ţha ang. A thu hrimah Hmingdailovi nena kan inţhenna ni leh thla a la tlem lutuk deuhin ka hria," a ti a. A pa chuan, "Nih chu a ni ngawt mai. Mahse kan chhungkaw dinhmun heti hi a nih avang chauha hun rei rial thei kan nih loh thu-ah ka'n hmanhmawh maw le," a ti churh churh a.

Kapţhuama hriat lohin a pâ hmeichhe awt pheng chuan Kapţhuama nupui tur sawi khawm turin a tu leh fate chu a lo ko khawm chu niin. A hrilh angin Nilai zanah inkhawm lovin an chhungkua chu Kapţhuama te inah an kim ţhap a. Hmingdailovi chanchin te an han sawi thar leh a. Chutah Kapţhuama pa an pu Phunga chuan, "Heti hi kan lo nih tâkah si chuan, kan khawsa dan hi hmeichhe awm lo ringawt chuan kan awm thei lo a ni ber a. Kapţhuama pawh a upa ve mai dawn a, nupui chhia ţha dap tlang ila ka ti a. Chhung-kaw kima ngaihtuah tlan ţha ka tih avangin i dap tlang ang u ka ti a," a han ti a.

Lalhlunchhungi chuan, "Ka pa, ngaihtuah buai a ngai em ni? Rozami a awm reng a, tumah dang nei duh lovin, k'u Ţhuama a neih theih loh rau rau chuan pasal lova tar hlum ţhak pawh inhuam

a awm reng a lawm," a lo ti var a. Sanghleia'n a lo zawm vat a, "Rozami a ṭhaber, nuthlawi si khuti khawpa to leh rinawm tumah an awm lo vang. Hmana Pathian chawimawina hmanga kan kal ṭum pawh khan Thanthuamin Rozami chanchin min hrilh vek a, Pianmawii'n min hrilh bawk a. Ani pu Ṭhuama tehlulin a duh hun huna ani ang a neih theih nâk hmanah chuan kei, khaw dang hawi thei niin ka inhre lo. Nuthlawi a nih thu-ah lah iai ngawt dawn ila, pu Ṭhuama pawh thlawi ve mai bawk a ni a. Nula hnahkhat ai pawha thlanawm zawk, pu Ṭhuama lahin a lungkham ban theih loh a nih lah kan hriat chian. Min la duh ve a nih hrimah chuan palai tir vat ila a ni mai, nupui a neih leh thuai loh chuan fa lu a hloh hnem lutuk ang," a ti bawrh bawrh a.

Kapṭhuama chuan, "Khati khawpa harsatna sawisen loh pal tlanga neih kan tum, innei mai tur kan nih tawh a hnu a, min bumrotu eng emaw avanga kan bahsal kar hun tawi tê pawh mi nghak zo lova pasal a nei ta mai khan ka ngeng a chhun deuh tlat mai a. Nuthlawi a nih tawh thu-ah phei chuan ka la iai chuang hauh lovin, k'u Sanga sawi ang khan induh tur lah ka awm bik hek lo. Tin, chu lovah ka nupui thenna thla thum awrh chauh a la ni a. Hetia Hmingdailovi chet khawlohna chhan hi miten, 'a, pasalin a rualnu hlui a thlah theih loh avanga Hmingdailovi khawhar phengin a tum loh loh a thlen phah a lawm' tiin

thiam loh kan chang zaw lel ang tih a hlauhawm a. Kan chhungkaw khawsak danah phei chuan ni khat pawh hmeichhia lo chuan a buaithlak tih ka hria. Mahse nupui ṭhen sârhu laia neih ve nghal ngawt chu, Hmingdailovi thikthu chhiatna chhan tlang hriata nemnghettu ang lek kan ni ang tih ka vengthawng deuh a ni," a ti a,

Sanghleia pa, Kapṭhuama nî pasal chu a ṭawng ve ta a. "Chu zawng vengthawng suh. Pasal pawmlai nei reng chunga tlangval umsan che mah an awm a. Kei chu inthiam lohna chhetê pawh ka nei lo. Ṭhuama'n nupui neih a tum a, Rozami-ah kan lentlak a rual ber a nih a liamah, a lakah kan leihnawng hauhvin ka ring lo. Zêp nâk emaw, kei akar pawhin Rozami chanchin chu ka hre ve. Ṭhuama hi a âtchilh mai a ni lo va, a âtphah lo chauh a ni zawk a. Khuti khawpa nula hmelṭha leh rinawmin, keini akar min duh der ve a nih hrim chuan, a rang a rangin palai intir nghal ila a ni mai. Ani aia famo atana itawm zawk tu dang mah an awm chuang na hek lo. Kan tih vat loh chuan upa-in, 'duhtu za, duh lotu za' an tih angin, hman ang khan karah thu a tamin hla a tam hman ang. Kan karah hmelma an tla lo vang a tih theih loh hi," a ti a.

Sanghleia chuan, "Dik tak chuan, tukhaw hriat loh a menin, Hmingin Rozami a thik pawh kha,

thik dan a thiam lo ve tih thu-ah lo chuan, thik awm tak pawh a ni reng asin,'' a tih lai chuan Kapṭhuama chu a lo nui ruh ruh a. "An chanchin pawh ka hre ve nual a. Aizawl-a an inhmuh ṭuma an khawsak dun dan pawh Rozami'n Thanṭhuami hnena a sawi min hrilh chhawng leh vek a. Chu bakah Pu Ṭhuama puanthan zual nen an inkawm dan chenin ka hre vek maw le. Nupui pawm lai nei chunga chuti taka inkawm chu an nih avangin, naupang zawk na na na, pu te mah ni se fimkhur deuh tur pawhin ka zilh ve nghe nghe a. Mahse nupui ṭhena hetia a lo tlawngawl ve leh ta te pawh hi a ṭha phian zawk dawn te pawh a ni ang e,'' a ti a.

A nîte chuan engmah an chungchang an hriat ve loh avangin an lo ngaithla ringawt a. Lalhlunchhungi chuan, "Kei chuan an mumang lamin ka hria asin. Mumang inang tak an mang a, Pianmawiin a hrilhfiahsak vel maw le,'' tiin a u Ṭhuama chu a nuih hawr hawr a. Kapṭhuama chuan, "Zep thu chêng suh, sawi tlang vek hunin ka hria. Pasal min neihsan avang khan ka pa ngaihdan ang deuh thovin kei pawh ka lunghnur rilru khawp mai a. Mahse nupui ka nei chung pawh khan ka rilru tak takin ka hersan thei chuang hauh lo mai a. A nuthlawi hnu-a a inleng zawng zawng pawh kha keimah avang veka hnar a ni a. Chu chauh pawh ni lovin, a lehkha min rawn thawn pakhatah phei

chuan, 'I lakah demawmin awm tawh mahila, min la hmangaih ve tho a nih chuan, chu i rilru ringawt pawh chu pasal lovin ka ṭulpui ang' a rawn ti hial a.

"Pasal pawmlai a neih lai ngei pawh khan, ka khawchhak zin haw hlimchhawng a, Thanṭhuamiten ka thla hual nan vawk an taih ṭuma ka kal khan, ka thawm hria khawhar awm ngaihna hre lova a thihdan thu chenin min hrilh vek a. Chuti khawpa kei akar min ṭhen thei lo chu kei pawhin lung hersan harsa ka ti khawp mai. Amaherawh chu, a pa khu pa biak har ngeng ngoh mai a ni a. Kan hnawng mualpho leh mai ang emaw," a ti a. Chutah a pa chuan thu tam sawi lovin, *"Pathianin a ruat ngang che u a ni ang e,"* a lo ti koh a. Lalhlunchhungi chuan, "Huphurh suh u, a lo tirh sual tawh avangin Rozami pasal tur chungchangah a pa-in inrawlh a tum ngam tawh lo. Sipai Jamadar-in a biak pawhin a'n tir deuh na a, Rozamin diau hauh lovin a hnial fithla ṭhak a. Dik tak chuan, khatia u Hmingin Rozami a thik em em chungchanga k'u Ṭhuama'n a hnin vak duh loh nachhan pawh kha Rozami mitmei a ven ruk vang chauh tih ka hre chiang. Ka ute inngainat dan hi thuk deuh a nia," a ti ve sawt sawt a.

A nî chuan, "A lo nih tak chu, sawi lo pawhin in va lo awm thei zawk em! Chuti anga chanchin an lo nei zui reng a nih hrim chuan palai tir vat

ila a ni mai lawm ni? Hmeichhe awm lo ringawt zawngin khawsa rual in nih loh hi. Tunah le, dawr thil, buhfai nena inhlawng in phal hlauh a, buh den hautak vak lovin inkhawsa thei hram hram zawk a. Buh den hlek tawha a thlei tura mi in pawt buai te hi chu thu dang pawh a ni a. Kawng dangah hmeichhe mamawhna a tam si a. Tuifur tlak hma ngei hian neih tum ila a ṭhat ber mai chu," a lo ti ve a.

Sanghleia chuan, "Tun ṭum chu ka palai ve tawh ang, ka pa zawng a upat deuh tawh bakah palai ka zir ve duh. Thanṭhuami pa kan ring thla leh ang a. Ka'n palai ve mah na'ng a, ka sawi rem vek mai ang," tiin palai a lo hauh fiam a. Kapṭhuama chuan, "Rozami nen hian rin loh duap ngang hi kan ni tawh a. Palai kan tir dawn a nih pawhin kei chu ka hmanhmawh lo. Hmingdailovi nen kan inṭhenna a la rei loh thu hla pawh ni lovin, ka rilru-in kumin favang lam daih khi a tin tlat mai a. Chumi hma chuan kei pawhin muangmarin Rozami chu ka lo zu kawm leh rih phawt ang a. Tun su su-a inneih kan tum mai chuan, keimahni lam ni lovin Rozami te lam pawh venpui ṭulin ka hria. I hmanhmawh khu ruai lo teh ang u. Chumi chhung na na na chu hmeichhia lo pawhin kan khawsa nawk nawk thei tho ang," a tih avangin, favang lam tinzawn chu an tum rilru ta a.

22. "CHUN LEH ZUA RUN MAWI RIH LA"

— *Aithulha*

ṬHIANTE kâ aṭangin Rozami chuan Kapṭhuama nupui uire chungchang thu chu a lo hre ve tawh nâ a, amah Kapṭhuama ngeiin a kâ aṭang leh nupui dang a nei leh dawn rau rau a nih chuan tu dang mah tum lova amah Rozami ngei neih a tum thu chu lehkha-in a hrilh phawt a. Chu a lehkha-ah chuan heti hian a ziak a:—

Ka lungchim, Zami,

I ṭhiante kâ aṭangin ka chanchin i lo hriat tawh ka ring na a, keima kâ ngei aṭanga i hriat loh chuan i ngaih dan a nih loh ka hlauh avangin, lehkha-in ka rawn hriattir phawt che a ni. Amaherawh chu, chanchin ka rawn hrilh thuai theih loh che avangin min ngaidam ang che. Mi nazawng kuta thawn ka duh loh vang a ni tih min lo hriat thiampui dawn nia. Hun remchang hmasaberah i hmaihma ngeiah sawina hun a awm theih ka beisei.

Zik thar chhuah leh tura ṭhal khawrovin hnah hlui a sawi ṭil ṭhin angin, keini pawhin zik thar kan chhuah leh theih nan, i khingpui nun khawlohna ṭhal nisa-in zik thar a chhuahtir leh ta che ang khan, kei pawh mi dang hmel mawina nizung chuan zik thar chhuah turin ka kawppui hnah hmasa chu a

em bo ta. Nangmah ang bawkin he khawvel leilung min daidangtu kan inkara luipui pawh mi dang hmelṭhatna ni êng chuan a em kâm ta ruai ruai a. Kan thiam loh vang ni lo va, kan inkal pawh theihna tur zawka kan remruatna piah lama rem min ruatsaktu avang chauh a ni si a.

Tunah chuan hmangaihna hrui khat hmawr tawn ve ve-ah kan vuan tawn a. A laia kan intawh hun tur erawh chu, hmangaihna hrui min thlunsaktu kutah i nghat thiam phawt teh ang. Nangmah avang a ka khing lehlam chuan min kalsan ta anga an ngaih loh nan, inpan hnai hret hret chung siin hun i nghak hlek ang aw. Kan kal chak lutuk chuan mi'n min dem palh ang e. Chuvangin, hun rei deuh zawkin min dah hrang rih phawt se, mi rilru-a kan chanchin a muthilh ngheh tikah lam chhuak tur che-in ka aiawh hmel i lo hmu mai ang. Kumin hi mahnia vui liam tawh lovin, furpui mual liam fel veleh hmangaihna kuta kan invawn theih ka beisei. Mahse chumi hun chu a thlen rih hma si chuan, *'chun leh zua run mawi rih la'* tih hla ang khan tual i lo mawi rih hram hram dawn nia.

Tin, kan inkara sawi ṭul hmasa awm ang ang sawi dun turin, ka hmel i lo hmuh thuai ka beisei. I lakah demawma ka awm tawhna zawng zawngah min ngaidam la. Nang chu ka tan ka lawmna leh ka hlimna pangpar hlun i nih avangin, i nun mual liam tawh zawng zawng pawh, hmangaihna puan

thulkhunga funin ka phum bo vek tawh tih hria la, keima lamah engmah hlauthawng suh ang che. Aw le, inhmuh huna sawiah aw, a dang chu.

Mangṭha, mangṭha,
I ṭan,
Kapṭhuama.

Chu lehkha Rozamin a'n hmu zet chu, a lawm lutuk awm ngaihna hre lo chu, an kawmchâra chhuakin an leikapui aṭang chuan khua a'n chuan a. Khawvel hi hlim ve vek hian a hria a. Thanṭhuami te kawmchâr leikapui aṭanga chhui kir chho zelin, an inthlahna lal lungdawh leh Phulzau tlang, a pasal neih ni hrehawmzia leh, an inṭhen hmaa Kapṭhuama lo zin leh laia a rilru hrehawmzia te, a pasal nen an inṭhen leh tawh hnu-a Kapṭhuama silai hmuh hawng nen a thingphur an intawn chhoh ni-a a rilru rihzia te, Kapṭhuama sazuk kah an chan lai leh Aizawl-a an inhmuh lai a, Kapṭhuama nupui pawmlai nei a la nih si avanga khingbai a intih em em dan leh a sumdawng nena an intawn thlengin, hmaih nei miah lovin a rilru-ah a indawtin a lang zut zut a, Chung hun rethcihthlak tak tak chu, tuna a lehkha hmuh chuan a rawn sût zo ta vek a, lawmna sawi hleih theih lohvin a nun chu a rawn thlamuan dam ta huai huai a.

Lehkha a thawn aṭanga a kar hnihna tur Zirtawpni chuan Chawlhni hmang nghal turin

Kapthuama chu Rozami te khaw lamah laiphir pu-in amah chauhin a kal ta a. Buh tuh zawh hnuhpui kawih lai khaw han ṭha leh nisa chu a na kher mai a. Hnaṭau a ṭeh tawh avangin kawng lakah mikhual vaivak tawh tur an vâng hle a. Kawngtluanin zuzi leh chêpchêp hram chauh lo chu riva dang hriat tur a awm lo. Sava hu chheh hun lai a nih avangin thlanthlâ leh lengder no chawm thlawk vel chu kawmin, a naupan laia savano an khawi lai hun te dawn neuh neuh chungin a kal zel a. Mi an reh em avanga eng sa emaw pawh tawn mai inbeiseiin, a elhbun phir kaw lehlamah chuan LG a thun a, lehlamah mupui a thun bawk a. Thatho takin a kal vang vang a.

Huiva lui a tlak thlak lai te chuan, an nupaa an zin ṭuma a sazuk kah lai leh Rozami te neo chu a sa chhâwlchhin an chanho lai te chu hre rauh rauh chungin Huiva lui a kan a. Kawngchho zual a kal chhuak a. Hmana Rozami thla ai a kohna Thingkuang rama a kal lai chuan, a thawm an hriat avanga hlauva tlanchhia ni hauh lo zâwng rual chu, hmuh nei tih hriat taka khêk nawk nawkin an tlanchhe chûk chûk a, ṭhehhek rual an chim leh hak hak thung a. Kapṭhuama chuan sapui an hmu ngei a ni ang tih ringin, a silai put lai chu la thla-in, a chenga kutzungpui nghat ran chungin thawm dim tak leh fimkhur takin a kal zel a Kawng chhakah chuan a thingro rah tliah chu

a ri leh bak ṭhin a. Kapṭhuama chuan ding meuh hian uluk takin a'n bih a. Tumau kara keipui ding ze dûn mai chu chiang vak lo hian a hmu thei a. A'n tin vang vang a, mahse thal thlahna tur meuha a hmuh chian theih loh avangin a silai tin lai chu a la thla leh a.

A'n kal leh hlek a, a zâwn zelah chuan a ri leh bak ṭhin a. Nakinah chuan kawngkam char thing chu phen titibin a'n bih chho leh vang vang a. Rei fe a en hnu pawh chuan a reh leh ta daih a. Kal zai a rel leh dawn lai takin a chhak lawk maiah chuan, keipui sum ruk sa zet tur hi, phai muk kung hliah lek leka ding chu a hmuh veleh, Kapṭhuama chuan a mupui khawl thun chuan a'n kah a. A hûk ṭhawt a, a zuang dawrh tih a hmu chauh. A reh nghal hmiah avang chuan mahni chauha chhui zui chi a ni lo tih hria-in a kalsan ta vang vang a. Kal chungin Kapṭhuama chuan an ngaihtuah zui a. "Ka thal thlah kha a thlawn lo mai thei a. Naktukah zuk chian leh a ṭul dawn si a, zanin ngeia Rozami ka hmuh loh chuan, ka thil kah kha a lo thih hlauh chuan kawnna hun-mumal ka nei lo palh ang e." tiin a ngaihtuah a Chuvangin, chumi zan ngeia Rozami kawm hman turin a kal ta sauh sauh a.

Zanriah bawp man hman ṭawkin a thleng a. A thlen veleh Thanṭhuami nau Thansangi chu Rozami hnenah tirin, amah kawm tura a lo kal thu leh chumi zan ngeia inkawm a duh thu hrilh ru

turin a tir nghal a. Zanriah ei khama Rozami leng tur chuan a pa chu dil ni ve si chauh hian, "Ka pa, naktuka puan banpuiah Ṭhuamṭhiani ka zuk sawm lawk teh ang," tih leh chhuah a rual a. A pa chuan, "Rozami tak hi chu aw........, mi dil ni ve siin mi hi a pawisa lo hawh hawh mang e. Hmeichhia zana lenchhuah fo hi ka ngaihdan a ni lo tih pawh a hre reng. Heti ang hmeichhe piang-sual laklawh tawh hi zawng thunun theih pawh an ni lo ve," a ti nuah nuah a.

An inkawmna leikapui chu hman ami kha ni tawh lo mah se, a hma ami ang chiaha Thanṭhuami pa dawh leh a niin, a hualtu huan-thlai theikung ngai rengin a la hual biru tiau va. Kawmchâr diso bathlar hliap hnuai-a chârbang nghenga inhnaih taka ṭhu dunin, Kapṭhuama chuan a nupui nena an inṭhen dan zawng zawng chu a han hrilh phawt a. Chutah an chhungkaw thu tlukna anga palai tirh an tum thu thlenga a hrilh hnu chuan Rozami chuan, "Palai tirh tirh eng nge ngai? Tun ṭum hian ka zui haw nghal ang chia a ni mai a lawm," a ti a. Kapṭhuama chuan, "A ni khawp mai, tun sû sû-ah ni lo mah se, ngawi renga intlan hruai mai hi ka duh dan a ni a. Chuti ang chuan lo inhruai dawn ta pawh ni ila, tun ṭum hi chuan ni rih suh se. Miten 'an lo hetih vang lek hi zu nia, Hmingdailovi pawhin khaw dang a hawisan, Kap-ṭhuama pawhin a lo zir bik nek loh hi' an ti ang a. Nang pawh mi nupui lân ta ang hrimin an sawi

dawn che asin. Chuvangin, kumin favang lan khian, Kohhran dan chhung mi kan nih ang thlapin kan innei dawn nia," a ti a.

Rozami chuan, "Awi â ......, thlawi tawh hnu-a dan anga han inneih leh te roh chu, a zahthlak awm. I sawi angin favang lam pawh chu ni se, ngawi rengin kan inhruai mai ang a, duh leh chumi hnu lamah chuan kan la insuih leh anga a ni mai a lawm. Mite pawh fa pahnih pathum an neih hnu-a insuih leh ta pawh an tam tho," tiin a han hnial deuh a. Kapṭhuama chuan, "A ni khawp mai, mahse kan chhungkaw rorel danin, a tu ve ve pawh Kohhran dan chhung mi kan ni a. A mawi thei ang bera kan inneih chu ka chhungte duh dan a nih ṭheuh si avangin, kei pawhin hreh thu ka sawi ta lo mai a ni. Dan anga kan inneih chuan ka pa duh angin sechal a lawm asin a tun," a ti a. Rozami chuan, "Awi! ta deuh deuh chuan, thlawi ve ve inneih chuti taka tih ropui te chu. Mahse i thu thu le, i tih ang ang chu hnial ka nei lo," a ti ve sauh sauh a.

Kapṭhuama chuan, "Palai rawn tir ta ila, i pi hian min lo hnar leh mai lo vang maw? Hlawhchham hrilhaia ka palaite in rawn ṭin leh dawn chuan tirh hmingchhiat loh law law ka duh zawk," a ti a. Rozami chuan, "Ka pa lakah hlawhchham mah la, ka lakah i hlawhchham ve chuang dawn hlei nem. I palaite chu ka pa'n a tih hlawhchham vaih chuan kan tlan dun daih anga a ni mai. I lo

kal hi ka lawm lutuk, zanin aṭang hian i nupuiah min ngai hmiah la, kei pawhin ka pasalah ka ngai nghal ang che. Tichuan, i palaite chu 'zanin nemnghettu' chauh an ni tawh ang Kan inneih hunah chuan hun kal tawh zawng zawnga kan hrehawm tuarna kha, kan inneihna chuan a rih vûrh vek tawh ang a. Kan mumang dikna pawh kan chen dun dawn tawh si a. Ka mumanga i lam pana thiam taka tuilian ka hleuh ang khan, tunah hian i lam panin, damchhunga i nupui ni turin ka neih zawng zawng nen ka lo kal e," tih leh Kapṭhuama pawm chu a rual a.

Chutah, "Ṭhuamṭhiani te kawmchâr leikapui hi chuan ka khawhar lungngaih mittui leh ka hlimna thuruk a va dawng tam tawh tehlul em! Heng huan-thlaite pawh hian kan chanchin hi sawi thei ta se, sawi tur an hre tam tawh ngawt ang. Tunah chuan kan pahniha hlim dunna hun kan nghak chhuak dawn ta-in a lang a. Dam tê-in awm phawt ila. Tun hma zawnga mumangah pawh kan la phan phak loh hun hlimawm kan nghak dun ta hi ka va lawm tak em! Favang thleng thuai thuai se ti rawh. Tunah hian May thla a ni a, favang thleng tur chuan thla ruk dawn lai a la duh a. Favanga kan inneih dawn rau rau chuan, kan intawn tirh zan champhaphak, October Thla Hleinga Zan-ah chiah man inhlan i ti ang aw," a ti a. Kapṭhuama âwma bei hle hle chungin Kapṭhuama thin phu dat dat chu a ngaithla a.

23. "TLANGVAL ROPUI TAK ZAWNG I LO NI E"

— Ngurpuithanga (an lalpa)

APṬHUAMA chuan a pa Laiawrha hnenah leh a nî pasal (Thanṭhuami pa) hnenah chuan a sakei kah thu leh a thih ngei a rin thu chu thukhuh takin a sawi feih feih a. A pa Laiawrha chuan a kah dan hmang zawng zawng a zawh hnu chuan, "Chuti chu, naktukah kan pasalṭhate nen zuk chian tlang ila a ṭhat dawn chu. Sa hlauhawm a ni a, a rana rana lo a nih avangin puitling ṭhe ṭhaw, hriamhrei hum chhuah tur nei ṭheh ṭhawh chauhin zuk thlithlai ila. Vanneih asiama a lo thi hlauh a nih leh khawtlang mipui inpun leh lah har hek lo. A pawnga taka kan Nuthuri zuam a kan tlangchim nghal ngawt zawngin, a lo thih loh hlauh si chuan kan inhliam palh ang e," a ti a. Tichuan, a tuk Inrinni chuan Kapṭhuama pawh telin an khaw pasalṭhate pahnih nen, pa sawm ṭhe ṭhaw hriam hum chhuakin an zuk kal ta a. An fimkhur hle a, a kaptu kahna aṭanga kawngchhak phai muk thing kung bula a lu chauh lang lova a ding lai kap ta chu a nih avangin han ṭhelhna chi niin an hre lo a. Tichuan, fimkhur takin thal thlah nghal mai thei tura inring panin an pasalṭhate pahnih ho chuan kawngchhak lam ngaw-ah chuan an lut chho ta a.

Kapṭhuama'n a kah chiah a huk ṭhawk chunga a zuan lehna lai takah chuan a thi a lo baw nuai

a. Chuta ţanga a han insaseng leh chu in chhung dung chen pawh kal tawh lovin sumruk sa zet chu a lo tlu tlaw ţial dun mai a. Khawlum lai ngang a nih avangin a kamsir te pawh a ţitêk nual tawh a. Kawngchhak lam a ni bawk a, harsa lo takin kawngah an hnûk thla mai a. Tichuan, in lama chanchin than turin an intir a. Anni chuan a zawnna hlâng an lo siam sawk sawk a. Ţhalai thawk thei zawng zawng chu lo lama an feh zawh vek avangin pa in awm leh tlangval damsam lo inawm leh nunauho chu an dâr neih ang ang kengin an rawn thawk a.

Kawtchhuah lal lungdawh an thlen chuan, Rozami pa leh an lal upa dangte leh an lalpa Ngurpuithanga ho chuan an lo hmuak a. Chumi ni chuan Rozami pawh Thanţhuami nen an puan ban ni a nih hlauh avangin an rawn thawk chhuak ve thei a. Rozami'n Kapţhuama a'n hmu chu pawma fawh ngawih ngawih tak hi a nâp a. Mahse infawh chu sawi loh, inngaizawng anga lan pawh hlauvin a insum hram hram a. Lungdawhan chuan a khawnâwtin an bial mup mai a. A laiah sakei ruang chu bawkkhupin a kâ kap âng hui chungin hlângah an dah a. Kal an siam leh hma chuan an lalpa Ngurpuithanga chuan Kapţhuama chu kovin a bulah a dintîr a. Chutah a khuate hriatah chuan: —

"Tlangval, ka khua-ah lo pem teh, upa-ah ka lo siam teh ang che. Ka mit hmuh lai ngeia vawi

duailo thangṭhat i la ta hi mak ka ti.' Hmanah lah khan ka ramhualte zinga ka chawbel ber faru, khawmu chawi Chhingpuii bo kha a chhartu i ni a. Chu chauh la ni lovin, naupang hei ang hian kan ngam loh i huaisenna avangin ka khaw pula hmeltha chhuanvawr thla i kokir a. Hman ni lawkah lah chuan Huiva luidung mawitu ṭan lasi chawi a ni ang e, an tih huai huai, khati khawpa sazuk han leh ki mawi. siamtu neia an ngaih i kap leh a. Tunah ni se, sa alaia sa ṭihbaiawm leh fing, pasalṭha tam tak tlawmtu i han sai thlu leh a. '*Tlangval ropui tak zawng i lo ni e.*' Chuvangin, Thawhṭanni khian sialin ka ai ang," a han ti chu(h), mipui lawm chu an hawhaw dur dur a.

Chumi zawh chuan an zawn ta mup mup a, a khât tawkin silai an kap dur dur a, darkhuang, darbu, darmang leh khuangpui nen an inawi lut ta hup hup a. In an thlen dawn chuan sakei hlâng chungah Kapṭhuama chu an ṭhuttir a. Lal tual lam panin an sêp chho hulh hulh a. Hlâng chunga ṭhu Kapṭhuama hmel chu khaw dang hawi lo lêkin Rozami chuan a thlir a. Kapṭhuama pawh chuan Rozami chu a'n chhuk melh leh zauh ṭhin a. Chumi ni chu, tun hnu-a hlim tak taka an hlim leh ni hmasa ber a ni.

24. "THLA HLEINGA ZANAH CHIAH NI SE

—*Rozami*

ROZAMI lehkha Kapṭhuama'n a palai Sanghleia a kentir chu a thlen veleh Thansangi a pektir a. Chu lehkha-ah chuan :— 'He i lehkha rawn kengtu hi ka nî fapa u Sanghleia a ni a. An rawn len hma-in i duh leh lo hmu ang che. Zawlthu thlunga inrem thei kan nih chuan, thla leh mai khi Khuangchawi thla a ni a. Kan sawi dun tawh ang khan, insawi rem zan atan pawh thla leh October 'Thla Hleinga Zan' chiah khi rawn tukpui i tum dawn nia. U Sanghleia hnenah pawh ka sawi vek kha. Beidawnga in rawn ṭin ta a nih pawhin, chumi zan chiah bawka tlan dun tur chuan ka lo kal nghal ang,' tiin a ziak a.

Chu lehkha a chhiar zo chiah chu a'n dak chhuak a, a pa awm loh lai tak a ni bawk a. A thlep ṭha sawk sawk a, Kapṭhuama palai hmu turin a kal ta nghal a. Sanghleia'n a lo hmuh veleh, "Zami, i dam em? Khawnge i han inchibai phawt teh ang. Naktuk zingah kan lo leng dawn a, i pa lo hrilh ṭa che. Tun ṭum chu hlawhchham kan tum hauh lo a nia," tiin buangtau sa takin a ṭawng a. Rozami chuan nui har har chung hian, "Kei akar min duh der ve te chuan in hlawhchham lo tawp ang. In hlawhchham tak leh 'Aizawl kawng

pakhat chauh a awm lo' an tia ni lawm ni? Mahse in rawn len tur thu keiin ka pa ka lo hrilh ai chuan nangmahni lamin hrilh zawk ula a mawi ang e," a ti a. Thanṭhuami pa chuan. "A ni tak e, nakinah Thanṭhuami ṭhianpa'n han hrilh rawh se. Sangbawih, i u chu zuk ko nghal nghe nghe teh," a ti a

A tuk zinga Kapṭhuama palaiten Rozami pa an han biak chuan, eng danga chhang lo chuan, "Rozami pasal tur chungchangah mawh ka phur ngam tawh lo. Ka duhna lamah ka tir liam a, heti hi a ni tawh a. Tlem lai lah khan inleng ṭha hmel tak a nei a, kei phei chuan nei mai se ka'n ti deuh a. Mahse a hnu-a kan hriat leh danin, chekah chekah ka lo tisual leh ṭep lo niin. Chuvangin, a ṭha tur leh ṭha lo tur pawh ka hre tawh lo ve, Rozami thu thu ni teh se. Amahin a duh nak hman chuan Sabuta pawh nei ta mai mai ang hmiang. In sawi hmangin Kapṭhuama lah nupui thlang sual, keini lah chuti bawk. Tisual len tisual chu innei se an inhamtawng phian mahna le," a ti deuh nghoh nghoh a. Thanṭhuami pa chuan. "Ngawi ten Haunapa, min fiamthu khum teh suh, i fanu hi kan ngaizawng tak tak a nia," a ti a.

Ani chuan, "Ka fiamthu lo asin Ṭhuamipa, Rozami pawh rawn a ngai lo, a ngaizawng che u ṭih ka hria. Keiin lo hnar ta che u pawh ni ila, a

thang chhe zâwng zâwng te hian kan fate hi an la, khawsa lo ang tih pawh sawi theih a ni nêm. Chuvangin, a u Hnuna pawh rawn ka tum tawh chuang lo, innei rawh se. A châkna bera a kal hi a pa ka nihna pawhin ka duhsak asin. Pasal a neih loh chuan kan buaipuina khua a sei ang tih pawh ka hlau hlel lo," tiin tih tak hmelpu-in a sawi a. Thanṭhuami pa chuan, "Pa ber i ṭawng a, kan lawm khawp mai. A nih leh engtikah nge kan rawn ngaihchan leh ang?" tiin a zawt a. Ani chuan, "Ngaihchan leh leh a ngai lo, a mawia hawihah 'kan lo inrawn ang e' te hi kan ti ṭawngkam ṭha a. A tawpah chuan nu leh pa thu thu a ni tho tho, ti hian kan inrem nghal ni rawh se," a tisam êt a.

Sanghleia thung chuan, "Chuti a nih chuan man leh mual leh a hun tur te pawh thliah fel law law a rem mai lo maw, ka pu?" a ti a. Ani chuan, "Inneih tum ve ta lem chu man lo ngawta inhralh thu lah awm suh. Kan khuai tuk tur a tak bawk a, ani nuthlawi akar, tangka zahnih rawn tlak ula, sialin lo lawm se, kei pawhin sialin ka lawi bawk ang. Rozam, lo kal teh, Kapṭhuama nei tur che-a thu kan tih tluk tak diam hi. Ṭhuamipa, tuibur hi han hmuam ula, a hun tur chu Rozami ngaihdan pawh hre ve ila, rem kan titlang ang emaw," a ti a. Rozami chuan, "Tunah lo kan zo felin September thla chawhma lam a la ni a. Inpuahchahna hun thawl deuh ka mamawh dawn avangin

thla leh October thla de leh tur '*Thla Hleinga Zan*' chiah khian man inhlan ka duh, kan innei dawn a nih rau rau chuan," a ti a, a hmel a hlim hle a.

Chumi hun chu an pahniha an lo tuk dun tawh a ni tih a hriat avangin, Sanghleia chuan Rozami chu a melh zauh a, Rozami pawh chu a lo nui saih a. Rozami pa chuan, "An pahnih hian 'Thla Hleinga Zan' kher duhna riau an nei a ni ang chu maw, nangni lamin rem in tih phawt chuan eng hun pawh ka hnial lo ve. Hman kum aṭang tawh khan, inneih tumin khati ang tak khan an lo awm tawh a. Keini lam lahin hnial ngam ruala ngai lovin, kan inkau ve reng tawh kha a ni a. Mahse bahsalna eng eng emaw avangin khati kha kan ni leh a. Hetia nuthlawi pathlawi an nih hnu pawha la induh bang thei lo ṇa na ṇa, hlim takin chu ni chu kan nghak dawn nia," a ṭi ve sûṛh sûrh a. Thanṭhuami pa chuan, "A lawmawm e, Sanga pawh haw chho ta vang vang se, in lama lo nghaktuten an lo nghakhlelin an lawm dawn em mai. Pathian zarah pang dam takin awm phawt mai ila, min bumrotu engmah awm lovin kan kawp a kai tawh chêk ang," a ti a, thlamuang takin an chhuak ta a.

25. "KAN LA EN KHAM LO CHE ZAMHMELTHA"

—Pathlawi

U DANG hming mah ni lovin an khua ve ve-a an Biak-in banghmaiah chuan Rozami leh Kapṭhuama chuan lehkha an tar ta. Rozami'n pasal a nei dawn tih a'n tlangthan meuh chuan, an ina chuangkai ṭhin tlangval leh pathlawi rilru chu a ner hle a. An neih phakah an ruat chiah lo na-in a uiin an ui hrim hrim a. An lal upa fapa pathlawi pakhat phei chuan a ui zual bik a. A neih atan phei chuan a cho phak lo tih a hre chungin, an khaw tuallai mawi êma a hriat avangin ui tak tê-in a ui a, A ui thu chu hla-in heti hian a phuah a :—

"Kan la en kham lo che Zamhmeltha,
La mawi ta che vangkhawpui kan sumtual hi;
Khuandimin liam lo la leng rih rawh.

Khiangawiin zamual chu liam lui suh.
Sakhmelmawi kung val dang tanga bei lovin;
Kan tawnah nui rih la kan ti che.

Vangkhawpui val zawng an hnim ruai e,
Val chang hnim lo thing tin zik leh chhuahtlangpui;
Tah zai kan vawr za e lelthang nen,"

tiin Rozami pasal nei tur chu a chelh zui hial a. Sabuta'n a han hria chu, tlema mi phâk lo deuha

thu châng, a ngaithiam lo nasa mai a. "Rozami chu, ka nei ang che ka ti ka ti a, Kapṭhuama'n thembu pawh a siamsak ve ngai si lo. An inneih ni pawhin ka kal lo tawp ang, a hmel pawh ka hmu duh tawh lo. Min ngaihzawn avangin a kalna apiangah min hruai a, a tawpah pasal min neihsan a tum leh si a," a ti a, a lungawi lo em em mai a. Lungawi lo e ti lo chuan a lungleng ve fu lawi si a.

Tlangval phawk ṭhenkhat lah chuan a zuau zawnga fuihin, "Nangmah chauh hi kan khaw tlangval zingah chuan duhna lam lama hruai chhuak thei awmchhun i ni a. A chang leh a kaihkuah che-in, zan rei tak tak hnu-ah pawh in pahnih chauhin in haw dun a. Nang anga zan reh a hawpui thei tumah kan awm hlei nem. An lehkha tar pawt thla la, pasal a nei lo tawp ang," an ti a. Sabuta chuan, "Ka pa'n min hau anga sin. Tunah pawh ka inkhawm duh tawh law, ka inkhawm chuan an lehkha tar ka hmu dawn si a. Hman ni-ah pawh an lehkha tar ka hmuh duh loh avangin maimichhing chunga Biak-ina luh ka tum a, Biak-in bang ka sut phah ṭawk tawh nghe nghe.

Kan Chapel runpui ka hawi ngam lo,
Ka han thlira Lalngovi hming chuang ta si e;
Ka len kham chhawl ban a lo ni e,"

an tih ang mai ka ni tawh. Kan Kohhran upa-in lehkha a'n tar vei a, ka haw tak tak a nia. 'Pawt

thla leh rawh' ka tih lahin a nui mai mai lehnghal a," a ti khur boh boh a. A pasal neih tum Sabutan a ngai thiam lo hle tih a hriatin Rozami chuan lengah a sawm a. Thiam tak maiin Rozami chuan, "Buta, rei ka nei dawn hlei nem, hmanrah pawh rei nei lova ka lo haw leh mai kha. Kan se talh ni chuan nalh takin rawn inchei la, puar takin ruai i theh dawn nia. Chumi ni chuan nilengin kan inkawm ang chu maw le, i tel lo te chuan seramu kan thûr na'ng," a han tih chuan Sabuta chuan nui vur vur chung hian, "Chumi ni chuan ka intithu viau ang," a ti a, a phûr leh ta soh soh khawp mai a.

26. MIZO DAN LEH KRISTIANNA

CTOBER ni 14, 1947 Thawhlehni zan chuan an khaw YLA lo tum lawk tawh angin, indo hun harsat lai zawng leh a hnu pawha kum tina YLA tana pawisa rawn thawn ziahtu, Assam Regiment 2nd. Battalion-a mi Hav. Liankaia lo chawl (leave) haw leh tur thlahna inkhawm an nei a. YLA nula leh tlangval chu a kim thei ang bera inko khawmin an Treasurer te in, an khaw naurual ber in chhuat dung khat tlatin an ṭhu tlim hmur mai a. Châr lam takverh biang ngheng phak titihin an Chairman, an YLA Branch President Rikhuma leh an thlah tur Hav. Liankaia leh hunserh te hmanga thuchah sawi tura an sawm, an khaw zirtirtu Upa Chhunkhuma (Zirapa) chu pawn lam hawiin an ṭhu tlar a. Chairman ṭhutna ên phak tura Efer Lalṭin an khai ên leh khumpui tungchaw zawn chhuat chung ṭhehlana Kohhran Lalṭin an hawh hnama an khai bak êng dang chhit tur an nei lo. Chhuat lâwnga nula leh tlangval ṭhu tlim hmûr zinga ṭhenkhat chu a inkawmngeih zual inṭhut hnaih lui deuh bik an ni.

An ṭan hmaa inthlahna hla an sakho lai chuan a kil thim deuh lai chang nula leh tlangval lo phunrute sawi chu han ngaihthlak chian chuan, zai thawm ri karah tlangval chuan zai chung zel hian, "Nileng leh zankhua-a zai a, i hming kan fakpui, han zial leh ta che," a lo tisap leh, vawi eng emaw zat

hla an nawn hnu-a nula thungin, "Lo inṭhen mahila Thlarau, min awmpui ṭhin la, i zu kham tawh em ni?" an ti te chu an inbiak theih chhun a ni mai awm e. Ṭan nan an Kohhran upa chuan Pathian thuchâng tawite chhiarin, Liankaia tan leh an zavaia tan a ṭawngṭai a. Chumi hnu-ah Chairman-in Hav. Liankaia chunga YLA aiawha lawmthu a sawi hnu-ah, an chawimawi nan hmunpui lama an tih dan hre ve-in, an Branch YLA Financial Secretary nula Denghmingthangi chuan parṭhi a awrhtir zawhah an sipaina lama a hman tur Kristian hlabu a hlan a. Chumi hnu chuan Hav. Liankaia chuan thu tlem a sawi hnu-ah an Kohhran upa Chhunkhuma (Zirapa an tih ṭheuh zawk) an khaw zirtirtu chuan fuihna thuchah heti ang hian a sawi a :—

"Ṭhiante u,

Kan khua-ah hian ṭhangkhat lian teh meuh a hmingin zirtirtu-ah ka awm ve ta a. Ka rawn awm tirh kum 1930 lai vel kha chuan, Chawlhni chawhnu lamah tawh hi chuan thler tin tih theihah tlangval zu in zai leh lam chheih ṭhuai ṭhuai thawm a na thei hle a. Hun a lo kal zel a, khawvel indopui lo thleng avangin kan khaw tlangval tam zawk tih theih chu Vai lamah an invawm bovin, sum lamah chang lo, nun dan chenin khawvel hawiher zau zawk an hmu-in kan lo changkang chho ve hret hret a. Tunah phei chuan kan khawtlang nun a lo mawi lehzual ta a. Kan khaw tlangval Vai lem chang-

ten kan khawtlang an tihmawizîa te, tin, mi dang kan sit thu ni hauh lovin, tuna kan zinga awm Havildar Kaia ngat phei hi chu kan Kohhran leh YLA lamah a ṭangkai zui zelin a zar kan zo nasa em em a ni tih kan hre ṭheuh awm e.

"Kei pawh tun hma kum sawm kal ta-ah kha chuan YLA-ah hian ka lo ṭupa ve ṭhin a. He kan khua-ah ngei hian kan Kohhran upa ṭhen tak Upa Zaluaia hovin kum 1938 khan YLA kan din a, tunah chuan kum sawm dawn lai a ni ta. Khatih hun laia kan tlangval tleirawl hmanrua ber ṭhin lo ni tawh Liankaia chu, indopui ṭantir kum 1941 khan sipaiah ṭangin tunah belthum lai kaiin kan la chhawr zui ta zel a, a lakah Kohhran aiawhin lawmthu ka sawi nawn leh ni se. YLA hi Kohhran hruaituten Kohhran kalphung zulzui a, Kohhran aṭanga kal peng hauh lo tur leh ṭhangthar lo awm zel turten an chhawm nun chhoh reng tura an din a ni angin, thuvawn ropui leh pawimawh tak neia din a nih kan hre ṭheuh awm e. Chung thuvawn pathum zinga pakhat 'Kristian nundan ṭha ngaihsan' tih chu tlem sawi ka duu a. Englai pawha kan tana pawimawh reng tur a nih avangin sawi zin luat pawh awmin ka hre lo.

'Kristian nun dan ṭha ngaihsan' tih hi, Kristian tawh phawt chuan 'ka ngaisang a lawm' kan ti ṭheuh awm e. He kan thuvawn hian mi nun dan ṭha va ngaihsanpui ringawt kha a tum a ni lo. Misual

ber pawhin nun dan ţha chu a ngaihsan theih a lawm. He thuvawn tum zawk erawh chu — Mahni nuna nun dan ţha seng luh hi a ni zawk. Chuvangin. khawi hmunah pawh, mi khua-ah a ni emaw, Vai ram lamah a ni emaw, min hmelhriattu an awm loh vang emaw, min hriat chhuah leh kan rin loh vang emaw a, kan khuaa kan nun dan pangngai pela nun uchuak taka nun hi a awl em em fo va. Mipa ngat phei chu nupui nei tawh pawh ni ila, mahni kawngka kân veleha tlangval emaw inti nghal ringawt, mi khuaa nupui neih zêp ţut ţut kan ni châwk mai. Nula ţhenkhat ni se, mahni khaw-zawla nula lepchiah ni bik si lo, khual-khaw lama sihhnip ta riau pawh an awm châwk, hei hi mahni inthunun kan tum loh vang a ni. Kristian nun dan ţhaa nun kan tum phawt chuan, kan awmna apiangah tu sawisel mah kan kai ngai lo ang. Chu chu a ni Pathian thu-in 'i nu leh i pa chawimawi rawh' a tih awmzia chu.

"Kan nu leh pate hi 'ka chawimawi e' tiin khawlai dungah an fate hian zawnin silhfen mawikhai ber ber belin pangpar nen zawn kualin 'ka nu leh ka pa ka chawimawi e' ti-a auvin kawtthler thualpui ta ila, mi nuih tiza chauh kan ni ang. Nu leh pa chawimawi dan dik tak zawk chu — An fate hi nungchang mawi tak pu-in, zahawm tak hlauhawm si lo, nelawm tak zuamawm si lovin awm ila. Tlawmngai leh thu awihin, ei leh ina hrawkhriam

lutuk lovin, nulat tlangvalna kawnga nun thianghlim taka nunga in awm phawt chuan, a hre lote pawhin 'tu fa nge?' an ti ang a, i nu leh i pa i chawimawi tihna a ni ang. Chu ang bawk chuan khawlo taka nungte pawhin an nu leh pa an tizakin an timualpho a, anmahni lah tu lakah mah an tuitla ngai hek lo. Chuvangin, 'Kristian nun dan ţha ngaihsan' tih hian a tum tak chu, YLA Member kan nih phat hian 'Kristian nun dan ţhaa nun ka tum' tiin a thuvawnah intiamkam sa-in nun dan ţhaa nung turin kan inbat nghal tihna a ni.

"Aw le, kan hriat ţheuh angin indona chuan kum hnih kal ta-ah khan mual a liam ta a. India ram pawhin hun thar a chuangkaiin thla hnih-ral ta maiah khan India zalenna ni chu kan lawm a nih kha. Keini pawh India zalenna hnuaiah ram bung pakhat ni ve-in, hmunpui lama kan Mizo Union hruaitute pawh Politics-ah an inham buai ţan hle tih kan hria a. Kan khawtlangah ngei pawh Mizo Union leh lal lam ţang kan awm ve a. Duh dan thuhmun lo tak an nih avangin kan khawtlang pawh a sawi nghing ţan hle tih kan hre ţheuh a. Kan nu leh pa te chu a eng lam zawk zawkah emaw an lo phusa ve hle pawh a ni ang. Mahse hei hi hre ţheuh ila ka duh — Chu Politics inunghirnghona chuan kan YLA hi luhkhung suh se, tih hi. Party inerna hi YLA-a a luh vaih chuan a ţuartu chu kan khawtlang bawk hi a ni ang. YLA

hi zawng a kal dan pangngai a, tumah thleithla lo leh inen hranna nei miah lo va, Mizo tak leh Kristian taka kal zel tur a ni si a.

"'Aw le, ka thusawi ka tihtawp hma-in thu pakhat zeh tel lawk ka duh a. Kan hriat ṭheuh angin tukin khan Kapṭhuama te chu a nupui nei turin an liam ta kha a ni a. Nizan khan kan inah a lo kal a. Kohhran dan puitlinga innei tur an ni a. A nupui tur te khua chu Pastor ṭhuthmun a nih avangin an rawn insuih nghal vek ang a. An ṭum anga an awm theih chuan tunkar Zirtawpni khian an rawn hawn leh kan lo beisei ang a. An insuih ni Ningani zan khian mo hruai leh i, awm lovin hmeichhe in lamah Kohhran leh YLA-in an thlah ang a. An rawn haw zanah erawh chuan a thlen-ina riak tawh lovin mo hruai hun pangngaiah mo hruai dan pangngaiin an inhruai nghal thung ang a. Rozami rawn innghahna tur pawh a pa ṭhian bul tak Pu Lalnghenga inah, ani Pu Nghenga chu a pazawn tur a nih chu.

"Kan khawtlang kan fel viau tawh e mah ti ila, hman ni lawk pawh khan mo hruai zana inngaihthlak kan la ching tlat mai hi a ni. Kan pi leh pute chin dan phei zawng a ni. Mahse Kristian kan nih hnu hi chuan, Mizo kan nih avang ngawta chin zui zel tlak a ni lo. Mizo dan eng kha nge kan la chhawm nun zel tur ni a, eng dan kha nge chhawm

zel tlak loh? tih ngaihtuah a ngai a. Innei thar mo hruai zana ngaihthlak te hi a Kristian loh bak ah a mawi lovin nun dan zahpuiawm tak a nih avangin, Kohhranin kan khap hmin theih phei chu a ni lo na-in, kan ngaimawh hle tih in hriat ka duh a. Kohhran dan lova inhruai ta mai te pawh inngaihthlak kher kher hi chu Mizo hmanlai kalphung mah ni se, a mawlthlak hrim hrim bakah thil chin dan zahpuiawm tak a ni. Lawmpui inti si a, mo hruai kawnga vut sawh leh chirhdiaka lo theh te, an sum leh suk leh arbawm thuhruksak te, an kailawn lo pheh leh lawi-ar ruk te hi kan Mizo hmanlai kalphung mah ni se, Kristian nun dan ṭha kan sawiah khan a tel lo hrim hrim tih hria-in, keini Kristian YLA hi chuan kan chin tawh loh a ṭha ang. Mawi takin lawmpui ila, insengso taka innei kan nih hlawm ṭheuh avangin a buaithlak zawng hi chuan i nung tawh lo hram ang u," tiin thuchah a sawi a.

Chumi hnu-a an YLA President, an Chairman lo ding pawh chuan, "Kan Upa sawi ang khan, kei pawh tukin tukṭhuan ei hma khan Kapṭhuaman min rawn tlawh a. An tum dan chuan tun kar Zirtawpui khian an lo thleng ang a. A pazawn te ina zan riak lovin zanriah ei khamah mo hruai nghal a ni ang a, chumi zan chuan Kohhranin hunpum an chang ang a. Dan puitlinga innei chu ni

dangah chuan Kohhran nen lawmpuiin hun kan chhercbhuan ṭhin a. Mahse ani Ṭhuama érawh hi chu kan YLA Vice President ṭanglai a nih avang leh Inrinni-a ranpui talha khawtlang huapa tlangpui sachiau tak tak buatsaih tum an nih avangin, YLA Member zawng zawng chu lawmpui tur leh ruai buaipui turin min sawm a. Zanina lo kal lote pawh inhrilh kim ni thei se. Tin, thingpui buatsaih leh ruai fatu chan chan thu-ah tlawmngai takin ṭawiawm kan tum ṭheuh dawn nia. Inrinni a nih dawn avangin ruai ṭheh zawhah pawh senghawi ṭul zawng zawng tihfelpui ila. A tuk Chawlhni-a chhui zui tur awm lovin kan tihfelpui nghal vek dawn nia. Inrinni zan inkhawm banah erawh chuan YLA Member zawng zawng chu mo lawmin, ni danga kan tih ang bawkin kim takin kal tum ṭheuh ila. Kan ti a nih rau rau chuan tling takin kan ti dawn nia," tiin Kapṭhuama sawmna chu a puang a.

27. KHAWVELA DAR RI MAWI BER

CHUMI kum Calendar leh thla-fang de chu a induh em em mai a. Kum 1947 October (Khuangchawi thla) ni 15 Nilai zan 'Thla Hleinga Zan' chu an insawi zan tur a ni a. Khuangchawi thla vanglai October ni 14 tuk Thawhlehni chuan, ni khat lo cham hahdam turin Sanghleia hovin an liam ta dial a. Mo lawmna tur sechal pawh an thlung thim run tawh a. Rozami te khua chu Pastor ṭhuthmun a nih avangin, October 16 Ninganí-a insuih phawt a, a tuk leh Zirtawpni-a Kapṭhuama te khaw lam pan tur an ni a.

Rozami te khua an thlen chuan a ṭhen chu Rozami te inah an innghat a. Rozami pa pawh chuan a fanu a lawina tur sepui kap sen huam tawh hi a lo thlung run tawh bawk a. Thanṭhuami chuan a pasal neiha Rozami a lo ṭhian tawh avangin Rozami thungin a ṭhian ve leh dawn a. Kapṭhuama erawh chu a innghahna pangngai, a pa Laiawrha te inah bawk a innghat leh a. A thlen veleh Rozami te inah a kal nghal a. A tuk zan man inhlan hlana Thanṭhuami te kawmchâr leikapuia inhmuh a duh thu a sawi chu, Rozami chuan, "Ni e, i'n tum teh phawt ang. Zanin lah chu duh anga ka la inbuatsaih famkim loh avangin Ṭhuamṭhiani nen kan han ṭul ang a. Nakzan man inhlan laia ka awm ve an phut viau loh chuan ka rawn tum ang e. Zaninah pawh lo leng ula, tumah venthawn an ngai tawh

lovin Ţhuamţhiani pawh a lo kal dawn a," a ti a. Mahse Kapţhuama chu chumi zan chuan, tun hmaa a sa kah chanchin hre duh paho amah kawm tum inleng a neih avangin a leng ta lo va.

A tukah chuan Rozami te inah nileng tih theihin an leng a. Rozami leh Thanţhuami chu, Rozami thawmhnaw chhawm tur leh thil dang buaipuiin an ţul ang reng a. Chawhnu thlanghera an inlengte an ţin hnu chuan Rozami chuan Thanţhuami hnenah, 'Ţhuamţhian, naktip maiah kan khua ka chhuahsan dawn si chuan, Mateii thlan ka tlawh leh lawk lawk thei dawn tawh lo va. Chuvangin, tlai nemah Mawiţhiani nen kan pathumin Mateii thlan i tlawh zawk ang u hmiang?" tiin a sawm a.

Favang ni tla tur chu a mawi em em mai a, chhun hlimawm lawmtu favang thereng hram vanglai chu an chawl ţan tawh a. Rengchal lungleng khawhar fal ni-awm tak erawh chu, daivel thingbukah chuan a la hram hlep hlep a. Rozami chuan a pangpar ngainat ber Zohniar par bawr chu kengin, an ţhian-zaho chuan a fanu Ngursiamliani thlan lam chu an pan a. Thlanmualah chuan thlan tam tak awm mah se, minung ram a ni lo tih hriat takin thlan tin chu mahni hawina lam lam hawiin furpui leh ţhal nisa tuarin an ding ngawi ţhiap a. Chung thlan tam tak zinga thlan tê tak tê, khawhar taka lo ding ve lam chu an pan a.

Rozami chuan a fanu thlana pangpar dah pah chuan, "Bawihte, ka kalsan dawn che asin. Ka rawn tlawh zen zen thei tawh dawn si lo che a, i va fahrah dawn lehzual em! I nu, i ngaih em em hi hla takah awm mahila, i thlarauvin min rawn zawng zel ang che aw, Bawihte. I nu hi min dem suh aw, kalsan che mahila ka rawn hre reng ang che. Ka lo kal hun apiangin.ka rawn tlawh ziah ṭhin dawn che nia. I pi hnenah khan, 'ka nu chuan pasal a nei ta a, mahse min la hmangaih tho' i rawn ti dawn nia," ti-a mittui sur zung zunga a ṭah hnu-ah an haw leh ta a.

Man inhlan zan (insawi rem zan) zanriah ei kham chuan Rozami chuan, "Ka pa, man inhlan laia ka awm ve kher a ngai em ni? Naktuk thil turah ka duh angin ka la inpuahchah zo lo deuh a, ka thiannu tur a la chhangchhe deuh si a, an inah ka zuk kal lawk hman ang em?" tiin a dil a. A pa chuan, "Ka hre lo le, kan man eitu turten an phut lem loh che chuan i awm ve kher a ṭulna chhan tur ka hre hran lo," a tih lai chuan lo kal hmasa a pu chuan, "Ngai suh e, i la ṭul chuan leng rawh," a lo ti thuai thuai a. A u Hnuna nupui pawh chuan, "Leng rawh a pawi lo, i tih tur a awm ve tawh lo em mai. Thlamuang takin leng la, in tumna a rei tawh bawk a, i duh leh Kapṭhuama pawh chu va hmu la," a'n tifiam zui a.

Favang zan thiang nuam takah, kum sarih lai mual liam ta a-inkhawmpui laia bulfûk taka an inkawmna hmasaber, Thanṭhuami te kawmchâr leikapui chhak lam diso hnuai hul phek phawkah chuan an ṭhu dun a. Hman angin tu mitmei mah veng tawh lovin an hun kal tawh chanchin chu an sawi dun melh melh a. Rozami chuan, "Zanin aṭang chuan nupa tur kan ang tak tak ta ti rawh. I nupui ni tura kan man i hlan hun a awm ngai ang tih ka ngaihtuah phak lo va. Mahse zanin 'Thla Hleinga Zan' kan chhiar ṭan aṭanga kum ruk mual a han liam meuh zawngin kan puitlin ta ṭawk zawng a nih hi. Ka va han lawm tehlul em! Nupa kan nihna chu kan rilru lamah famkim tawh mah se, khawvel danin zaninah ka pa'n a nemnghet ve ang a, naktukah Kohhranin Pathian hma-ah a nemnghet leh dawn ta hi ka mumang chu a ni si lo. Thuahhniha kan inneihna nemngheh a nih hnu-ah chuan............," a pawm thawk a, an ngawi dun vang vang a.

Hma zâwnga an inpawm chu tlema inthlah dulin Kapṭhuama chuan, "Thla Hleinga Zan chiah bawka kan inneihna thuthlung i pa hmaa ziak fel a ni ta hi kan tan famkimna chu a ni. Kan pahniha lungawi lohna khawvel ni ṭhin chu, vawiin ni ṭla khan a tlakpuiin, zanin Thla Hleinga mawi tak lo chhuak hian, kan damchhung lungawina tur a rawn chhuahpui ta zawng a nih hi. 'Thla Hleinga

Zan' dang aiin zanin thla êng hi a êng mawi zualin ka hria. Saw, en teh, hmana arsi kan hmuh, hla taka a changa phe lep lep pawh sawn kan inneih min lawmpuina chibai min buk a lâm phe lep lep niin ka hria. Nula tlangval kan nih laia rem thei si lo, tuna a rem leh ta si hi, thu-neitu-in kan tana a ruat leh rel vek a ni tih hre thiamin lungawi takin i awm dun ang aw," a ti a.

Rozami chuan, "Chu tak chu a lawm i laka ka in-iai em emna chu. I tan nula hnahkhat leh thianghlim ka nih tawh loh avang hian ka in-iai-in ka insit ngawih ngawih a. Hnahhnih leh nuthlawi iaiawm mai ka nih tawh avangin ka rilru a na ngawih ngawih asin. Kan intawn tirh aṭang khan i tan chauh indah him ka tum a. Mahse mahni pawh inveng zo lovin, i duhthusam ka ni ta lo hian ka rilru a tina em a ni. Ṭhuama, min iai lo tak tak maw? Nakin lamah te hian min iai leh hnuhnawh mai lo vang maw?" tiin duh luatah a zawt a. Kapṭhuama chuan, "Thil zawng zawng ngaihtuah zo vekin tun hi ka thleng a. I dinhmun hre vekin ka rawn pan che tih hi ringhlel lo la. Thianghlimna tak tak zawk chu, taksaa innghat ni lovin, rilru lama innghat a ni zawk. A tu ve ve pawh hi kan hun kal tawhah khan kan lungawi famkim kher lo ang. Mahse tun aṭang chuan kan pahnihin hun thar kan chên dawn a. Chuvangin, thu mu hnu sawi chhuak leh ngai tawh hauh lo

turin zanin ral rual hian ral kumkhua tawh rawh se. Kan hma lam hun thlira nupa kawpchawi hlim dun tak kan nih reng theih nan rilru i siam tawh zawk ang," tiin a kuah hle hle a.

Rozami chuan, "Ka lawm e, kan tiam ţhin kan chunga thla êng khian, kan damchhung zawhgin kan nunna kaikawng hi min ên se la. Naktuka puithiam hmaa kan thuchham pawhin nghet takin min phuar kawp rawh se. Hun bumboh tak kan lo tawh tawhna khan kan tan hun ţha a rawn hring ta hlauh hi, kan aia thunei zawk remruatna a nih ka ring a. Engpawh ni se, kan sâm phak lohvin nupa kan ni dawn ta a, chuvangin, thlamuang takin ka haw tawh mai ang e. I palaite lo kir leh hmaa kan in ka thlen leh a mawi ang. Vawi khat chauh...........," an hmui an tuai pak a. Hun rei tak a lo luah tawh a khum, zanhnih chauh luah leh tura mu turin a haw ta a.

A tuka a han harh chuan ni a lo chhuak tawh a. A lawina tur sial pawh an lo phetthlu tawhin fatuho pawh an lo vir buai hle tawh a. A ţhenin tuallaiah hâr an laiin an sepui talh vun chu an lo hlai mek a. An kawmchâr ngawpuiah chuan reng-chal leh dawlrêm pawhin an vangpui awih hla an sa ţan leh ta. Rozami zing tho chuan khua a'n chuan a. Chumi ni chu ni dang aia rei bikah duh hle mah se, hun chu kal chak hle-in a hre lawi si a. Kal chak hle-a a hriat laiin an hun tiam chu thleng har a ti lawi bawk si.

